

ASPAZIJAS
ZELTĀ
MĀKONI

IZDEVIS A. JESSENS RĪGĀ

dybl
810

33
A
L-1
8710

Aspazijas

Zelta mākoņi

(Autobiografija)

Ilustrējis E. Brencēns.

II. daļa.

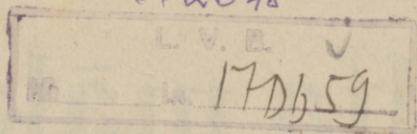
Motto:

Lēni, lēni lidot tie prot,
Saulītei pāri nedarot ...
Zelta pēdas tik atstājot —

Izdevis A. Jessens
Rīgā, Kurmanova ielā 18

L-1
7

0309062348

28

1. nodaļa.

Šķiršanās. — Zelta mākoņi. — Jaunais ceļš.

Bija agrs marta rīts.

Šogad ziedonis bij agrāk atsteidzies, nekā parasts.

Ar palu plūsmām tas jau bija zemes vaigu nomazgājis tīru no ziemas sniegu noslāņojumiem, it kā no biežām pūdera kārtām, kas ar visu savu spilgto baltumu tomēr bija bijusi nedzīva krāsa vien. Ar siltu vēju, zīda dvieļiem visur to nosusinājis sausu.

Visur modās dzīvība.

No zemes cēlās augšup salda dvesma, no briestošiem pumpuriem un gaisā šalkoja dūkoņa un zaņa kā no neredzamiem spārniem.

Viss bij ievīts noslēpumos un plīvuros, pilns ilgu un varbūtību.

Ari mūsu, Daukšu mājās, šorīt itin agri, pulksten četros visi jau bija kājās. Skraidīja visi šurp un turp naskā rosībā, it kā sagatavodamies uz kādām dzīrēm vai citu lielu notikumu.

Un liels notikums tas arī bija priekš šīs klusās lauku mājas un dzīves . . .

Mani, saimnieku vienīgo meitiņu, šodien pirmoreizi izvadīja uz skolu.

Tas bij notikums, savienots ar uztraukumiem un pārdzīvojumiem, it kā kāds gabals būtu jālauž nost no veselas dzīves.

Visu ziemu jau māte bij runājusi, ka mani jālaiž skolā. Mājā nebija ko darīt. Visas grāmateles, kādas vien bija mājā un kādas vēl šur tur no kaimiņiem varēja sadabūt, jau bija izlasītas, gan jauki, gan nejauki stāsti, visas iespējamības, kādas

māju dzīve savā lauku noslēgtībā varēja dot, arī bija izdzīvotas cauri, vajadzēja nākt kam jaunam, lai dzīvi pildītu ar jaunu saturu.

Arī rokdarbos, lai nu cik garus pavedienus es biju savēpusi uz sava mazā ratiņa, arī tiem bij galu galā jāiztek; es taču savu mūžu negribēju palikt par vērpeju vien, tagad man bij jānovērpj mans dzīves pavediens pats.

Galvenā mana likteņa lēmēja bij māte, un viņas lēmums noteica:

«Lai mana meita top augsti mācīta, lai viņa panāk to, ko es nespēju panākt, lai viņa top gudra, slavena.»

Tāda vienkāršas lauku zemnieces griba bija pārmērība, tas bija tikpat, kā no kaut kuŗa zema kakta celt trepes uz debesīm.

Tolaik visā apkārtnē, vai visā Zemgalē nebij kautcik augstāk izglītotas sievietes, un, droši vien var sacīt, visā Latvijā nebij vēl dzimis uzskats, ka sieviete gara un izglītības ziņā varētu būt līdzīga vīrietim.

Mana māte šos uzskatus arī nebij no ārpusē vai no grāmatām piesavinājusies, tie bija jau iedzimti viņai asinīs; Freimaņu dzimtas garīgā pārākuma apziņas demons pārvaldīja arī viņu.

Protams, ka visi šie dzenuļi te valdīja vēl neraisīti elementos, liesmas gruzdēja un svēla un sagruzdināja viņu pašu, bērniem vajadzēja tālāk iet un gruzdošo liesmu pārvērst par balto gaismu, kas staro un silda.

Nenācās vis viegli mātei savu nodomu izvest. Visu uzskati tam bij pretim.

Visu ziemu bija jau iepriekš par to runa un katrs radiņš mātes nodomam vilka balķi ceļā un baidīja no visām pusēm. Viens teica, ka tāda sievietes izglītošana nāksot par samaitāšanu un meita noklīdīšot no ceļa un tapšot par netikli un palaidni.

Diemžēl tie bija taisni mani abi onkuļi, augsti inteligenti un paši izglītoti cilvēki, kuŗi šādus uzskatus aizstāvēja.

Mazāk apzinīgie radi biedināja, ka skuķei no mācībām galva palikšot dulla, kur tad tāda mulķīte pa pasauli apkārt klidišot.

Ari tēvs pats sacēlās pret māti, viņš visvairāk baidījās,

ka tik jaunu bērnu nevarot laist ārā no mājas, visādas nelaimes varot atgadīties un droši vien no mācībām samaitāšot galvu.

No mātes puses tiešām vajadzēja ārkārtīgas enerģijas, lai savu nodomu izvestu cauri, bet tā bij viņas dzīves pēdējā trumpa, ko viņa izspēlēja, viņa sajuta, ka viņa cīnas par sevi pašu un — viņa šinī cīņā šoreiz palika uzvarētāja.

Lieta jau nu bij tiktāl, ka iebarots zirgs jau gaidīja uz manu aizvešanu stallī, un izsmērēti rati durvju priekšā.

Visa māja, kā jau sacīju, agri jo agri bija kājās un skraidīja cits caur citu, kaut gan īsti nebija ko darīt, grūstījās un sastrīdējās par neko un salaba atkal par neko, tēvs smērēja zābākus un bāza pīpē tabaku.

Vecā tante arī jau agri bija piecēlusies un skaļi lasīja Dieva vārdu, lai no manis novērstu visu ļauno. Viņa jau visvairāk redzēja visu tikai tumšās krāsās un pilnu ar biedekļiem un ne mazumu bij māti atrunājusi, lai mani nelaistu skolā. Bet tagad, kur nenovēršamais bij noticis, viņa cerēja vēl mani glābt caur aizlūgšanām.

Māte pati, kuŗa varēja justies priecīga savu nodomu panākusi, tomēr neizskatījās vis kā tāda un es novēroju, ka viņa allaž aizgriezās kaktos un slaucīja asaras. Ari tēvs skaļi šņaukāja tabaku bāzdams, un dažā laba asara iebira līdzī tabakā.

Es pati biju gan ļoti priecājusies, ka varēšu iet skolā, bet tagad es sapratu un sajutu šā brīža nopietnību un smagumu. Cik labprāt es būtu pietecējusi mātei un viņai apķērusies un sacījusi: «Raudāsim kopā!» bet es paliku uz vietas, es kaudējies.

Es panesu šā brīža smagumu un biju spēcīga to nest. Dvēseles smalkais zīda diedziņš izturēja smagumu, kas viņā pakārts, un nepārtrūka.

Šo smagumu jau es biju uzņēmusies pirmo reiz, kad slēpu savu grēku tanī ziemsvētku vakarā, kad biju aizliegto augļu baudījusi un tikusi izstumta no paradizes.

Kļūt vientuļam jau ar astoņiem dzīves gadiem, ko tas nozīmē?

Vientulība jau agri uzspiež savu demonisko zīmogu tiem uz pieres, kuŗiem dzīvē nolemts iet savu ceļu, šķirtu no citiem.

Vai varbūt es jau tad nojautu, kuŗp šis ceļš vedīs? Uz kādiem kalniem man būs jākāpj un gar kādiem bezdibeņiem jā-

iet? Kādas rozes smaršos gar viņa malām man pretim un kādi ērkšķi plosīs mani asinīs? Cik daudz saldmes un rūgtuma, pazemojumu un triumfu, naida un mīlas?

Vai arī uz mani varēja zīmēties dievišķā meistera vārdi:

«Alles geben die Götter, die hohen
Ihren Lieblichen ganz:
Die unendlichen Freuden ganz,
Die unendlichen Schmerzen ganz.» *)

To visu es tik gaiši nenojautu, es gāju kā reiboni, nezināšanā un jūtu miglā, ar vienu aci smiedamās, ar otru raudā-

dama, jo jaunā sirsnīņa visām nākotnes baismām un drausmām ziedēja cauri kā zila puķīte garām, pelēkām smilgām.

Māmiņa skubinādama teica:

*) Visu dod augstie dievi
Saviem mīluļiem pilnīgi:
Bezgala priekus pilnīgi,
Bezgala sāpes pilnīgi.

«Sakrāmē nu savas lietīņas, saliec grāmatas, es iešu sa-
taisīt ceļa kulīti.»

Kādas gan nu manas lietīņas un grāmatas bija? Tā pati
vecā «vācu valodas mācība» pēc Spiesa, kuŗā es mājās mācī-
damies līdz kādam 30. vai 40-tam gabalam biju nokļuvusi un
nule nopirktā jaunā dziesmu grāmata, vecās tantes dāvinā-
jums, līdz ar jauno derību, tad vēl melna jauna tāpelīte, rak-
stamās lietas un dažas burtnīcas zilos vākos.

Sevišķi svarīga lietīņa bija mazā, jaunā budelīte ar to no-
slēpumaino, brīnišķo sulu, kuŗu tik vienkārši nosauca par
«tinti».

Es viņu bijīgi ietinu vairāk papīrīšos: kad es ar viņu
pratišu rīkoties, tad tā būs priekš manis kā radišanas diena.
Es spēšu saistīt un darīt paliekošus vārdus, kas ar mutes
dvesmu runāti izgaist un ar gripeli uz tāpeles rakstīti, izdziest,
es būšu valdniece par garu valsti.

Kad nu viss bij sabāzts un nobāzts somiņā, es laidu acis
visapkārt, lai apskatītos, vai vēl kas nebija aizmirsies un —
lai atvadītos.

Kaktā kastītē sakrautas bija manas bērniņas rotaļu lietī-
ņas, lelles, apputējušas un ar pārsistiem deguniem. Viņas bija
bijušas kalpones manā mazajā fēju saimniecībā, savu lomu
manā sīkajā dzīves vēsturē viņas bij izpildījušas, bet tas jau
bij tik tāli, tas bij tapis jau par pagātni. —

Es mērojos ar savu pagātni un tā man likās tik smieklīga,
tik bērnišķa. Ari mazais krēsliņš stāvēja turpat, uz kuŗa es
biju kā ar spārniem laidusies. Kas tie nu bij pa spārniem, —
jāsmejas! Es gribu laisties ar pavisam citādiem spārniem.

Bet tūdaļ es kļuvu atkal nopietna, kad laidu acis apkārt
pa pašu istabu un visām tām lietām, kuŗas es nebiju sev par
simboliem darījusi un pārdzīvojusi: Tie sāka palikt dzīvi itkā
no stinguma atburti un runāja katrs savu valodu: nokvēpušie
griesti sāka spīdēt, logu rūtis atblāzmojās sudrabbaltās ledus
puķes un sāka ziedēt ar kristala ziediem. Zemās durvis cēlās

un vērās plašas kā vārtu palodas atventes dziesmās, pa kurām ķēniņš izjāja.

Un sapņu puse istabā, mana tumšā sapņu puse ar aizklātiem logiem, kur es aiz gultām biju ielidusi kaktiņā, kur biju vienmēr ielidusi, kad biju vai nu bēdīga bijusi vai sapņojusi, jeb sapņojusi kad bēdīga bijusi, kas pie manis arvien saplūda kopā kā teksts ar notīm — sāpes bij teksts, sapnis muzika — un sapņu puse šķiroties sāka runāt:

«Kur tu ari neiesi, pa kādiem ceļiem tu ari nestaigāsi, tavi sapņi tevi visur pavadīs, tie sekos tev kā liels dūjiņu bars, būs bēdīgie.»

Vēl pēdējais skats — un visas atsevišķās lietas aši sakopojās vienā pašā iespaidā un kļuva par gleznu, kā jau viss, kas tagadējs un plūstošs, ieturēts pagātnes rāmjos top par kautko citu, par vienmēr skatamu gleznu.

Māte, pienākusi, man sacīja: «Nu, meit, brīdis ir klāt, viss jau ir ratos, tava gultiņa, tava lādīte, nu tikai jāgērbjas, lai laikā nonākam. Velc nu tik mētelīti un kar jauno somiņu uz

muguras. Bet pag',“ viņa apstājās, „pirms vēl tas svarīgākais, pielūgsim vēl Dievu, lai nu viņš tevi pavada un dod tev savu svētību.“

Mēs abas iegājām kaktiņā, tumšajā istabas pusē, manu sapņu aplociņā un nometāties blakām ceļos. Māte skaitīja pusbalsī ar nopūtām kādu pazīstamu lūgšanu, kuŗu es tikai pa pusei dzirdēju. Es lūdzos klusi, pavisam klusi Dievu ar savas pašas vārdiem. Varbūt dievs nemaz nevarēja sadzirdēt, ko es īsti izlūdzos, bet ja viņš to dzirdēja, tad viņš gan būs savu sirmo, debešķīgo mākoņcirtaino galvu kratījis un ar savu zibenpirkstu man draudoši kratījis par tādu neprātīgu un pārgalvīgu lūgšanu.

Mēs piecēlāties un māte man apvilka mētelīti, kuŗš bij jauns pašūts un piešnallēja somiņu uz muguras.

Pēdējā gan man tā pakārta mugurā īsti nepatika, tā atgādināja tādus mazus bērnus, bet vēl ko ļaunāku, tā sauca man atmiņā veco skroderi Pīslī, kuŗš tāpat bija nesis savu šujmašīnu uz muguras.

Gribēju jau pretoties un somu labāk nest rokā, bet tad aši pārliku:

«Labi, lai tad arī tā! Pīslis ar savu šujmašīnu palika grāvja malā un nosala, nesagaidījis mesiju atnākam, kā bij cerējis, tas lai man atgādina, ka man tālāk jātop, ka es nedrīkstu savā dzīves ceļā grāvja malā palikt, mērķi nerasniegusi un savu mesiju nesagaidījusi.

Galvu pacēlusi un ar somiņu mugurā es kopā ar māti gājām vēl no mājiniem atvadīties. Papiņam un vecai tantei es skūpstīju pēc likuma roku, kaut gan tāda padevības zīme man arī nemaz nepatika, un no kalpiem atvadījos tāpat roku sniegdama. Tas man izlikās daudz cienīgāki un pēc liela cilvēka.

Tad garā virknē visu pavadītas, mēs ar māti sēdāmies ratos. Gultiņa ar lādīti jau tur gaidīja priekšā.

Māte grožu pievilka, zirgs nosprauslājās, atskatīdamies

atpakaļ, kas šoreiz ar viņu brauc un redzēdams, ka tās ir tikai sievietes un viena vēl tikai puse no sievietes, sāka vēligiem soļiem, bet ne visai steigdamies, rikšot.

Robeža nu bija pārkāpta, kas šķīra pagātņi no nākotnes.

Abas tās pārdalījās pušu, kā divi ledus gabali ziedoņa palos. Viens lēni aizpeldēja pa klusajiem ūdeņiem uz Nāves

salu, otrais straujoja iekšā zilajā ziedonī taisni projām uz Svētlaimības salu.

II. nodaļa.

**Pie dabas ciemā. — Skolas namā. — Pasaku princese. —
Traģiskais skolotājs.**

Mēs braucām abas klusēdamas, katra nododamās savām domām. Es vairāk kavējos pie ārienes nekā pie pārdomām, jo tik agrā gada laikā es pirmoreiz atrados brīvā dabā.

Pali jau šur tur bij pārskrējuši un gar ūdens malām rādījās jau zaļa zālite līdz ar dzeltenām strautu puķēm.

Debess bij zila un pilna ar nelieliem zelta mākoņiem, kuŗi čokarojās un drūzmējās gatavodamies uz tāliem pērkoniem.

Es pamanīju, ka aiz zelta mākonīšiem slēpās debesu kaktiņā viens pelēks, bailīgs mākonītis; acis man tapa pilnas brīnumu un asaru, un es baidījos, kad tik tie lielie, zeltainie viņu neaiznes projām uz savām zelta mugurām, kaut kur uz nakts atmatām; kaut tik nenāk miglas pūķi un viņu neaprij.

Es laīdu acis apkārt: cik liela un plaša bij daba! Te ārpusē, ratos braucot un viņas svaigo aromatu ieelpojot, man viņa bij daudz vairak aptverama, nekā uz šaurā istabas loga.

Man likās, ka es šoreiz pie dabas ciemā brauktu, jo līdz šim viņa bija vienmēr pie manis nākuse. Viņa ari tagad man pa jaunuzņemto dzīves ceļu svešumā dodoties bija pirmā, kas nāca pretī kā laipna radniece, kā māsa. Viņa man ari nebija sveša, jo viņa man bija rādījusēs visādos veidos un tēlos:

Jau no agra rīta tā man kā zaļa gaisma bij acīm pa logu mirkšķinājusi un vakaros kā sarkana saule savus purpura audus uz balta sniega priekšā izklājuse.

Negaīsa pelēkie jātnieki bij gar mūsu māju garām skrējuši, ka brikšķēja visi pamati, un krusa ar ledus kurpēm bij uz mūsu jumta lēkuse un dejojuse.

Ziemā tā man bij nesuse sapņus un vasarā ilgas.

Es biju vaigu vaigā saskatījusies ar zvaigznēm un glāstījuse mēneša zīda matus.

Es biju sasūkusies ziedoņa grūtsirdīgo saldmi kā bite pirmo pumpuru medu un jutos pate daļa no viņa un biju dabā iekšā ar katru viņas pārmaiņu, kad tā mira un atkal cēlās augšā.

Mēs tuvojamies arvien vairāk gala mērķim un iebraucām Zaļās muižas parkā.

Ceļš bija tas pats, pa kuŗu es jau ar māti bijām braukušas pagājušā vasarā uz Būdniekiem ciemā. Tas veda pāri par «Ellīti», kuŗa šoreiz bij tukša no velniem.

Ari nostāsti par „zaļo vācieti“ man jau sāka izlikties par nevarbūtīgu, vismaz tas šķita par sen pagājušu.

Kad bijām bīstamai vietai pārbraukušas pāri, ceļš nodali-

jās divās pusēs un mēs nogriezāties uz Zaļās muižas pusi. Tas man bij gluži nepazīstams.

Nu nāca brīnumi pēc brīnumiem:

Zaļās muižas parks vien jau bij priekš manis brīnums. Tur auga pavisam citādi koki nekā es mežā biju redzējuse. Slaidas Vāczemes egles ar mīkstām skujiņām, papeles un daudz citu nepazīstamu koku, arī tādi, kam nebij nemaz lapu un zari vien izdvesa reibinošu smaršu.

Koki pašķīrās un iztālēm bij redzama pate Zaļās muižas grafa Medema pils:

Ak tu baltais brīnums! Ar stāvu stāviem, logu rindām un torņiem kā pasaku pils. Tādu es vēl nekad nebiju redzējuse!

Es būtu to ilgi skatījuse un apbrīnojuse, bet māte uzšāva zirgam, kurš arī bij palicis stāvot un brīnījās līdzī, un mēs braucām tālāk.

Koki arī tūdaļ slēdzās cieti kā durvis un neatlāva vairs neviena skata. Skaistums jau arī nav priekš tā, lai to ilgi skatītu, viņam piemīt tāda īpašība, ka viņš tad zaudē savu burvību.

Kad bijām gabaliņu pabraukušas uz priekšu, nāca jauns pārsteigums.

Zaļās muižas upe — Tervete, kuŗu vēlāk mācijos pazīt no citas puses mūsu tautas vēsturē.

Upe tecēja gar pili uz skolas namu. Šinī apvidū viņa bija ar lēzēniem krastiem un netecēja tik strauji kā tālāk, Kalnamuižas virzienā. Krasti tomēr bij dažādi izlīčoti un atklāja ļoti plašu un romantisku ainavu, kuŗu vispilnīgāk varēja pārskatīt no paša skolas nama, kuŗš atradās uz paaugsta uzkalniņa.

Skolas namu jau varēja iztālēm saredzēt: tā bij divstāvu dzeltena māja, kas izcēlās ļoti stalta un iedvesa man cienību un bailes.

Sirds man pukstēja arvien ātrāk: „kā nu es?”

Izkāpām no ratiem un māte paņēmusē mani aiz rokas veda taisni iekšā pie skolotāja.

Tādu īstu, dzīvu skolotāju es arī vēl nebiju vaigā skatījuse un pazinu to tikai no bilžu grāmatiņas, kur tas bij tēlots visā bardzībā ar koku rokā.

Protāms, ka nebaidijos, ka šīs izglītības rīks varētu arī ar mani nākt sakarā, bet svešie apstākļi vien mani nospieda.

Iegājām iekšā pie skolotāja.

Mums nāca pretīm slaiks vīrietis, vēl diezgan jauns, bet ļoti kalsnējs ar gluži dzeltenu sejas krāsu un lielām, melnām acīm, kuŗas mirdzēja nedabiskā spožumā.

Viņš mums uzsmaidīja ļoti laipni, bet viņa smaids bij nezin kādēļ tik sērīgs, tik sāpīgs. —

Es aizmirsu visas bailes, jo man sametās viņa žēl, tik žēl. — Es manīju, ka nosarku un acīs man saskrēja asaras.

„Nebaidies, bērns,“ viņš mani aicināja un uzsēdināja sev uz ceļiem. „Tev ies labi, tu mācīsies grāmatās un izaugsi par lielu, gudru meitu.“

Viņš glāstīja man galvu, un nu tikai īsti es nevarēju valdīt asaras.

„Vai tu gribi atpakaļ uz mājām?“ viņš jautāja.

„Nē, palikšu pie — Jums.“

Varbūt skolotājs nojauta, ka bērna dvēsele instinktīvi izmana viņa traģiku, viņš itkā nobāla un nolaida mani lēni no ceļiem.

Pārāk redzami jau arī nāve viņam bij savu zīmogu uz pieres uzspieduse. Skolotājs Zeltiņš, tā viņu sauca, bij slims ar diloni pēdējā stādījā un līdz ar šās pašas vasaras beigām aizgāja kapā, kaut gan pēc gadiem vēl atradās dzīves ziedonī.

Viņš piederēja pie tās virknes tipisko mūsu tautas jaunekļu, kuŗi ar trūkumu kaudamies un ar pārpūliņu patērē visus savus jaunības spēkus, lai sasniegtu karsti kāroto mērķi, kļūt pie izglītības un gara gaismas, un nu, kur gaismas durvis atverās, kur tie varētu iet iekšā un saņemt savu pūliņu augļus, lai tos tālāk dotu citiem, tur tiem bij jāsabruk uz slieģņa. —

Tā nebija individuāla traģika, tā bija visas mūsu jaunās tautas traģika. Un daudz bij viņai tādu nosalušu, pirmo cīruļu.

Lai novērstu uzmanību uz citu pusi, skolotājs piecēlās, paņēma mani aiz rokas un pieveda mani pie sienas, kur plauktos atradās viņa diezgan plašā biblioteka.

„Redzi,“ viņš man teica, tur tās biezās grāmatas, arī tev tādas savā mūžā būs jāizlasa un varbūt vēl vairāk.“

Tad uz māti pagriezies viņš teica:

„Jūs darat labi, jau tik agri vezdama savu meitiņu pie izglītības. Nekā augstāka uz pasaules nav kā izglītība. Kad cilvēks top izglītots, viņam atmosfēras dvēsele. Un ko viņš nekad nebūtu zinājis, kas viņam dus iekšā, to viņš tad sāk apzināties. Tā mazā gan vēl to tagad nesaprot, bet ar laiku redzēs. Viņai jau tagad tādas gaišas acis,“ viņš piebilda.

„O, jā! es viņu sapratu jau tagad! Manas acis gan dedza karstāk par gaismu un nevarēja atrauties no grāmatām:

Grāmatas! ak, cik daudz grāmatu! Cik daudz bij šinīs biezos vākos ietverts neapzināmas laimes, cik daudz saistītu ilgu, cik daudz neatmodušos sapņu. Kad tie visi pamostos, tad tie kā spārnots bars piepildītu visu istabu.

Es nebiju vēl beigusi brīnēties, kad pavērās sāņu durvis un pa viņām ienāca skolotāja kundze.

Atkal jauns pārsteigums priekš manis. Ko es tur grāmatās biju redzējuse, tas man tagad rādījās kā dzīve.

Skolotāja kundze bij ārkārtēja skaistule, kādas tikai reti dzīvē sastop: Ja tā būtu dzimuse citos apstākļos un citā tautā, tā būtu vērsuse uz sevi lielās pasaules uzmanību. Ari vēlāk, pēc ilgiem gadiem man viņa uzglabājās atmiņā kā skaista parādība.

Ja nemaldos, tad viņa pēc sava vīra Zeltiņa nāves vēlāk apprecējās ar nākošo Zaļās muižas skolotāju Šubertu un būtu tā tad mūsu jaunā, ģēnialā komponista Šuberta māte.

Viņas skaistumu izcēla vēl viegls špicu apģērbs, gaišā krāsā, kurš tik harmoniski piegūlās viņas slaidajam, klasiskajam stāvam.

Es nevarēju no viņas acu novērst un tā man šķita, kā pasaku princese.

Laikam viņa pati jau arī bij nomanījuse, kādu acu upuri es viņai nesu, jo viņa nāca man klāt un mīļi mani skūpstīja un solīja mielot ar saldumiem.

Ak, viņu uzskatīt jau saldāk par visiem saldumiem.

Tikai grūti man bij redzēt, kad tiem abiem gadījās būt blakam, viņai ar skolotāju. Tas bij ziedošākais ziedonis blakam rudenim ar dzeltenām, birstošām lapām, vai arī — viņa pirmā roze jau uz viņa kapa.

Bridi vēl viņi abi sarunājās laipni ar māti un veda tad mani ierādīt man jauno dzīves vietu.

Skolas apkalpotāji pa to laiku jau bija manu lādīti un gultiņu no ratiem izcēlušī un novietojuši meiteņu dzīvojamā istabā.

Tā bij plaša telpa apakšstāvā blakām klasu istabām, kur gar sienām bij saliktas gulta pie gultas un katrai galvas galā lādīte, līdzīga manējai ar ēdamo un citiem piederumiem.

Augšējā stāvā atrodas puiku istaba līdzīgā veidā. Bez tās augšējo stāvu ieņēma vēl palīga skolotāja un saimnieces istabas.

Bērniem visu nedēļu bija jāpārdzīvo skolā; tikai sestdienās tiem katram no savām mājām atbrauca pakaļ. Siltu ūdeni priekš tējas skolēni dabūja no skolotāja virtuves, citādi tiem bij jāiztiek ar sausu, aukstu ēdienu, kurš līdz nedēļas galam, ieslēgts lādītes šaurā telpā, sabojājās un bērnu veselību nebūt neveicināja.

Tādos apstākļos toreiz atradās priekšteču apaudze; tai trūka visas tās labierīcības, kādas bauda tagadējā jaunatne, no kuŗas varam sagaidīt veselākus un laimīgākus cilvēkus.

Bet ēdiens un miesas uzturs toreiz jaunatnei nebij ne prātā, un ja kādam nedēļas vidū no mājām atveda kādu zupu podiņā vai labāku kumosīņu, tad tas gāja apkārt no mutes mutē; bija tikko nogaršot un apēsts viss bij!

Un tomēr — laimīgais laiks, kurā dzīvoja vairak no gara un dvēseles nekā no miesas!

Tikko es biju novietota, kad atskanēja liela rīboņa un skaļas balsis. Stunda klasē patlaban bij beigusies, kuŗu pasniedza palīga skolotājs un bērni devās visi savās istabās vai arī laukā.

Bars meiteņu saskrēja istabā un mūs ieraudzījušas, tūdaļ pulcējās ap mums, jo te bij jauns notikums.

Neparasti arī bija ieraudzīt tik mazu meitiņu, kā mani, lielo meiteņu vidū, kuŗas par manīm bij 3—5 gadiem vecākas.

Starp viņām atradās mana māsiņa, Doriņa Ginter no Spuru mājām; un viņas gādībā un uzraudzībā es arī tiku nodota, jo gluži starp svešiem māte nebūtu iedrošinājusies mani atstāt.

Viņa mani arī tūdaļ apsveica, priecīgi izsaukdamās:

«Tad tu nu esi atbraukusi! Labi gan. Turies nu tik man līdzi un nebēdā neko, gan jau iedzīvosies.»

Māte vēl ar asarām viņai piekodināja, lai tā mani no acīm neizlaistu, un tāpat arī skolotājs ar kundzi noteica lielajām skolniecēm ar mani labi apieties. Tad tie no mātes atsveicinājušies un mani vēlreiz apglaudījuši, izgāja no istabas. Drīz jau bij jāsākas nākošai stundai, kuŗu padeva skolotājs pats.

Meitenes mani apstāja ar visādiem jautājumiem: Cik es veca? No kurienes? Vai kautko jau mākot? Vai protot kautcik jau vāciski u. t. t. Jautājumi bij tik nevienādi, ka

vienas mani pārvērtēja it kā es pardaudz prastu un otras atkal, it kā es nekā neprastu un pat ne lasīt.

Es nemaz nezināju, ko viņām visām atbildēt; sevišķi es kaunējos, ka neprotu vāciski, jo es nodomāju, ka viņas visas ir lielas vācietes, kaut gan vēlāk izrādījās, ka viņas pašas nemaz neprot vāciski.

Labi, ka atskanēja zvans, kas aicināja klasē.

III. nodaļa.

Jauna pasaules aina. — Lillā tinte. — Sarkanā tinte.

Kad zvans bij nozvānījis, visi tiecās uz klasi. Pirmie ar lielu rīboņu pa trepēm no augšistabām noskrēja zēni, tad tiem sekoja meitenes; es pieslējos tām kā pēdējā.

Pie klases durvīm stāvēja palīga skolotājs Fridenbergis, kurš reizē izpildīja kārtībnieka uzdevumu, un, garā rindā skolēnus iekšā laizdams, arvien atkārtoja: „Pa lēnam, pa godam!”

Kad man bij jāiet viņam garām, viņš mani satvēra aiz biezēm un iesaucās: „Paskat, kāds kanarijas putniņš atlaidies! No kurām zemēm tad tu nāci šurp?”

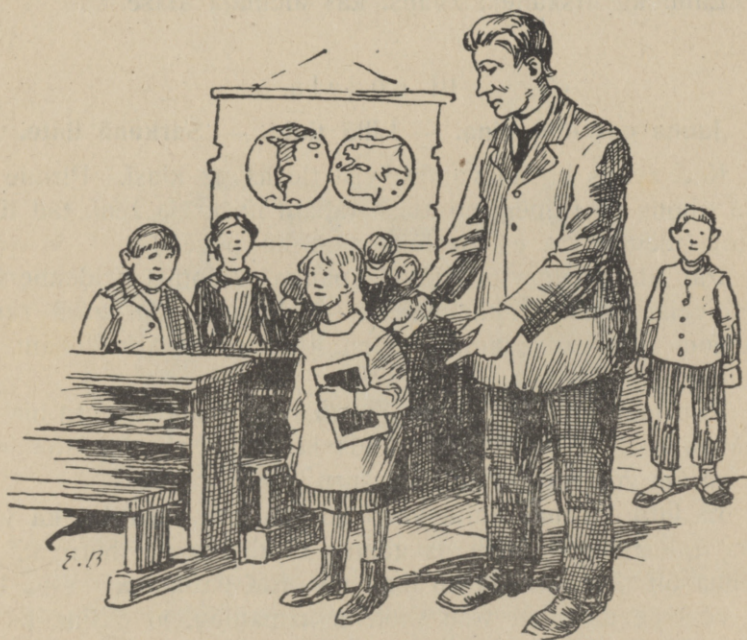
Es jutu, ka man kaita vaigi, jo man ļoti nepatika, ka viņa roka gulēja smagi man uz galvas it kā mazam bērnam, vai uzruna bij tāda savāda un man ne visai patīkama. Viņa bija arī vērsuse uz mani visu skolēnu uzmanību, jo tiklīdz kā es iegāju klasē, tie apstāja mani un skatījās uz mani kā uz kādu ērmu.

Māšica paņēma mani aiz rokas un teica: „Nāc, sēdi man blakam.” Tas tomēr nevarēja būt, jo skolnieki sēdēja pēc saviem nopelniem, un māšica, kā jau lielāka skolniece, ieņēma vietu trešā solā no augšas.

Skolotājs gaidīja, kamēr visi bij kārtīgi ieņēmuši savas vietas, tad viņš mani aiz lielajiem nosēdināja kā vispēdējo, sacīdams: „Lai mācās pirms izpelnīt augstāku vietu.”

Es gan jutos kā mazs krūmiņš lielo koku paēnā, jo visi skolnieki varēja būt par mani 3—5 gadi vecāki un daži starp tiem bij tīri izauguši cilvēki, tomēr, labi bija arī tā — es biju slēpta no viņu zīpkārīgiem un nebūt laipniem skatieniem.

Kādēļ īsti es viņiem nepatiku? Vai viņi domāja, ka es ālēšos kā bērns un traucēšu viņus mācībās un maisīšos vi-

ņiem citādi pa kājām? Ak, es jau būšu tik klusa un uzmanīga pret tiem, ka tie manu klātbūtni nemaz nemanīs.

Vai viņiem, varbūt, nepatika, ka es, tik jauniņa, sēdu ar viņiem, lielajiem, tanī pašā klasē un mācos tās pašas mācības, it kā es gribētu viņus izsmiet vai pat ar viņiem sacensties?

Bet es taču biju tik sīka un pazūdoša viņu barā; viņu bija daudz — es viena.

Vai vispār te varēja būt runa par kaut kādām pretešķībām, par naidu un pat par cīņu?

Neapzinīgi un nenoteikti šādi jēdzieni pēc pirmā iespaida vilņoja manā mazajā sirdī. Viens bij tikai skaidrs: sveša dvēsmā bij uzpūtuse man virsū, tādās attiecībās ar ārpasauli es vēl nebiju atradusies.

Labi, ka stunda sākās un ka pēc kādām desmit minūtēm skolotājs ienāca klasē.

Šoreiz tas bij Zeltiņš pats, un, viņu ieraugot, man sirds tūlīt nomierinājās.

Es iedrošinājos pacelt acis un aplūkot savu apkārtni.

Klase pate, jeb divas klases kopā ar augš- un apakšnodalām, viņas atradās vienā istabā, kuŗa bij plaša, ar augstiem griestiem un vairākiem lieliem loka logiem. Pa vidu gāja garš gaņģis, un tam katrā pusē bija salikti rinda solu, skaitā ap 15—16. Pašā galā atradās melns katedris priekš skolotāja, ar lielu, melnu koka tāpeli blakām. Pa labo roku no skolo-tāja sēdēja puikas, pa kreiso meitenes.

Man tūdaļ ienāca prātā bibeles līdzība, ka pa kreisi tiks nodalīti āži un pa labi avis, jeb grēcinieki un izredzētie, tikai te, pēc manām domām, notika otrādi.

Gar sienām bij pakārtas milzīgi lielas papīra lapas ar raibiem plankumiem, par kuŗiem es nobrīnījos, nezinādama, ko tie īsti nozīmē. Gleznas tās taču nevarēja būt? Tādas gleznas es līdz šim nebiju redzējuse.

Pēc nepilnas stundas mani brīnumi izskaidrojās: Plankumi uz pelēkzila fona bija zemes; zemes daļas un viņām bija tādi savādi vārdi: Eiropa, Azija, Āfrika, Australija, Amerīka. No kurienes viņas bija šos vārdus dabūjušas? Kāds mācītājs bija viņas kristījis? Kā vispār varēja zināt, ka viņu tik daudz un ka pasaulei ir savs gals un sākums un robežas?

Līdz šim es pasaulei biju pazinuse ziemā tikai no savas

istabas loga un vasarā no māju pagalma, ja daudz, tad pa lauku apejot apkārt vai arī aizbraucot uz netāliem ciemiem.

Kad ziemas puteņi grieza sniegu virpās, manim šķita, ka visa pasaule būtu uzvandīta kā liels klēpis baltas izplucinātas vilnas, sniegu sniegos, virpu virpās! Bet aiz visiem tiem sniegiem, lediem un puteņiem atradās zaļš mežs, kurā dziedāja brīnumu putns, par kuru pasakās stāstīja. Bet tas bij

tik neizmērojami tāli, kas lai uz turieni spētu noiet? Mani jau pat no istabas neizlaida laukā!

Siltos vasaras vakaros es visbiežāk biju kavējusēs sapņos, kur varētu būt pasaules gals, kad zilā mežu mala noslēdza visapkārt skatu kā milzīgā lokā.

Tur, kur debess saslēdzās kopā ar zemi, vajadzēja būt mūžīgai saules dienai, pilnai ar kūšājošu saules zeltu un rožainiem mākoņu plīvuriem.

Kas uz turieni ietu, tas pats pamazām izraisītos no mīestas, kā pumpurs no lapām un pārvērstos par rožainu mākoņu ziedu. Sārtie un zeltainie mākoņi, kas šurpu atlidoja, bija

vēja atpūstas ēteriskas rožu lapas no cilvēku izgaisušām miesām.

Ziemu tas bija bijis mans sapnis, vasarā manas ilgas. Tagad pienāca klāt kautkas trešs: zināšana.

Es nezinu, vai ar šo trešo dāvanu es kļuvu bagātāka, vai nabagāka; garam robežas bij, jeb viņš tādas meklēja, sapnim, ilgām robežu nebij un tie arī tādas negribēja meklēt.

Lepna un pacilinoša apziņa tā tomēr bija, ka cilvēka gars var kautko zināt un aptvērt.

Krūtīs man plētās un brieda, es jutu, ka mana līdzšinējā pasaules ainava vairs nederēja, tā bija jānojauc un jārada jauna.

Skolotājs stāstīja par svešām zemēm un viņu klimatu un audzēlību. Protams, tikai vispārējās lielās kontūrās, nekādi uzdevumi priekš skolniekiem ar to nesaistījās.

Viņš stāstīja par lielo tropu audzēlību, par palmām un citiem brīnīšķiem kokiem, par straumēm un ezeriem, kādi tur plūst un par lielajām jūrām un okeanu, uz kuŗa visas šīs pasaules peldēja, kā vaļējas kļavu lapas, uzpūstas no vēja.

Viss bija kļuvis aptveramāks un realāks.

Ja lūkojos atpakaļ sevī, tad manā, kaut arī mazajā mūžā pamats šai jaunajai virsbūvei bij likts: Vai tās nebija tās pašas Ābrama ilgas, ar kuŗām tas atstāja tēvu tēvu iedzīvotās mājas un izgāja meklēt svešas, nepazīstamas zemes?

Vai tās nebija izredzētās zemes, kuŗas Mozus skatīja mirstot no kalnu gala?

Vai tas, kas manā krūtī tagad darbojās, jaunu uzņemdamas gan vairīdamies, gan tam tuvodamies — vai tā nebija Jēkaba cīņa naktī ar Dievu?

Vai arī manā mazajā krūtiņā nedega tāpat Emaus sirdsdegšana, kā mācekļiem lieldienu vakarā?

Man bij dots materials: uz senām leģendām, mitiem un simboliem es cēlu savu mūža ēku.

Nākošu nedēļu skolotājs solīja stāstīt par zvaigznēm, tas manī pamodināja vēl jo karstāku interesi.

Nākošā bija reliģijas stunda, to deva palīga skolotājs.

Te man nebija nekas jauns: Visā īsumā te bija saņemta bībeles stāstos vecā derība, kuŗu es netikvien kā labāk pazinu no paša pirmavota, bībeles, bet biju to izjutuse un dzīvojuse cauri.

Skolēni te to aši un sausi atstāstīja, un sevišķi puikas to bērsus nobēra, kā zirņus uz cieta plāna. Varēja redzēt, ka viņiem nebija klāt ne mazākās iejūsmas un intereses. Acis tiem pa logu vien ceļoja uz āru, un, jāsaka, to pašu darija arī skolotājs. Es pat ieraudzīju, ka viņš gribēja žāvāties un tiktikko noturējās.

Citādi, pavisam citādi bija, kad es viena pāte mājā biju bibeli lasījuse. Tur pie viena notikuma, vienas gleznas, vai domas es varēju kavēties ilgi, ilgi, un kad vēlāk to pašu pārrunājām kopā ar māmiņu, tad tas bija pārgājis netikvien manā atmiņā, bet tas tika kausēts manā sirds ugunī un pārveidots manā garā.

Māmiņai bij savāds veids visu darīt tuvu un dzīvu, viņai bija savs rotalīgs un elēģisks humors, tā sakot, smaidošu asaru mirdzums, ar kuŗu tā visu apdvesa, bez kā lielajiem notikumiem laupītu viņu cienību.

Tā, piemēram, viņa sirdijās gluži ikdienišķā veidā par Ievu, kas tā nevarēja nemaz savu lielo apetīti novaldīt un apēduse to paradīzes ābolu, bet reizē arī piemetināja, vai vismaz mums arī nebūtu varējuse atstāt kādu gabaliņu nogaršošanai.

Mēs abas gan smējāmies, bet reizē sajūtām it kā uz mēles aizliegtā paradīzes ābola saldo garšu.

Šinī stundā nu skolnieku vidū no visa tā nekā nemanīja. Projām bija visa burvība, te trūka pat jebkuŗas personiskās notes.

Nākošā stunda bij nolemta daiļrakstīšanai. Es biju sap-

ņojuse un cerējuse, ka nu te skolā mācīšos rakstīt uz papīra ar tinti un man rādīs, kā pareizi turēt spalvas kātu, lai burti paši par sevi iznāk skaisti; es biju arī no mājām apgādāta ar mazu butelīti tintes, spalvām un pāra burtnīcām. Visi tie daikti, ieslēgti manā lādītē, gaidīja uz augšāmcelšanās dienu — bet, diemžēl, tāda vēl nenāca un nebija arī izredzes, ka tā tik drīzi varētu nākt.

Tikai pēdējā, visaugstākā nodaļa klasē drikstēja rīkoties ar šiem kulturas ieguvumiem, priekš mazājiem un pat vismazākajiem, kāda es biju, to iedomāties vien bij pārmērība.

Man lika ņemt priekšā savu tāpelīti un ar grifeli atkal rakstīt un — pat ne veselus vārdus, bet tikai atsevišķus burtus, kaut gan es jau mājā biju rakstījuse kopā.

Skolotājs Fridenbergis pats man dažus burtus aizvilka priekšā un lika tiem rakstīt pakal.

Viņš aizrādīja, ka rakstīt vajagot daudz, lai panāktu skaistu rokrakstu, bet tad arī skaists rokraksts esot tikpat kā talismans dzīvē un kā stiprs ierocis pret visām dzīves vētrām. Kam skaists rokraksts, tas visur tiekot cauri.

Tas nu gan izklausījās pēc pravietojuma, arī viņa, man priekšā rakstītie burti man izlikās kā no augstāka gara apdvēsti, bet viss tas man tomēr nepalīdzēja neko. Ar visu to es paliku bēdīga un jutos it kā pazemota.

Reizē man arī izzibsnīja caur galvu, ka es tādu skaistu rokrakstu nekad neiegūšu un tā tad arī dzīves vētrām nespēšu turēties pretīm, un galviņa man pavisam nolaidās uz tāpelīti.

Es gan pamanīju, ka daudzas skolnieces man apkārt tāpat norakstīja un tāpat arī puikas otrā pusē, bet tas man neko nepalīdzēja. Vai tumsa caur to top gaišāka, kad vairāk tumsoņu sanāk kopā? Nē, tā top tikai vēl biezāka. Ar deguna galu vien jau sveci nevar aizdedzināt.

Kad tāpele bij pierakstīta, bij jāpāceļ roka un jāgaida.

Skolotājs nāca tad vai nu pats apskatīt, jeb māja, lai skolnieks aiznes pie viņa savu darbu.

Pie manis viņš atnāca pats, paskatījās manā rakstā un pakratīja galvu piezīmēdams, ka man būšot vēl labi ilgi jāmacās rakstīt, bet — neviens meistars jau no debesīm nekrītot.

Tad viņš no jauna aizvilka burtus priekšā tāpeles otrā pusē, un man atkal bij jāraksta.

Tādas burtu rakstīšanas un vēlāk kopā rakstīšanas bija ļoti daudz; ar to bij aizņemta lielākā daļa no visa skolas laika. Pakāpenes bija tikai no tāpeles rakstītājiem uz papīra rakstītājiem un to vidū pacēlās atkal glītrakstītāji.

Ak, kādas kalnu galotnes pēdējie jau bija aizsnieguši! Es pamanīju, ka dažas meitenes, kaut gan ļoti nedaudzas, rakstīja pat ar — lillā tinti!

Lillā tinte! Ak, kāds skaistums, kāds brīnums! Lillā

tinte uz balta papīra ir tikpat kā skaista varavīksna pie maija debesīm ziedoņa rītā.

Kas ar to prot rakstīt, tam tiešām atdarās visi dzīves vārti! Es nezinu, vai es vēlāk dzīvē, aplūkojot kādu mākslas darbu, esmu lielāku cienību sajutuse, nekā toreiz, uzlūkojot vienu, veselu burtnīcu, pierakstītu pilnu ar lillā tinti.

Mana māšica arī piederēja pie tiem izredzētiem klasē, kuri drīkstēja rakstīt ar lillā tinti, protams, pēc tam, kad tā visas stadijas bija izrakstījuse cauri ar melno tinti, bet viņa jau arī trīs gadi atradās skolā.

Ikreiz, kad viņa bij beiguse rakstīt, viņa savu butelīti aizkorkēja cieti un, paņēmusē līdzi, ieslēdza savā lādītē.

Reiz es viņai lūdzu, lai iedod man arī butelīti, vismaz apskatīties. Bet viņa to dusmīgi izrāva man no rokām, sacīdama, ka tinte neesot vis priekš skatīšanās, bet priekš rakstīšanas; ņemšot un vēl izlaistīšot.

Es sāpīgi nopūtos: vai nu es tik bērnišķīga biju! Es jau tāpat kā viņa tagad gāju skolā!

Gadijās tomēr savs brīdis, kad viņa bij izgājuse laukā un atstājuse atslēdziņu lādītes durvīs. Es piegāju klāt, kārdinājums bij pārāk liels — uz vienu mirklīti tikai es gribēju paņemt un tuvāk apskatīt viņas lillā tintes butelīti un pierakstīto burtnīcu; es jau zināju, kuŗā stūrītī šīs lietas glabājās.

Bet tikko es biju butelīti paņēmusē un korķiņu atvāzuse, te — ak tu nestunda! — māšica nāca pa durvīm iekšā, jo viņa, it kā ļaunu paredzēdama, bija agrāk atgriezusēs no pastaigāšanās atpakaļ.

Man bija, it kā zibens mani būtu ķēris. Butelīte, krīzdama man no rokām, aplēja visu viņas parauga burtnīcu un otru daļu šķidrums izgāza man uz rokām un drēbēm, kamēr palika gluži tukša.

Arī māšica, šo skatu ieraugot, uz pirmo mirkli gluži satīngā un nevarēja izrunāt ne vārda. Bet tas bija tikai klušums priekš vētras.

Tad nāca īstā vētra, kuŗa, varbūt, līdzinājās tām dzīves vētrām, uz kuŗām skolotājs Fridenbergis bij aizrādījis.

Bet māšicas rājiens, kas tagad pār mani izgāzās, nepārskrēja vis tik ātri, kā vētras, tas atstāja savas sekas: par manu nedarbu dabūja tūlīt zināt visas meitenes, pēc tam visa

klase, un no tā brīža ienesa man nosaukumu: „nerātne, nebēdne meitene.“

Meiteņu istabā visas jau sāka no manis sargāties, ka es viņām arī neizdaru kādu nedarbu un nesaboāju kādas lietas.

Sirds man kļuva rūgta: vai tad es maz biju gribējuse kādu nedarbu darīt! Un ko tad lai es viņām sabojātu vai izlietu? Lillā tintes viņām nebūt nebija; bez manas māšicas vēl tikai vienai tāds dārgums bij īpašumā, tā bij pate prīmene un tā nebūt uz mani neskatījās tik naidīgi un aizdomīgi, kā šīs citas tukšenieces.

Un cik labi es par viņām visām biju domājuse! Kādi cēli nolūki man priekš viņām bija bijuši! Es biju sapņojuse, ka tad, kad es būšu iemākuse rakstīt, un daļi rakstīt ar visskaistāko rokrakstu, tad es visām savām skolas biedrenēm rakstišu vēstules, garas un jūtu pilnas, un visas būs rakstītas ne ar melnu, bet ar lillā tinti.

Es sev iztēlojos, kāds tas būs viņām pārsteigums un prieks.

Bet tagad mana plašā sirds sarāvās šaura un noslēdzās. nē, es viņām vairs nerakstišu ne garas, ne īsas vēstules un ar lillā tinti jau nebūt nē!

Vispār lillā tinte sāka izgaist no mana fantazijas aploka un pacēlās neaizsniedzamā augstumā vilnodama kā lillā migla vakarmākoņos.

Es sāku tagad sapņot par gluži citādu tinti — tā bija sarkanā tinte!

Protams, tā nebija priekš daļrakstīšanas, bet kalpoja citādiem nolūkiem: Skolotājs ar šo tinti pastrīpoja skolniekiem burtnīcās klūdas, lai raksts būtu rakstīts diezin cik daļā rokrakstā.

Tā tad bija vēl kāda augstāka vara par daļumu — taisnība! Barga taisnība.

Jo klūdas bij rupjākas, jo resnāk tās skolotājs pastrīpoja un jo vairāk tas pats iedegās dūsmās.

Trīsas un izbailes pārņēma skolnieku, kad tas, atvērdams burtnīcu, ieraudzīja to daudzās vietās sastrīpotu ar sarkanu tinti... Labi nebūs, to viņš nu zināja, jo soģa paceltā roka ar sarkanām pātagām draudēja iztālēm.

Bet šī bargā, sarkanā tinte bij tikai augstākas varas izpildu ierocis, un vienīgi tikai skolotājs drīkstēja ar to rīkoties. Skolniekiem tā bija nepieejama.

Par šo sarkano tinti nu es sāku sapņot, ka reiz tā arī būs manā varā un ka es ar to atdarīšu tiem, kas man dara pāri.

Mans lillā spožums bij dzisis.

IV. nodaļa.

Ziedonis — siržu dziedinātājs. — Vakara lūgšana.

Mana dvēsele tomēr bij par jaunu, lai varētu sevī audzēt naidu. Naidš un atriebe arī nekad nav īstais pretsvars pret nodarīto pārestību.

Vai lielās meitenes zināja, cik man bij sāpējis, ka tās mani uzskatīja par negēli skuķi un kā ar tādu joprojām apgājās?

Un cik liels gan mans noziegums bij! Es jau māšicas lillā tintes pudelīti biju gribējusi tikai apskatīt, ne piesavināties; arī izlijusi tā bij ne aiz ļaunprātības, bet aiz bailēm. Viss bij noticis īsā mirklīti un par to šī sodīšana, kurai nemaz nebija gala!

Kad stundas beidzās un skolnieki gāja ārā pastaigāties, meitenes slēdza savas lādītes cieti: „lai tas knauķis nesāk atkal ošņāt un kādas blēņas neizdara.“

No sākuma mani nemaz neņēma līdzī, kad pašas gāja ārā. Māšica noteica: „sēdi pie loga un mācies grāmatā un tā kā tu nekustētos no krēslā!“

To es darīju, bet acis man maldījās pār grāmatu pāri un redzēja fantazijā biezas, sarkanas strīpas, ar kādām es piestrīpoju pilnas viņu burtnīcas. Es iztēloju sevi kā skolotāju un biju barga tiesnese un atriebēja.

Ar laiku maz pa mazam sarkanās strīpas kļuva bālākas man priekš acīm, arī naidš pārgāja citā sajūtā, tāpat kā sarkans vakara mākons pāriet violētos, oranžu un citos toņos.

Tās bij sāpes, ka es tik atstumta, tik vientule un tik maza un nespēcīga esmu.

Mani ārējie apstākļi drīzi drusku uzlabojās:

Māšica atļāva: tagad tu arī vari iziet ārā svaigā gaisā; tikai neej nekur tāli, bet pastaigāties tepat gar māju apkārt.

Līdzī sev lielās mani vēl neņēma.

Negaidot es tomēr vairāk atradu, kā man bij ņemts.

Ārā izgājusi, es sastapu kādu mīlu draudziņu, kas man smaidīdams un rokas atplētīis nāca pretī.

Tas bij ziedonis.

Ziedonis ir siržu brālītis un visu mazo draudziņš.

Sevišķi priekš mazajiem viņš no pirmās rokas audzē visas sīkās puķītes, vizbulītes, vijolītes, sniegzvanītes un zeltainās atslēdziņas un pēc tam tikai krāšņās, spilgti krāsainās puķes priekš lielajiem.

Un nemaz nebij pēc viņām tāļu jāiet. Lielais grāvis ap

skolotāja dārzu bij pilns ar tādām puķēm. Ari noplūkt neviens neliedza, tās jau auga ārpus dārza.

Bija jau arī aprīlī dziļi iekšā un laiks stāvēja pie maija zaļajām durvīm ar zelta puķu atslēdziņu rokā, lai tās slēgtu vaļā.

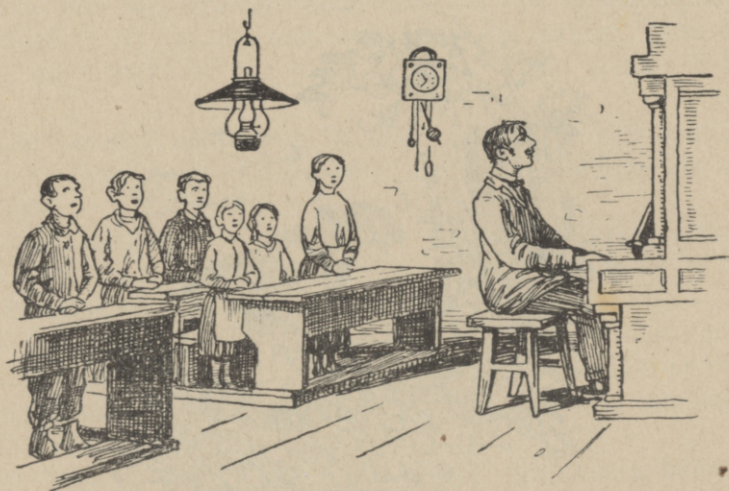
Skaista bij diena, bet skaists bija arī vakars.

Visskaistākais bij — vakara mākoņi, kuŗi izvijās un veidojās tādā krāsu dažādībā un bagātībā, ka man priekš šim

krāsām nosaukuma nebij un manu acu skatieni viņu mirdzumā pazuda kā divi zelta pilieniņi lielajā debesu kausā.

Te bija redzams, ka ziedonim ir ne tikai zila un sarkana tinte vien, bet vēl daudz un dažādas tintes, un kas pret šādām tintēm gan bij manas lillā tintes ilgas un piedzīvojumi un sāpes!

Lielais mirdzums tur augšā atrada atspoguļojumu apakšā. No paaugstā pakalna, uz kuŗa skolasnams atradās, varēja

tālu pārskatīt apkārtni un ar acīm aiziet, kuŗp kājas nespēja aizklūt.

Tur tecēja upe, tā pati Tervete, kuŗu jau ceļā biju pamatinījusi šurp braucot uz skolu.

Tur viņa bij tikai pazibējusi vien, kā sudraba ķirzatiņa, te izliecās visā platumā un gozējās vakara saulē.

Krasti izdobojās romantiski apauguši, un uz Zaļās muižas pusi bij pārredzams viss parks un pat baltā grafa pils līdz ar torņiem. Uz otru pusi, upe plūda garām baznīcai un aizgāja nezin kur.

Man bij tikdaudz ko redzēt, ko uzņemt sevī, ka es gluži kā apreibusi iegāju iekšā vakarā, kad lielie jau trokšņodami plūda kopā no visām pusēm un zvans aicināja skolas istabā uz vakara pātariem.

Es pat nezināju, ka tādi skolā tiek turēti, jo mājās pātarus skaitīja tikai pa svētdienām un sestdienas vakariem, bet te, kā dzirdēju, ikrītus un ikvakarus.

Troksnis apklusa, kad skolotājs Fridenbergis ienāca un sēdās pie ērģelēm. Tās atradās drusku iesāņš, netālu no katedra.

Skaņas plūda pa plašo telpu:

„Nu dusēs visas lietas —
Un meklēs guļu vietas,
Kas vien šai pasaulē.“

Neizsakāms baigums un kāds salds žēlums pārņēma mani.

Bij, it kā kāds liels smagums visam uzveltos un saule un diena vairs neatgrieztos nekad, nekad. —

It kā tas, kas uz neatgriešanos aizgāja, būtu kaut kas liels un skaists bijis. Bet kas tas varēja būt, to es nezināju.

V. nodaļa.

Divas draudzenes. — Smalka skroderiene. — Trīs labi ceļi.

Jauni piedzīvojumu vilņi vēla laika straumi uz priekšu. Tie nebija lieli, vētru sakulti vilņi, bet sīki ikdienu vilnīši, kas gan gausākos, gan ašākos ritmos plūda uz vienu mērķi, bijušo un pagājušo atstādami aiz sevis.

Skola pati mani nešūpoja augšup tanī sajūsmā, kādā es biju uz viņu tiekusies un kādu es pirmajos brīžos tiku arī izbaidījusi.

Skolotājs Zeltiņš maz vairs rādījās klasē, jo viņa slimība līdz ar ziedoni stipri progresēja, un jaukās ģeografijas stundas,

kuŗās viņš bij atvēris durvis uz lielo, plašo pasauli, atkal lēni aizvērās, Turpat palika arī ar ievadījumu pasaules vēsturē.

Launi tumsības gari aizplēta savus melnos spārnus priekšā, sacīdami:

„Lūk, tur gan ir gaisma un plašums, bet jums, lauku rāceņiem, to nebūs iegūt! Paliekat, kas esat!“

Geografija un vēsture jau arī nebij nekādi obligatoriski priekšmeti, tos skolotājs bij devis no brīva prāta.

Vispār kaut kādu, tādu obligatorisku priekšmetu nebija gandrīz nekādu.

Glīti norakstīt un lasīt, drusku rēķināt un daudz reliģijas, tas bij toreizējais, astoņdesmito gadu tautskolas saturs.

Mācīja gan arī vāciski, bet ar piemaksu.

Skolas ziemas kurss beidzās līdz ar aprīli, kad kalpu bērniem bij jāiet ganos.

Tad sākās vasaras skola, kuŗas ilgums un saturs atkarājās gandrīz no skolotāja vien. Par to bij sevišķa maksa, jeb vispār maksa, jo ziemas skola, atskaitot nelielus materiāla izdevumus, bij par velti.

To arī apmeklēja kalpu bērni, kamēr vasaras skolā gāja tikai saimnieku bērni.

Šo vasaru uzņēmās to izpildīt palīgskolotājs Friedenbergis gandrīz viens pats. Viņš vadīja norakstīšanu, rēķinus, dievvārdu un — kā augstāku gara kulturu — pasniedza arī vācu valodu.

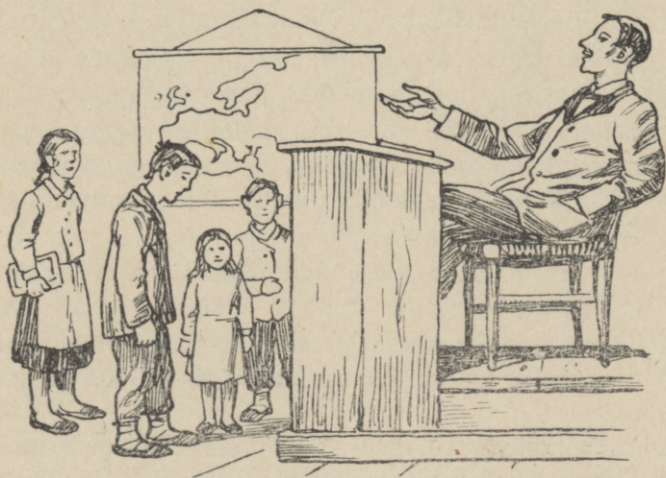
Ar rakstīšanu man neveicās visai labi un visā manā tautskolas gaitā es pie rakstīšanas ar tinti, ne ar melnu, ne ar lillā — netiku. Es paliku pie savas melnās tāpeles un pelēkās griķes kā lauku zemnieks pie zemes un aŗkla.

Reliģija, ietilpināta sausos, īsos bībelstāstos, dogmu veidā, apdzēsa to skaisto un gaišo liesmu, kas bij apspīdējusi manu bērību.

Noasa upuris, iededzināts uz augsta kalna, bij apdzisis. — Jēkaba trepes uz debesīm bij nogāzušās un Mozus vaigs vairs nespīdēja, kad tas mirstot skatīja izredzēto zemi. Bieži mākoņi to bij aptumšojuši.

Tikai Abrama ilgas vēl šad un tad uznira sirdī: varbūt, nāks kas jauns, varbūt sirds atdzīvosies.

Zināms, es čakli mācījos. Drīz vien es panācu lielos tikpat bībelstāstos kā rēķināšanā; sevišķi vācu valoda man raisīt

raisījās, tā kā es drīzi vien griezu uz sevi skolotāja ievērību un tas mani nostādīja citiem par priekšzīmi.

Klasē bij viens liels zēns, gadu 16 vecs, vārdā Gilnieris, tas bij tik stiprs un liels, ka būtu varējis balķi no meža pārvilkt, bet mācības tam galvā negāja ne drusku.

Skolotājs mūs, abus kontrastus, viņu, klasē vislielāko un mani vismazāko, mēdza nostādīt blakām, sevišķi vācu stundās un teica:

„Skatat nu, bērni, kā tas mazais cinis gāž lielo vezumu.“

Šāda uzslava gan iepotēja manī godkāribu, bet man nabaiga lielā Gilniera palika žēl: „Ko viņš varēja darīt, ka viņš bij tik liels un saprašana viņam tik māza!“

Tāpat es ari kaunējos, ka mani izceļ par tādu priekšzīmes skolnieci, tas mani vēl vairāk attālināja no citiem.

Lielās skolnieces tomēr neņēma lietu nopietni un uzskatīja mani par bērnu, kuŗu mēdz apglaudīt.

Pamazām ari aizmirsās tintes notikums un maz pa mazam es drīkstēju viņām piebiedroties, kad tās gāja pastaigāties.

Nu jau es varēju daudz tālāk iet un iepazīties ar skaisto apkārtni, ko es viena iedama nebūtu drīkstējusi.

Viena lieta man tikai nepatika: meitenes mēdza bieži staigāt garām gar kādu apaļu laukumu, kur puikas sita ripas. Tai vietai nekāda jaukuma nepiemita: apaļš, nomīdīts maurs, vairāk nekas! Ne koku, ne puķu virsū!“

Un kas par mulķīgu spēli, tāda ripu sišana, vai cita nekā labāka tie neprata?

Un tad vēl meitenes runāja tādas savādas valodas, kuŗas es lāgā nesapratu, un varēju aptvērt tikai to, ka tas zīmējas uz puikām.

Kas tur tikdaudz ko ievērot no tādiem nejēga puikām!

Bet mana sprieduma jau neviena neprasiņa, man šķita, ka viņas nemaz nemanīja, ka es teku līdzī, jo citādi viņas ari man kādu vārdu būtu bildušas.

Māsica jau nu gan bija man tuviniece, bet viņas visa saruna ar mani pastāvēja tikai no aprājumiem un brīdinājumiem.

Tuvākas kļuva man attiecības ar divām no lielajām meitenēm, kuŗas šovasaru gribēja skolu beigt, jo bija jau četrus gadus viņā sabijušas un reizē reizēm visu mācību materialu izņēmušas cauri.

Viena saucās Miller un bija laikam saimniekmeita no

Putnu-Kakaiņu mājām, otrās ģimenes vārdu neatminu, tikai zinu, ka viņa bij no Mežkalēju mājām. Viņas abas bija jau iesvētītas.

Pirmā bij ļoti nopietna; viņa neturējās daudz ar citām kopā, bet pastaigāšanās laikā gāja viena pati, tamborēdama kādu skaistu, spilgti lillā lakatiņu. Tādās reizēs es gāju arvien viņai līdzās un ņēmu lielu līdzdalību ar viņas tamborējamo lakatiņu, kurš dienu pa dienai auga un plētās kā lillā ziedoņa mākonīts.

Man tā likās, it kā es pati darinātu viņu līdzī, jo es arvien prasīju:

„kādas acis nu mēs metīsim un kādu cilpiņu nu mēs vilksim, kaut gan apzinājos, ka man nekādas tiesības nebija uz šo „mēs“ un ka es šādu darbu gan nemūžam nepratīšu darināt.

Cik grūti tāds darbs bij, to jau varēja nomanīt, ka darbone pati saņauca uzacis tikpat cieši kopā, kā tambora acis ar adatu savelkot un izstiepa tik garu apakšlūpu, kā izvelkamo cilpu. Lūpa arī tad vēl palika karājoties, kad cilpa jau sen bij izvilкта. Bet tas jau nāca no pārciestām grūtībām!

Tādās reizēs, es zināju, es nedrīkstēju ne vārda bilst un gāju blakām gluži mēma, tikai smagi nopūzdamās, un tas bij labi, to es izdarīju viņas vietā, jo viņa pati tā bija aizņemta, ka i ne nopūsties nepaguva.

Alga man arī nāca pēc nopelna. Kad kāds grūts cilpojums bij izdevies, viņa tad nolaida tambori klēpī un laipnām acīm manī vērdamies, sacīja:

„Ak, tu tāds pintiķītis, kur tu iesi, būdama tik maza augumiņa!“

Es gan par tādu aizrādījumu sabijos, jo neviens man līdz šim nebija teicis, ka es būtu maza auguma. Bet tad es drīzi nomanīju, ka mana lielā draudzene, sajuzdama mani kā sev līdzīgu, bij gluži aizmirsusi, ka es pavisam vēl esmu bērns. Viņa jau bij divas reizes tik veca, kā es.

Es viņai gan to neatgādināju, bet aizrādīju tikai, ka gribu ilgi iet skolā un ka māte nolēmusi mani stipri izglītēt.

„Ja, ja,“ viņa teica, „tev gan derētu, ka māte liktu tev izmācīties par smalku skroderieni. Visiem, kas jau tādi mazi, jāprot kāds amats.“

Nu bij mana reize bēdāties un viņai nopūsties, jo kā augstāko mērķi sasniegt skroderienes amatu, gan man nebij ne prātā ienācis.

Ari citām meitenēm viņa mēdza uz mani norādīt, ka es mācīšoties par skroderieni, it kā tas būtu likteņa lēmums.

Es būtu pat draudzību ar viņu izbeigusi, ja lillā lakatiņš tas nebūtu bijis, kas mūs ar spožiem smalkiem pavedieniem saistīja kā kopējs darbs un kopējas grūtības.

Gluži citāda rakstura bija mana otra draudzene „Mežkalējiene“.

Ari tā ar citām meitenēm neturējās kopā, jeb viņas ar viņu. Viņa bija tāda aušiņa, mēdza tās drusku pamēdīt, paķircināt, un viņas par to no viņas vairījās un aplusa sarunās, tikko viņa piegāja klāt.

„Mežkalējiņš“ par to daudz nebēdāja un meklēja ko citu vietā.

Tā mēs abas, jautrās bēdules, sastapāmies.

Es gan priekš sava vecuma biju pārāk nopietna, bet aiz nopietnības mākoņiem slēpās jautrības saulīte; ari es gribēju smieties.

Vai tam bērnam, kas nepagūst jaunībā izsmieties! Vēlāk dzīve ir skopa ar smiekliem, un gaišā prieka tai tikpat kā ne-

maz nav. Tikai tukšie cilvēki var par neko vienmēr smieties, garīgie cilvēki ir sēri.

Mēs tad abas ar Mežkalējiņu izgudrojām visādas jocīgas situācijas, kas mums darīja prieku: mēs sacensāmies, kuŗa no mums spēj ašāk aizskriet, kuŗa augstāk uzlēkt un it sevišķi, kuŗa var ātrāk novelties no kalna zemē.

Ari savāda veida plastiku mēs inscenējām: viņa sametās četrkāpju un bija zirgs, un es kā segli pārkāros tai abās pusēs pār muguru. Kad zirgs sāka pardaudz lēkāt un spārdīties, tad ari segli tapa dzīvi un sāka pretī spārdīt.

Skaistāk bij, kad viņa bij puķe un es — taurenīts; tad es viņai šūpojos uz pleca.

Bet netik labi man gāja, kad viņa bij beķeris un es rausis. Tad viņa tik ilgi vēla un klapēja, kamēr rausis palika dzīvs un negribēja vairs par to būt, kas viņš bij.

Ari citas skaistas mākslas viņa gribēja man iemācīt, kā dejojot un peldēties, bet tas vēl bij laika jautājums.

Nāca priekšā citi dzīves uzdevumi, kas pēcpusdienu pastaigāšanos saīsināja: skolā ievēda kā jaunu priekšmetu meitenēm rokdarbu stundas.

Par šīm ārpus programmas stundām skolotāju algoja sevišķi, un tās īsteni bij ievestas tādēļ, lai nelaika skolotāja Zorgenfreija atraiknei, kurai bija jāapgādā četri bērni, būtu kāda peļņa.

Zaļās muižas grafs pats lietu pabalstīja, jo nelaikis Zorgenfreijs bija dzīves laikā muižā bijis labi ieredzēts. Laikam grafs arī maksāja par to no savas privatkases.

Rokdarbu skolotāja, kā jau agrāk minēts, bija mana tante. Viņa ar visiem bērniem tagad bij pajumtu atradusi tēva mājās Būdniekos un no turienes brauca 2—3 reizes nedēļā uz Zaļās muižas pagasta skolu, padot rokdarbu stundas.

Meitenēm šīs stundas ļoti patika un viņas bija kā spārnos: Parādījās uz galdiem visādi raibumi gan izšuvumos, gan tamborējumos un brodējumos, gan dziedīni, gan vilnas dziļiņas uz kanevā raibu raibās. Adatiņas šaudījās kā mazi zibentiņi, pukes plauka uz rītkurpju šūdekļa, un visa klase bija pārvērtusies par savādu darbnīcu.

Pār visu valdīja tantes gars un sekoja katras meitenes darbam. Ik pēc brīža bij darbs jānes klāt pie katedra un jāuzrāda.

Bez rokdarbiem tante vēl mācīja morali un to viņa darīja par velti.

„Sievietes augstākais tikums pastāv rokdarbu prašanā un saimniecībā. Kas to neprot, tā esot palaidniece un staidājot bez kauna priekš ļaužu acīm netīra un noplīsuse, un nokļīstot pavisam no laba ceļa.“

Atkal labais ceļš! Vai tas nebij tas pats bībeles labais ceļš, pa kuŗu vecā tante jau bij runājuse?

Es atcerējos vēl kādu augstāko tikumu un labo ceļu, kuŗu bij ieteicis skolotājs Friedenberģis — tas bija daiļš rokraksts: kas to protot, tas visur dzīvē tiekot uz priekšu.

Tā tad trīs laba ceļa rādītāji un trīs labi ceļi?

Pa kuŗu nu man iet?

Es atcerējos, ka bībelē līdzībās biju lasījuse par plato un

šauro ceļu, un ka daudzi ir tie, kas pa pirmējo staigā un reti, pārāk reti, kas iet pa šauro ceļu.

Tā, protams, bij tikai morales teorija. Dzīve pate vēlāk mācīja ar piedzīvojumiem, ka šis šaurais ceļš ir pārāk grūts, ka pate mērķa virsotne, pa viņu ejot, diezin vai sašniedzama un, ja arī kam izdodās gabalu pa viņu noiet, tomēr jāsabruk un jāpaliek ceļa malā.

Šis drūmās ēnas tomēr vēl manu jaunību neapēnoja. Mana debess vēl bij pilna zelta mākoņu un melnie mākoņi gulēja kā aizmiguši plēsīgi suņi pie apvāršņa. — —

Tante, ieraudzījuse mani, pienāca man klāt un, apsveikdama, sniedza man skūpstīšanai roku.

„Tā, tā! Nu tu arī lielo meitu pulkā,” viņa sacīja, „nu tev arī jāmacās līdzī un jāpieņemās labos tikumos.”

Padomājuse drusku, viņa no kādas lielas, raibi izšūtas tašas, kuŗu vadāja sev līdzī ar dažādiem paraugiem un musturiem pilnu, izvilka kādu baltu kokvilnas zeķi, jau labu gabaliņu ieadītu, un visām adatām iekšā:

„Še, ņem,” viņa teica, „un mācies adīt! Zeķi adīt ir pirmais darbs, kas katrai krietnai sievietei jāprot. Ja tu to spēsi tikpat glīti noadīt, kā te jau priekšā adīts, un tad vēl būtu iemākuse papēdi adīt un purnu noraukt, tad pāriesim

pie citiem rokdarbiem. Tā! Tagad ņemies nu čakli un uzmanīgi, ka acis nenolaid!"

Teikuse, viņa aizgāja, un es nu ar visu uzmanību sāku zeķi adīt.

Par spīti visiem labiem apņēmumiem, darbs neveicās, jo izrādījās pārāk vienmuļīgs. Domas bij spārnotas un negribēja saistīties pie adikļa pavediena.

Viņas nemanot bij aizklīdušas nezin kur, kad es ar bailēm pamanīju, ka esmu zeķē nolaiduse vienu aci.

Sāku ieskatīties, vēl viena acs, un vēl, un vēl!

Un pat adīklis ar visu paraugu nosmulēts netīrs no maņiem apsvīdušiem pirkstiņiem. Nolaisto acu caurumiņi, pielīpuši ar sviedriem, izskatījās paši kā acis, pilnas asaru.

Zeķe raudāja un es raudāju līdz, jo es ļoti kaunējos: ko nu tante sacīs? Kā nu es pastāvēšu!

Nevienā labā tikumā es nevarēju pieņemties, uz neviena labā ceļa es nepratu staigāt, kas no manis iznāks!

VI. nodaļa.

Krustā kārtie tauriņi. — Jauna gara dvesma.

Zaļā zeme vizuļoja un vilņoja ziedoņsaulē kā pilnumpilna pielietā smaragda bloda, un miljoniem rāsas pilienu dzirkstēja vissīkāko asnu galiņos kā mazas, apaļas zemes lodītes, ievītas varvīksnas atmosferā.

Es jau biju kaut ko nojautusi par lielo zvaigžņu platību pie debess un tādēļ es arī gribēju zvaigznes ieraudzīt virs zemes, sev gluži tuvu pie kājām.

Sapņodama un vērodama, es staigāju viena pati pa ziedoņa zaļo valstību, manas abas draudzenes, viena bēdīgā, otra jautrā, nezin kur bij aizklīdušas. Man arī šķita, ka vienai ejot, es daudz vairāk ko atrastu un ieraudzītu, nekā kopā ar citām.

Man arī likās, ka ziedonis, kam tik daudz dzīves bagātības un prieka, man gribētu vēl ko sevišķu rādīt, ko viņš, it kā aiz aizslēgtām durvītiņām pataupījis priekš saviem mīluļiem.

Un bij arī kaut kas sevišķs, ko es dabūju redzēt:

Kad biju pa lauku labi izstaigājusies, es ienācu iekšā. Bija jau labi pret vakaru un stundas bij beigušās. Skolēni visi klīda pa āru un klases logi visi bij plaši atvērti, lai ielaistu svaigu gaisu.

Māja bij tik klusa un tukša un tikai iztālēm atskanēja jautras balsis, kur skolēni rotaļājās.

Es uzkāpu augšējās telpās, arī tur viss tukšs un kluss. Skolotāja Friedenberga durvis stāvēja plaši vaļā un neviena nebija istabā.

Zīpkārība mani vilka apskatīt arī šo telpu, jo es te vēl nekad nebiju bijusi.

Istaba bij plaša ar lieliem logiem un uz visiem bij salikti ziedošu puķu podi.

Mani skati krita uz kāda lielāka puķu poda — kas tur rēgojās raibās rindās uz pašas zemes gan zilgani, gan dzeltenraibi, gan brūngani ar punktiņām?

Vai tie bij izgriezti papīra pušķi? Bet — vai es varēju savām acīm ticēt — tie kustējās?

Es skatījos un soli pa solim virzījos tuvāk — patiesi tie kustējās. Drīz vienam kā spārniņš pacēlās, drīz lēni ietrīsoties, nolaidās un citi karājās pavisam šlaugani lejā. —

Es pati sāku drebēt un piegāju pavisam klāt: tie bija taurenīši, skaisti taurenīši, dažādās krāsās un raibumos, un visiem tiem bij taisni vidū izdurtas cauri kniepadatas un tie rindās bij sabāzti pa visiem podiem.

Citi, kā likās, bij jau beigti, bet daudzi vēl lēni kustējās.

Augšā ziedi un apakšā rinda krustu — krustā sistie tauriņi!

Lēnā, ilgā, moku pilnā nāvē tie tur mirdami kustējās stundām, dienām, varbūt, nedēļām cauri.

Un tie bij ziedoņa skaistākie, maigākie bērni! Puķes, kas bij dzīvas tapušas un no kātiņiem pacēlušās gaisā.

Un te nu nāca cilvēki un nomocija un nobendēja tos vis-nežēlīgākā veidā!

Kas gan vēl ir tik nežēlīgs un briesmīgs, kā cilvēks!

Es raustījos aiz elsām un man bij it kā kāds būtu sagra-bis mani aiz pleciem un kratītu visu manu ķermeni.

Vai tas nebij ziedons pats, kas tagad raudāja ar manām asarām?

Vai viņš nebij mani pie rokas ņēmis un šurpu atvedis, lai rādītu, kāda pārestība tam nodarīta.

Vai viņš negribēja sacīt, ka aiz visa daiļuma un ziedu pil-nās dzīvības slēpjas nāve, mokas, šausmas?

Ari man bij tāpat, it kā man būtu kniepadata izdurta caur sirdi cauri un ka man pamazam būtu jānoasiņo lēni, varbūt, visu garu mūžu cauri — —

Tās nebija manas personiskās sāpes vien, ko es izjutu, tās bija visas lielās dabas sāpes, ar kuŗu mēs organiski esam sa-anguši kopā.

Līdz ar šo gadījumu manā, kaut gan vēl tik sīkā atmiņā uznīra un tapa dzīvi visi citi pārdzīvotie iespaidi.

Es atminējos, ka ganupuikas vasarā bija noķēruši dun-duŗus un tiem iesprauduši gaŗu smilgas kātu miesā un tad pa-laiduši gaisā, lai skrej, paši par to priecādamies un skaļi smie-damies.

Es vēl atminējos, ka puīši ar rungām un kliegzieniem bij trenkājuši pa mežu vāverīti, kas nejauši bij iekļuvusi mūsu māju pagalmā un nāves bailēs lēkāja no vienas koka galotnes uz otru.

Ari savu veco, pelēko runci es priekš acīm redzēju, kuŗu labi barotie suņi aiz asinskārības vien bij saplēsuši un kas asi-nis gulēja man pie kājām.

Visas šausmas un pārestības it kā manu mazo dvēseli bij izvēlējušās, lai tur paliktu ierakstītas kā pergamentā ar neiz-dzēšamiem burtiem.

Kad es biju nonākusi lejā un nemitējos raudāt, lielās meitenes mani atkal apstāja un iztaujāja manu sāpju cēloni.

Es ari elsodama to vaļsirdīgi viņām izstāstīju, jo es domāju, ka viņas to vēl nebūtu redzējušas un ka nu viņas ieskatīties un ka viņām tāpat sāpēs, skatoties tauriņu nāves mokas, kā man.

Bet viņas to jau sen zināja, un es atkal dabūju dzirdēt, ka es maza mulķīte vien esot, kas no tādām lietām nekā nezinot.

Friedenbergis jau ik vasaras tādus tauriņus un kukaiņus krājojot un viņam esot vesela kolekcija.

Un par visām mokām un sāpēm ne vārda! Roku atmetušas, tās aizgāja. Māsica tikai vēl piekodināja, lai atkal nebāžot degunu, kur nevajagot.

Ne tik viegli es ar savām jūtām tiku galā.

Nakti pusmiegā gulēdama, es katru brīdi trūkos augšā un domāju, kādas mokas cieš šinī pašā acumirkli mirstošie tauriņi. Reizē manī ari vārījās karstas dusmas uz nežēlīgo skolotāju. Ja es būtu spējīga bijusi, es viņam tāpat būtu lielu

adatu izdūrusi caur krūtīm, kā viņš bij darījis ar tauriņiem, bet es taču nekas vairāk nebiju, kā maza, nieka meitenīte.

Es karsti lūdzos Dievu: „Mīlais debesu tētīt, dari mani tik lielu un stipru, ka es varētu atriebt visu pasaules pārēstību.“

Ari otrā dienā es nevarēju atrast mieru: „Tā nevarēja palikt, nabaga dzīvības tā nevarēja atstāt mocamies! Bet kā palīdzēt? Vai es, mazs bērns, drīkstēju skolotājam ko sacīt!“

Bet tomēr — es nogaidīju, kad atkal visi bij izgājuši pa lauku un skolotāja istabas durvis atstātas vaļā priekš vēdināšanas, es iegāju iekšā un kaut arī durvis būtu bijušas cieti.

Atkal tas pats šausmu pilnais skats; tauriņi vēl kustējās, kā bija kustējušies un, diezin, cik

ilgi vēl kustētos. Ar drebošiem pirkstiem es sāku vilkt adatas no viņiem laukā, bet par vēlu! tie nokritaturpatzēmē un nespēja vairs spārnītus cilāt,

Ko man darīt? Es saņēmu vistokli savu priekšautiņu un viņā salasīju visus uzduartos tauriņus, cik vien viņu bij pa visiem puķu podiem, labi apskatīdamās, lai tikai neviens nepaliktu pāri.

Tad es nokāpu zemē un iegāju virtuvē, kur patlaban plīts krāsnī kurējās uguns. Noraisīju priekšautiņu un to ar visiem tauriņiem, kuŗi tur bij salīpuši klāt, iesviedu liesmās.

Labāk aša nāve, nekā ilgas moka. Nu arī manai sirdij bij miers un asaras tik vēl noritēja no skropstām, kā retas lāses pēc lietus no bērza zariem.

Kad mans darbs vai nedarbs nāca gaismā, skolotājs Frie-
denberģis tā bij pārskaities, ka nezin ar kādiem sodiem mani
gribēja sodīt, vai pavisam no skolas izdzīt.

Bet ko lai ar tādu mazu muļķi, kā mani izdara! Nebija
jau īsta mēroga, pēc kuŗa manu noziegumu vērtēt! Palika
vien tāpat bez soda.

Vienu es tikai nomanīju, skolēni — un tie šoreiz bij puī-
kas — neskatījās vairs tik izsmejoši kā agrāk, es pat dzirdēju,
kā tie sačukstējās, kā tie uz mani skatījās pat kā apbrīnodami:
es taču biju pašam skolotājam cēlusies pretī, ja, vēl vairāk,
es biju ar savu darbu viņu klusi nosodījusi.

Es biju kļuvusi viņu acīs par mazu varoni.

Es jutu, ka es kādu mazu dzirkstiņu biju citu sirdīs ieme-
tusi un kā caur mani bij atpūtusi jauna dvēsmā.

VII. nodaļa.

Pie upes. — Uz kapiem. — Negaiss nakts.

Dažas dienas pēc šī notikuma, meitenes nolēma iet peldē-
ties un man atļāva iet līdzi.

Es biju priecīga, ka nu es arī iemācīšos peldēt. Tomēr to prieku, kā agrāk, es tagad vairs nesajutu. Pārdzīvotais notikums manī bij atstājis dziļas pēdas un īsto bērna jautrību es laikam vairs nekad neatdabāju atpakaļ.

„Labi jau būtu, ja es arī prastu peldēt tāpat kā lielās meitenes,“ es nodomāju, „bet ja nu neiemācīšos, arī nekāds zaudējums nebūs, un — ja es peldoties nosliktu — vai tā nu arī būtu liela nelaime? Žēl tikai atstāt māti, tā ļoti raudātu.“

Mēs devāmies visas netālā ceļā. Bij jāiet kādu versti līdz

Zaļās muižas baznīcai, kur upe lēzenāka un platāka un nodevīga peldēšanai.

Pēc peldēšanās mēs visas gribējām uzkāpt kalnā pie baznīcas un apmeklēt kapsētu.

Reizē meitenes gribēja saplūkt visādus zaļumus: gan mētras, gan staipēkņus, kādu kapos bij daudz atrodamu, un nopīt kroņus un vītenes priekš durvju appuškošanas, jo tuvojās svinīgs gadījums, skolotāja Zeltiņa dzimuma vai vārda diena, kuŗu ikgaду mēdza svinēt.

Laiks šo pēcpusdienu bij spiedoši karsts, un mīļgie zelta mākoņi, kuŗi dažas dienas jau bij peldējuši gaisā kā zelta gulbji, sāka satumst un pieņemt draudošāku izskatu.

Bet nekas! Tā vien viņi bij draudējuši un atkal izklīduši; nekāds negaiss nebij uznācis.

Upes malā nonākušas, meitenes arī nometa drēbes vienā lielā gubā un jautri lēca ūdenī. Es arī gribēju tāpat darīt un lūdzu, lai mani ņem līdzī un pamāca peldēt, kā jau bij solījušās.

Bet tad tikai es dabūju dzirdēt, ko nebiju gaidījusi:

„Ko es vēl neiedomāšoties! Tāds mazs meitēns gribot iet upē! Gan noiešot dibenā, ka noplaukšēšot vien, kā vardulēns.

Citas vēl pazoboja, lai nu tas „dūšīgais skuķis“ izrādot savu dūšu un ejot viens pats upē peldēt.

Jāsaka, ka viņas atkal uz mani laba prāta neturēja, kopš puikas pēdējā notikumā mani par tādu bij atzinuši.

Bet māsica man kategoriski noteica, ka viņas ņēmušas mani līdzī nevis priekš peldēšanās, bet lai es būtu par sargu, ka nenonem kāds garāmgājējs viņu drēbes, kamēr pašas aiziet pa upi tālāk.

Viņas nolika mani pie drēbju gubas un piekodināja, lai nekur nekustoties un lai acis arī nēlaižot apkārt.

Tas nu tiešam nebij patīkams uzdevums, kur visapkārt ziedēja un zāloja un vilināja sveša apkārtne, nosēdēt pie drēbju gubas un acis nenovērst no ne visai tīrās veļas.

Jāatzīstas, ka es nenoturējos vis sava uzdevuma augstumos. Kādu brīdi gan es nosēdēju noliktā vietā un stingriem skatiem raudzījies nepievilcīgā ainā, bet tad mani sāka pārņemt īgnums. „Vai tādēļ es gan biju šurpu nākusi, lai būtu par veļas sargu? Vai tie bij tie sudrabortie vilņi, par kuriem es biju sapņojusi, kuŗos iegrimstot es arī kājas pirksta galiņu būtu pieskārusies pie nogrimušās pils vārtiem?

Svešu neredzētu puķu vietā, kādas šē cerēju atrast, šie netīrumu traipēkļi! Nē, tas par daudz!

Lai ņem viņu drēbes, kam gadās garām iet, lai tas būtu žīds, vai čigāns, es iešu viena pati savu ceļu, kur man tīk.

Mierīgi es atstāju savu sarga vietu un kāpu augšā uz kap-sētu.

Pāra gadu atpakaļ gan māte mani bij līdzi paņēmusi un

Nu es biju viena un varēju visu apskatīt, cik ilgi man tika.

Es gāju no viena kapa pie otra. Saldā puķu smarža no

Palsā gaisma, kuŗa nāca no negaisa aizmākoņotās saules,

„Es esmu augšamcelšanās un dzīvība“ —

Vesels koris tamlīdzīgu dziesmu skanēja no kapu kopām,
vesels mistisks koris.

Bet vai tad tūkstošas domas, kas no galvas nāk un iet,

Bet vai tad tūkstošas domas, kas no galvas nāk un iet, vai tūkstošas jūtas, kas plūst caur sirdi, kā neredzamiem spārnieniem, arī nav saucamas par veļu parādībām, tādēļ ka tām nav miesas, kāju un roku?

Vai tādēļ viņām mazāk dzīvības, kad tās miesiskā veidā nestaigā apkārt? Vai tās nav tūkstoškārt dzīvākas, jo viņas spēj aptvert pagātni un nākotni un priekš tām nav ne tālumu, kurū tās mirklī nevarētu aizsniegt, un ne dziļumu, pār kūrēm tās nespētu pārlaisties pāri?

Vai tāds spēks, vai tāda sajūta var beigties ar nāvi, kad to nesaista uz vienas vietas vairs miesas audi? Nē! Miesas dzīve ir par īsu priekš gara, tas dzīvo tālāk:

„Es esmu augšamcelšanās un dzīvība!”

Protams, ka es, kā bērns tik konzekventi nedomāju un nekādus slēdzienus nesecināju vienu no otra, bet kāda liela, neapzinīga sajūta jeb apakšsajūta mani tomēr pārņēma, kuŗā viss tas bij ietvērts iekšā, kas vēlāk izcēlās reljefi apziņā.

Tādā jūtu un reibuma stāvoklī klejojot pa kapiem, bij jau pagājušas pāra stundas.

Meitenes pa tam bij pārgājušas mājā. Mani neatradušas vairs sarga vietā pie drēbju kaudzes, viņas bij nodomājušas, ka es jau būtu iepriekš pārskrējusi un ka mani atradīs priekšā.

Ari es uztrūkos no savas mistiskās sajūtas un domāju, ka nu man laiks atgriezties un uzmeklēt meitenes.

Bet es taču vēl gribēju puķes saplūkt un tās te auga tik skaistas un viņu bija tik daudz.

Bet vai no kapiem drīkst puķes plūkt? Vai tās nebij citādas, kā puķes dārzā vai laukā?

Lūk, sarkanā roze paša kapa vidū. Vai viņas šaknes nebij ieaugušas taisni sirdī, kas zem viņas gulēja?

Un zilās puķes galvgalā? Vai tās nebij savu krāsu dabūjušas no dusētāja zilajām acīm?

Un maijzvanītes! Visi kapi kā bērtin apbērti ar maijziedītēm!

Mazie, apaļie ziediņi, kas karājās smalkos stiebriņos, izskatījās gluži kā pilieniņi.

Ja, nu es sapratu: Šie ziedošie pilieniņi bij pārvērstas asaras.

Miroņi, kas citādi vairs nevarēja ar dzīvajiem saprasties un sarunāties, sūtīja uz augšu no sava kapa puķes. Tām bij stāstīt par viņu sapņiem un dzīves ciešanām.

Un maijziedītes bij viņu asaras, kuŗas tie dzīvē saraudājuši, vai pat kapā vēl nebeidza raudāt.

Nē, no tādām puķēm es nedrīkstēju plūkt neviena ziedīņa, tās bij svētas!

Sapņos nogrimusi, es nebiju pamanījusi, ka jau sāka mesties vakars. Bet pēkšņi sega, kas uzreiz pārklāja debesi, nenāca no vakara vien, tas bij negaiss, kas nemanot bij tuvojies un tagad ar joni gāzās virsū.

Spožs, krustisks zibens un bārgs pārkoņa dārdiens mani tā izbiedēja, ka es pie zemes pieplaku.

Visu laiku es biju ar zemzemi runājusi, nu runāja debess, un tā bij varena, barga runa!

Kur es lai, nabaga zemes nieciņš, dzīvs puteklīts, palieku, iespiests starp veļiem un pārkoņiem!

Putniņi, kuŗi priekš tam bij te koku zaros dziedājuši, visi bij kaut kur paslēpušies. Kur man slēpties?

Nekad es vēl klajā laukā nebiju negaisu piedzīvojusi, jo mājās visi pārkoņa laikā baidījās un slēpās istabas tumšākos

kaktos. Es līdzī biju trīsejusi un bailojusies un te es nu atrados atstāta viena un vēl kapsētā, kur nevienas dzīvas dvēseles nebija tuvumā.

Ko nu mana māmiņa darītu, kad zinātu, kur viņas bērns tagad atrodas?

Pie tam jau arī nakts bij uzkritusi un starp daudzajiem kapiem un krustiem es nezināju, kur iet un kur griezties. Es biju apmaldījusies.

Vai man saukt, lai kāds dzirdētu, vai raudāt?

Par velti, te neviena nebij, kaš mani dzirdētu, un pārkonā mana vājā balstiņa pavisam pazuda.

Es piespiedos pie kāda krusta un pusstingusi gaidīju, kas ar mani notiks.

Nāca zibens pēc zibeņa un dārdiens pēc dārdiena, it kā viss debess jumts ugunīs sprāgtu pušu un kristu zemei virsū. Vismelnākā tumsa mainījās ar visspožāko gaismu.

Un tad līdz ar vētru sāka šļākdams gāzties lietūs. Koki

šalca un stenēja visapkārt, it kā ar pātagām tiem cirstu smagās brūces.

Smagās lietus lāses kapāja arī manus plecus un drīz vien saslapēja viscaur manas drēbes.

Visām šausmām cauri es sajutu tomēr kaut ko lielisku. Vai pārkons, negaiss un spožie pilieni nerunāja ar mani savu valodu?

Vai tās nebija lielas, ugunīgas kristības, ar kurām daba pati mani tagad kristīja?

Ne par velti viņa tik dažādos veidos bij ar mani runājusi. Viņa vispirms man bij rādījusi radības sāpes un tad vedusi šurpu, šinī veļu apkārtnē, lai iedvestu man mūžības nojautu un ar saviem pārkoņiem un zibeņiem paceltu mani lielumā.

Bet jo tuvāk es nācu dabai, jo tālāk es atgāju nost no cilvēkiem.

Kad pēc pārgājušā pārkoņa meitenes tomēr nebij nocietusās un nākušas mani meklēt, tad es tām vairs neko nestāstīju par savu piedzīvojumu un izjūtām.

Stūrgalvīgi es tagad cietu par visu klusu un paliku priekš viņām tikai tā nerātne, kas nebij gribējusi drēbes sargāt un aizgājusi savā patvalā, sagādādama viņām tikai rūpes, ka es varētu būt nomaldījusies, vai pat upē noslīkusi.

VIII. nodaļa.

Mazā bakchante. — Pie nāves vārtiem. — Sveša nākotne.

Lielā nakts, pavadīta briesmās un skaistumā, kur es bargā negaisā viena pati biju palikuse kapsētā starp veļiem un pārkoņiem, tomēr mani nebij tiktāl satricinājuse un sabaidījuse, lai no tam būtu izcēlusēs kāda nopietna slimība.

Pēc pāra dienām es atkal biju jautra un spējīga uzņemt jaunus iepaidus.

Likās pat, ka tagad, bērnībā kā arī vēlākā dzīvē es lielākiem satricinājumiem biju spējīgāka turēties pretīm, nekā šiem ikdienas peļu grauzumiem.

Varbūt arī, ka jaunība pati ir ar vitalitātes spēku tik pilna, kā pielietā glāze un ka gadiem pietiek, lai pa pilienām no viņas patērētu.

Un jauni iespaidi nāca arī itin drīzi:

Pēc pāra dienām svinēja galvenā skolotāja dzimunddienu.

Visi skolnieki milēja ļoti skolotāju Zeltiņu un tāpat arī viņa skaisto kundzi un tādēļ tie bija savākuši vai veselu vezumu puķu un zaļumu. Viņa gan zaļas vītnes, gar visām sienām un durvīm, gan pina vaiņagus no sniegzvanītēm, maijziedītēm un dzeltānājām atslēdziņām.

Piekaisīja pat visas grīdas pilnas ar vizbulītēm.

Bez tā, varbūt vēl bij Zeltiņa pēdējā dzimunddiens. — Viņa lielais iekaitušais sejs tapa arvien caurspīdīgāks un melnās acis mirdzēja pārdabiskā spožumā. Tāpat arī klepus ilga, ka viņš nevarēja atgūties. Stundas klasē viņš gandrīz vairs nemaz nepasniedza.

Neraugoties uz to, viņa kundze tomēr izsacīja viņa gribu, lai skolēni būtu ļautri viņa dzimunddienā.

Tika rīkota tēja ar saldumiem un uzkožāmiem un ataicināts pat kāds muzikants vai pat divi, lai uzspēlētu dejas.

Priekšpusdienā vēl tika noturētas stundas, bet tās beidza ātrāk, un visa pēcpusdiena un vakars piederēja izpriecai.

Jaunībai to nevajag sacīt divas reizes. Tā ir pilna priecās un smiekļu, kā ziedoņa mākons pilns negaisa.

Darbs tikai kādam ieģrūst otram sānos, vai iekniebt ausī, vai skaļāk iesaukties un tūlīt sprāga vaļā smiekļu raķetes ar raibiem uguniem un sprēgāja valodas ne par šo ne to.

No sākuma gan vēl tā kā savaldījās un kad ienāca pats dzimunddienieks, skolotājs Zeltiņš, tad tapa klusi, ak, cik klusi. —

Tas tomēr nebij nekāds klusums zem autoritātes iespaids, bet tā bija aizgrābtība un dziļš sirsnīgums.

Visi apstāja ap viņu lokā un visiem viņš sniedz roku saņemams apsveikumu, kas īstenībā bija klusa atvadišanās.

Kad pienāca mana reize, viņš mani paņēma uz rokām, pacēla gaisā un noskūpstīja uz abām acīm.

„Audzi liela un nes savu saulīti dzīvē.“

Pēc tā iestājās atkal pauze. Visu acis raudzījās itkā zvaigznītes uz skolotāja, visu sirdis silti pukstēja tam pretī.

Viņš uzaicināja, lai nu visi ēdot un dzerot un priecājoties bez viņa, jo viņam jāejot atpūsties.

Viņš aizgāja un mēs, bērni, sasēdām visi ap garājiem, ap-

klātiem galdiem. Paligskolotājs Friedenberģis mūs uzmudināja uz ēšanu un saimniece pasniedza pēc kārtas tēju,

No sākuma gan lāgā vairs neveicās ne ar ēšanu, ne ar jautību, bet maz pa mazām sāka visi itkā atkal iesilt un pārvarēt smago iespaidu, ko skolotājs aizejot bij atstājis. Dzīvība prasīja savu tiesu.

Un kā dzīvības signals arī bija, kad blakus istabā ieskanējās muzikas skaņas; muzikanti patlaban bij atnākuši un skaņoja savus rikus.

Muzikanti un viņu instrumenti, protāms, nebija no pirmās, bet no pēdējās, un pat vēl aiz vispēdējās šķiras. Kaut kādas

skaņas čirkstēja un čarkstēja un gaudoja, bet pietika ar tām, lai priekam atraisītu spārnus.

No ēšanas vairs ne domas! Tējas glāzes palika pusē izdzertas, maizītes pusē apēstas un pat kumosi saspiedās kaklā. Visi devās uz blakus istabu, kur soli bij iznesti laukā, lai būtu telpas dejošanai un rotaļām.

Lai saprastu, ko tolaiku nozīmēja deja un vispār izprieca, tad jāpiezīmē, ka iepriekšējās paaudzes bērniem jaunie, vārīgte nervi nebija bezlaikā notrulināti no dažādiem izrīkojumiem, dejām, teatri un citām izpriecām, kā tagad, kur caur pārāk saprātīgo pedagoģisko, estetisko un ētisko un pat māksliniecisko audzināšanu bērniem vairāk tiek dots, nekā tie spēj ar nerviem uzņemt un priekš vēlākās dzīves neatliek vairs nekāda kāpinājuma.

Bet es atgriezīšos pie tēmata: toreiz bij jaunība patiesi jauna, tā nepazina ne skepticisma, ne dzīves apnikuma, un maz, ak, cik maz vajadzēja, lai dvēsele gavilētu kā jaunstīgota kokle.

Deja sākās. Pirms tā kautrīgi, bailīgi, nemākulīgi, neviens jau nebija pie kāda dejas meistera kursus ņēmis; tādu meisteru un kursu jau toreiz nemaz nebija.

Bet jaunos locekļos jau pats par sevi šūpojās ritms un sirds lēca muzikas taktī.

Dejas, kā jau tolaik, bija vecmodīgas: polkā, frankuseze etc., tad vēl tādus izaicinošus, nekautrīgus šiberus nepazina.

Sākot dejoja tikai lielie puikas un lielās meitenes vien, gausi, atturīgi, nemākulīgi.

Bet tad drosmē un jautrībā pieauga, muzika čīgāja par sevi un deja gāja par sevi. Lēcieni tapa arvien augstāki, un puikas dejoja ar puikām, un skuķi ar skuķiem, un apsvaidījās tikai savstarpēji ar puķēm.

Es turējos kaktiņā aiz citām aizslēpusēs, jo es dejojot nemaz nepratu un ļoti par to kaunējos.

Bet, diemžēl, kad prieks sāka augstāk kūst un gaviles piepildīja visus kaktus, tiku arī es pamanīta.

Kāds pāris lielo puiku, mani ieraudzījuši, piestaidzās man klāt, vilka mani aiz rokām no kakta ārā un teica:

„Nu tā mazā krietni jāizdancina.“

Un tad sākās arī dejas, kādu es savu mūžu nebiju dejojusi un vairāk nedejoju.

Lielais Ģilneris, tas pats, kuŗu skolotājs bija salīdzinājis ar vezumu un mani ar cinīti, kas lielo vezumu gāž, uzņēma mani

uz pleca un lēca kā traks gaisā, kāmēr citi mus apmētāja ar puķēm.

Es, aiz bailēm kā nenokritu no tāda liela vezuma, iekēros viņam ar abām rocinām matos. Manas pašas garās bizes bij attīnušās un pilnas piebīrušās ar ziliem un baltiem ziediem.

Citi puikas kļiedza: „dod man, man viņu arī!“ un tā mani svaidīja pa gaisu no pleca uz plecu, kāmēr nokritu zemē.

Tad, ar mazākiem puikām es sāku dejojot apaļās dejas, valsi un polkā, kā jau pieklājās, un nezina, kā tas pats par sevi nācās, kā nē, es arī pratu dejojot. Locekļi ligojās ritmā, uguns sprēgāja acīs, es biju pati muzika, balles karaliene, bakchante.

Lielās meitenes nezin kā bij atbīdītas vai palikušas gluži sāpīgas. Es vienīgi gāju no vienām rokām uz otrām, bez jēgas, bez samanas, kāmēr sviedri lielām lāsēm ritēja pār vaidziņiem un sirds vai no krūtīm gribēja lēkt ārā.

Es instinktīvi sajutu, ka es visus pārvaldu, ka esmu skaista, tikpat ātri, kā garīgi un tas mani pašu aizrāva un pacēla.

Beigu beigās, kad taisījos pavisam zaudēt samanu, man izdevās izbēgt, un iziet laukā.

Zaļās muižas skolai bija garš koridoris, kur vējš aurēdāms pūta cauri.

Ak, cik labi man darija šis cauri velkošais vējš, jo es biju caur un caur sasvīdusi un gandrīz bez elpas.

Neviens jau mani neredzēja, neviens man nesacīja, ka nav labi stāvēt tik sasvīdušai stiprā caurvējā. Lielās meitenes turpināja atkal deju un tā neviens mani nepamanīja.

Es biju ielidusi savā gultīnā un ieslīgusi smagā miegā.

Kad no rīta pamodos, man bij tāda sajūta, it kā es atrastos kautkur tāli projām, un kājas vien staigātu pa šo vietu.

Kāda no lielajām meitenēm gāja kājām uz mājām un paņēma mani līdzi.

Man bij ļoti grūti iet kājām, jo tās bija tik smagas, kā ar svinu pielietas, pat parunāt es vairs lāgā nevarēju. Kur nu bij palikusi vakarējā jautriība un dejas omulība.

Kaut kā jau nu biju mājās pārkluvusi, arī mana pavadone bij nomanījusi, ka ar mani vairs nav labi un nodevusi mani taisni mātes rokās.

Kā man vēlāk stāstīja, es tūlīt esot iekritusi gultā un smagi eļpojusi, visa degdama vienās ugunīs.

Bez samanas tā es esot pavadījusi ilgas nedēļas, un pārgulējusi vai nu tifu vai karsoni. Ārsts vairs neesot devis nekādas cerības, tikai mana jaunā, stiprā daba bija nāvi pārvarējusi. Sekas no slimības bija, ka man ausis bij galīgi aizkritušas, un es gandrīz neko nevarēju dzirdēt.

Mani tas ļoti sarūgtināja, jo es gan nekad nebiju iejutusies tādā mantinieces lomā, un man arī bija gluži vienaldzīgi, kad kalpi mani allaž par tādu godināja, bet nu gan es sajutu, ka man kautkas trūktu un ka esmu apkaunota.

Arī mātes mīlestība, kura bij visa piederējusi man, tagad vērsās uz mazo ienācēju ģimenē.

Bija jau nu gan brīži, kad viņa arī mani apglaudīja un man mīļus vārdus deva, bet jūtas bij dalītas, un lielākā daļa vairs nepiederēja man.

Vēl ļaunāki kļuva apstākļi, kad mani nolika pie bērna šūpoļa par šūpotāju.

Ārā patlaban bija pilna vasara, viss ziedēja un smaržoja un līgot ligoja krāsās un skaņās. Visi ļaudis rosījās pa lauku, un es vienīgi biju nolikta tumšā kaktā pie bērna šūpoļa.

Tās bija priekš manis nebalts dienas. Es sāku savu mazo brālīti nīst. Kādēļ mātei vajadzēja tādu pasaulē raidīt? Vai viņa nevarēja pietikt ar mani vien? Skaidri redzāms, ka viņa vairs mani nemīlēja. Ak, kādēļ es biju no slimības piecēlusies! Kādēļ es nebiju uz mūžu iemīgusi un vairs neatmodusies! Jau nam mirt nav grūt. Es biju atstāta dzīvē, lai izbaudītu naidu, sāpes un ļaužu apsmieklus.

Dusmās iekaisusi, es tik dikti šūpoju šūpoli, ka bērns lēca uz augšu un sāka neganti blaut, un būtu pat izkritis laukā.

Bet tad es atkal aprimu. Ko tas mazais dzīvnieks tur vainīgs, ka viņš pasaulē nācis? Viņš varbūt pats to nemaz nav gribējis un dzīvība tam uzspiesta ar varu!

Nē, nē, tur citi visi vainīgi, un galvenais māte, tikai ne viņš.

Es ieskatījos tuvāk viņa sejinā:

Ak, cik tā izskatījās vārga un bāla! Cik pats cilvēciņš bij sīciņš un maziņš, kā šaujā saņemams vīšķītis.

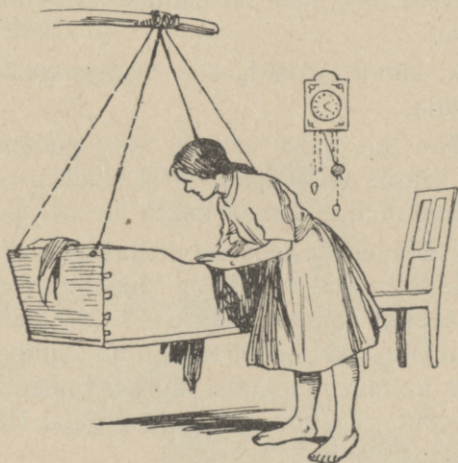
Tas jau nemaz nebij cilvēks, tas bij cilvēka gabaliņš!

Maza vaska lellīte ar pārļu dvēselīti!

Ko lai ar tādu izdarās, ja nu viņš reiz pasaulē ir ieripojis kā mazs zirnītis citiem pa kājām?

Ja es viņu sāktu labi stipri šūpot, tad viņš no šūpoļa izlēktu un būtu beigts. Pat ja galviņu piesistu stiprāk pret šūpoļa malām, arī tad jau viņš apklustu un sastingtu.

Cik nu tur tās dzīvības bija! Kā mazs pilieniņš lēzēnā plāniņā stikla trauciņā.

Un viņš tā kļiedza, it kā sapradsāms un no manis baidīdāms. Neviena jau nebija istabā un viņš bij atdots pilnīgi manā varā. —

Greizsirdība, naidš, kas man bij uzlaidies uz pleca, kā melns krauklis ar asiņainu knābi un bailīgām acīm, aizlaidās prom, un viņa vietā uzlaidās balts, balts balodītis — žēlums:

„Dusi, mazā pārļu dvēselīte, es tev nekā nedarišu!“

„Dusi, Kristapiņ, Cipīt, Cipulīt!“

Dusi, es pie mātes mīlestības arī savu sirdssaujiņu pielikšu klāt!

Un ja māte arī mani nemaz vairs nemīlētu, un ja man būtu jāmirst aiz bēdām vai citādi, audzi tu liels!“

Mazā skudriņa, nez' kur gadijusies, pārtecēja viņam pār sējiņu. Es to ar vieglu dvašu nopūtu nost.

Divas zilas acu vizbulītes man atvērās pretī no pieres aplociņa, likās it kā mana siltā dvaša tās būtu uzplaucējusi kā pumpuriņus.

Asariņa mirdzēja vēl katrā acī, kā rīta rasa puķu kausiņā, bet raudāšana aprima.

Lēni un liegi līgojās tagad šūpolis zem manām rokām savās

četrās baltajās aukliņās pakārts pie griestu likstes, kā ķiršu zari vēdināti no ziedoņa vējā.

Es dūdoju paklusi kādu bezvārdu aiju-paiju dziesmiņu, kuŗu biju noklausījiesies ziemu no aizkrāsnes lakstigalām, circeņiem, un mazais puisītis iemīga.

Pēc šīs pirmās pārvēršanās es ar savu brālīti biju salīguši un piedzīvoju to brīnumu, ka mīla netop mazāka, kad viņu dod projām, bet dota arvien pieaug kā rozes zari, kad tos nogriež, sit ārā jaunus asnus un pumpurus.

Pie šūpošanas ari mani vairāk nelika, jo ieradās kāda vecenīte, kas šo darbu uzņēmās.

Būtu jau ari varējusi vecā tante šo darbu izpildīt, bet viņa

vairāk noņēmās ar dieva vārdu un teica, ka vairāk jāgādājo par dvēseli nekā par bērnu.

Bez tā, viņai arī būtu grūti nācies bērnu auklēt, jo vairāk auklējams bija viņai viņas pašas plašais miesas apmērs.

Man patlaban bij uzdots cits darbs laukā, jo mani jau ieskatīja par lielu, lai es tāpat klenderētu apkārt.

Darbs pats par sevi būtu patīkams bijis, ja tikai viņam nebūtu bijis tāds nepatīkams nosaukums: mani nolika par gani.

Es varēju izvēlēties, vai nu ganīt cūkas vai zosis.

Vai te nu maz vajadzēja apdomāšanās! Cūku gane, tas ir pēdējais un pazeminošākais amats, kāds vien pasaulē var būt. Lielsaimnieku meita pie cūkām, lai dievs žēlīgais nedod!

Zosis? tas varēja iet, tas gandrīz joks vien bij, pielūkot, kā viņas tepat ēd pie mājām pa grāvjiem treknās pieneņu lapas. Mazie soslēniņi paši bija tik zeltaini, kā pieneņu ziediņi.

Vēl skaistāk bij ko redzēt, kad tie bij piekusuši un māte tos sedza plati ar spārniem, un mazās dzeltēnās galviņas pa spārnu starpām šur tur bij izbāztas ārā.

Jautrā vivināšana, ar kādu tie bij sarunājušies zālīti plūkādāmi, pārgāja arvien garākās un garākās skaņas, kā mēr tie beidzot pavisam iemiga.

Tas tomēr nebij ilgi.

Tad visa zeltainā tauta šāvās augšā un laidās diķī izpeldēties, māte papriekšu, stalti kaklu izstiepusi un visa dzeltēnā fregate pakal.

Bet katram amatam savas grūtības. Kāmēr es mazos novēroju, tāmēr citas lielās zosis bij uzmeklējušas tuvējo miežu lauku un šķina vārpas palēkdāties, šad un tad iesaukdāties: „ak, cik gardas!”

Es gan devos ar rīksti pakal, un tās iztrecu laukā, bet nebija ilgi, kad viss bars rindā atkal devās turpu.

Nelīdzēja neko, ka es viņām pasniedzu ar rīksti lekcijas par morāli, ka nedrīkst aizliegtu mantu aiztikt; viņām šinī ziņā bija savi uzskati, un kad es viņu stūrgalvību gribēju lauzt un

ar riksti devu pa muguru kā paukšķēja vien, tad tas arī neko nelīdzēja, jo viņu baltais spalvu kažoks bij pārāk biezs, lai tam cauri kautko sajastu.

Izcēlās pat protests no viņu puses pret mani. Sevišķi pats zosu ķēniņš neturēja uz mani laba prāta, un greizi no sāniem skatīdamies viņš bij novērojis, ka es viņam nekāda pretiniece nebūšu.

Tiklīdz es riksti pacēlu, viņš man metās mugurā un mani tā dauzīja ar spārniem, ka mugura palika gluži zila.

Es sāku kliegt, bet reizē kļiedza arī viss zosu bars, kaklus izstiepušas un priecādamies par savu uzvaru.

Pieskrēja ļaudis un mani ar pūlēm izglāba no niknā uzbrucēja varas.

No tās dienas es nedrīkstēju vairs šai spārnotai tautai ne tuvumā rādīties.

Tikko mani notālēm ieraudzījušas, viņas visas barā, ar karali priekšgalā, kaklus uz priekšu izstiepušas, kliegdamas un brēkdamas devās preti.

Otra atentata es vairs negribēju piedzīvot, un manā vietā tagad bij atrasts cits gans, kāds puika ar likām kājām, bet lielu,

gaŗu nŗju, kuŗa viŗa kŗjŗm skrŗja pa priekŗu, un uzbrucŗjas nelaida nemaz tuvumŗ.

Priekŗ manis tagad iesŗkŗs cits laikmets. Mŗte sŗka runŗt, ka mani jŗlaiŗot uz Jelgavu skolŗ. Mŗsica, Doriŗa Ģinter, Zaļŗs muiŗas pagasta skolu bij nu nobeigusi un virs- jeb smalkŗko izglŗtību gribŗja iegŗt Jelgavas skolŗs pa kŗdiem pŗrs gadiem.

Parocŗgi atkal bija mani nodot viŗas uzraudzŗbŗ, jo tik mazu meitŗnu, kŗ mani, mŗte bŗtu baidŗjusies vienu atstŗt tŗlŗ pilsŗtŗ.

Pie sava nodoma, dot man plaŗŗku izglŗtību, viŗa arvien vŗl palika, kaut gan es vairs nebiju vienŗgŗ, kŗ viŗas lepnums, un man tagad bij mazs brŗlŗtis.

Es pati ari no grŗtŗs slimŗbas biju atveselojusies, un ausis ari man no kurluma bij atkrituŗsas vaļŗ. Kaut kŗdŗ dienŗ kŗds liels troksnis un řŗkŗŗana man notika galvŗ, un es pŗkŗŗi sŗku dzirdŗt.

Mana daba jau no mazotnes padota tŗdiem likumiem, kŗ viŗŗ visas pŗrejas uz labu vai ļaunu notika pŗkŗŗŗ, revolucionarŗ ceļŗ un ne lŗnŗ attŗstŗbas gaitŗ. Lŗcoŗŗ attŗstŗba, eksplodŗjoŗs temperaments, tŗs bija manas galvenas iezŗmes.

Viss jau tika priekŗ manis taisŗts un gŗdŗts. Atnŗca no kaimiŗiem řuvŗja un uzŗuva man pŗra kleitŗnas, mŗtelŗti un veļu.

Tad vŗl vajadzŗja visŗdas zŗmes, krustŗmŗs un baku zŗmes.

Man iepotŗja pa otram lŗgam bakas, un izŗņema krustŗmo zŗmi.

Mŗcŗtŗjs řŗka vairs nebija, viŗa vietu ieŗņema Zaļŗs muiŗas draudzŗ mŗcŗtŗjs Serafims.

Augusta mŗnesŗ sŗkŗs Jelgavas skolas, un mŗs jau gribŗjŗm iepriekŗ tur bŗt, lai uzmeklŗtu korteli un aprastu kautcik ar pilsŗtas dzŗvi.

Te, paŗŗ pŗdŗjŗ nedŗļŗ priekŗ prombraukŗšanas notika kŗda

nelaime, kas draudēja izputināt gandrīz visus jaukos nodomus un izjaukt visu braukšanu.

Man nozuda visi papīri, kas no mācītāja, ārsta un pagasta bij izdoti.

Gan es izmeklēju visu istabu, visas atvilktnes un malu malīņas, bet papīri kā neradās tā neradās.

Māte uz mani ļoti sirdijās, un teica, ka nu būšot jāpaliek mājā.

Es biju izmisuse un rūgti raudāju un meklēju un atkal meklēju, bet kas neradās, tas neradās. Laukā es taču viņus nebiju iznesuse, priekš tā man nebij nekāda iemesla, ne ar kāds no ļaudīm tos bij redzējis, un visa istaba jau bij reizu reizēm rinķī apgriezta.

Tā tas gāja dažas dienas, es biju pavisam izmisuse un nezinaļu vairs ko darīt, kur meklēt palīdzību.

Te man ienāca prātā, ka tomēr varētu kāds man palīdzēt, kad nekur glābiņa vairs nav. Kā būtu, kad es grieztos ar lūgšanu pie vecā debesu tētiņa, lai viņš man apgaismo prātu un pasaka, kur varētu nozudušās zīmes atrasties.

Tiešām, to es arī darīju.

Iegāju kādā klusā kaktiņā un pati ar saviem vārdiem karsti un ar asarām lūdzos dievu.

Un savādi, tikko biju piecēlusies, es tīri kā hipnotizēta gāju atkal pie kumodes un nemeklēju vairs pašā kumodē, bet izvilku kumodes aizvilktnes pašas galīgi laukā vienu pēc otras, un lūk, pašā dibenā zem atvilktnēm, atradās tik karsti meklētās, pazudušās zīmes. —

Varbūt es tagad par to būtu brīnījusies un to noturējuse par loģisku domāšanas procesu, bet toreiz es gluži nekā nedomāju, cēlos tikai un gluži mechaniski, it kā mani kāds būtu paņēmis aiz rokas, gāju un atradu nozudušās lietas.

Ja, toreiz es ticēju dievam un viņš mani paklausīja.

Nu bij viss kārtībā un māte arī priecājās, kaut gan viņa

mani vēl par manu nolaidību nobāra, bet tas bij tāds bāriens, kā pārgājis pērkons, kas vēl dūcina tālā debess malā.

Diena, kur bij jābrauc uz Jelgavu, bija klāt. Tēvs pa parastam atkal pretojās un domāja, ka labi nebeigsies, un vecā tante skaņi lasīja dieva vārdu. Bet es ar māti sasēdām ratos, un braucām projām.

IX. nodaļa.

Ceļā uz jaunu pasauli.

Aizlaustā puķe tomēr atdzīvojās un varēja ziedēt un lapot tālāk. Jaunība ir brīnumārsts, kas visu dziedē. Tikai izredzētus mīluļus dievi ņem jaunus pie sevis, citiem tādiem turpētīm tie ļauj padzīvot, lai noskatītos, kā tie izlietos līdzdotās dāvanas.

Pie pēdējiem es piederēju.

Jauns posms sākās manā dzīvītē: mani taisījās rudenī vest uz Jelgavas skolu. Tas priekš manis bij tikpat, kā pāriet pavisam uz jaunu dzīvi, vai pārcelties uz jaunu pasaules daļu, it kā no Eiropas uz Ameriku.

Ak, kā jaunā sirsnība pukstēja! Ak, kā tā bailojās: kā nu būs, kā nebūs! Tur pavisam sveši cilvēki, tie runā pavisam svešu valodu, kuŗu es nesaprotu! Man būs jādara, ko nespēju, jāvar, ko nevaru.

Tā sapņo jauns meža gulbju bērns savā ligzdā zem mātes siltiem spārniem, ka tam būs jālaižas pār tāliem mežiem un pāri pār jūrām, kad tam spārni nemaz nav uzauguši.

Un tomēr es gribēju darīt ko nevaru, spēt ko nespēju, un iet, kurp nezinu. Dievišķā dzirkstele „griba“ bij manās krūtīs iemesta un kvēloja un svēla, lai taptu par liesmu.

Atkal viss tika gatavots un priekšlaikus taisīts, kā dažus mēnešus atpakaļ, kad veda mani uz Zaļās muižas skolu.

Tagad, protams, lieta bij nopietnāka, jo pilsētas skola bij daudz tālāk par pagasta skolu, un māte mani nevarēja tik

bieži apraudzīt, kā tad un bez tā viņai jau tagad bij mazs bērns mājās, mans brālītis Kristapiņš.

Zināma drošība un garantija jau, protams, bija atkal mā-sica Doriņa, kuŗas uzraudzībā mani atstāja, jo citādi jau mani māte, tik mazu, vēl nemaz nebūtu laidusi uz tālo pilsētas skolu.

Priekš mums abām bij izraudzīta Doroteas skola, kuŗa atradās Jelgavas galvenākā, „Lielajā ielā“ un bija līdzīga mūsu tagadējai 6 klasīgai pamata skolai.

Viņa atšķīrās no citām Jelgavas meiteņu skolām ar to, ka viņā valdīja internacionāls gars.

Viņu apmeklēja latviešu laucinieces, kā arī vācietes un žīdu un krievu un poļu meitenes, kamēr citās vācu skolās mācījās visvairāk vācu mīetpilsoņu meitas, kā, piemēram, „Trinitātes“ meiteņu skola, kuŗa tika pārkrievošanas laikā pārvērsta par 7 klasīgu ģimnaziju, un stipri noslēgtā „Otto“ privātskola, kuŗa ar savu dārgo skolas naudu bij pietama vairāk tikai augstmaņu šķīrām.

Dorotejas skola skaitījās par vienkāršu, kaut gan pati priekšstāve bij muižniece, kāda v. Osten-Saken. Viņā tomēr, kā jau minēju, valdīja zināma brīvība un tādēļ tā bij tā pārpildīta, ka tur nemaz netika, kas laikā nepieteicās. Mūs ar māsīcu jau aizveda turpu tikko pieteikšanās laiks bija sācies.

Kādā jaukā augusta mēneša dienā ieripoja divi tambora rati Jelgavā. Abēju braucējiem bija norunāts vienā laikā un vienā iebrauktuvē ierasties, lai kopīgi uzmeklētu pansiju, kur mani ar māsīcu nodot.

Kad, Jelgavā iebraucot, rati sāka klabēt un grabēt pa ielu akmeņiem, es galvu ierāvu pavisam lakatos, kuŗos jau tā kārtu kārtām biju ietīta. „Ak, kaut es varētu kautkur pazust, kaut tik neviens mani neredzētu!“

Gar ielas malām staigāja meitenes, gan lielākas par mani.

ar skaistām kleitēm mugurā un cepurēm galvā, no kuŗām plīvoja plīvuri un vēdinājās lentes.

„Ak, cik viņas gan laimīgas! Kā viņas smaidīdamas staigā!“ Viņas man šķita kā augstākas būtes, kā lai nu es, pelēkā lauku pele, drīkstēšu iet tām līdzās!

Bet apstākļi izvērtās tomēr man par labu:

Spuru tante bija nolēmusi savai Doriņai cepuri pirkt un iebilda manai mātei: „Vai tad tu savai mazajai ari nepirksi?“

Kā tad viņa nu ies ar lakatiņu galvā, tas tādā smalkā vācu skolā nemaz nepasē.“

Ak, vārds, taisni man no sirds runāts! Kā es tantei biju par to pateicīga!

Noveda tad ari mūs abas pie cepurnieces Lēvenbergēnes „Lielajā ielā“ un — ak tu laimīte! — nopirka abām vienādas cepures, platām malām, ar plīvinošos, bāli-zilu plīvuru.

Kā mazs cilvēka pumpurs es iztinōs no savām pelēkām lakatu lapām un uzplauku cepures ziedā.

Māte gan nopūtās, ka pulka naudas izejot, jo cepure, cik atceros, maksāja veselus 6 rubļus, bet ko lai nu dara, kad maks valā, nauda birst laukā!

Tagad es pa ielu gāju ar pavisam citādu drosmi un, laikam, biju pieņēmusi izaicinošu izskatu, jo kāds laucinieks, garām iedams, iesaucās:

„Lūk, kur divas govīs bizo, astes sacēlušas!”

Man saskrēja asaras acīs par tādu nepelnītu nolamāšanu, bet ko tu viņam padarīsi! Viņš jau bij labu gabalu projām.

Vispār man bij brīnums, ka te bij tik daudz cilvēku kopā un ka tie tā steidzās, it kā tie kaut ko meklētu vai ari, ka tiem būtu kautkas jāglābj.

Un kā tie nami te bija biezi sablīvēti kopā, it kā plašajā pasaulē nebūtu nemaz telpas!

Ari vējš te pūta citādi, nekā lauku klajumā. Elsdams viņš lauzās gar namu stūriem un spraugām, kā nebrīvs.

Vai vēja kamanas bij salūzušas un viesuļa zirgiem groži satrūkuši?

Man tomēr nebija daudz laika salīdzināt un pārdomāt, jo katrs solis veda jaunā dzīvē un šodien bij daudz jāno-kārto.

Vispirms mūs abas ar māšicu veda uz skolu pierakstīt.

Mūs pieņēma pati direktrese, vācu preilene von Osten-Saken. Viņa laužīdamās runāja latviski un vairāk vāciski.

Pie māšicas sāniem turēdamās es gandrīz neko no vācu valodas nesapratu, jo dzīvā valodā es to nekad nebiju dzirdējusi, bet valodas skaņas man viegli ieglaudās ausīs.

Bet galvenais, man patika direktrese pati, viņa tik dzīvi runāja, it kā dzirksteles mētādama.

Vēl tagad man viņas tēls dzīvi stādās priekš acīm:

Pēc gadiem viņa varēja būt veca jaunava, viņa bija ģērbusēs melnā moarē zīda kleitē un bija slaida auguma. Gluži melni, spoži bija viņas mati, kā kraukļa spārni, kas spīd pret sauli. Bet galvenais bija viņas lielās, zilās acis, mirdzošas kā divi debess avoti, no kuriem cilvēku dvēselēm jādzer, kad tās taisās pagurt.

Šinīs acīs dega uguns, kuŗa nekad neapdziest un jaunība, kas nekad netop veca.

Reti ir tādi cilvēki pasaulē, un laimīgi tie, kas tādus sastop, jo viņu prometejiskā uguns uz tiem pārsviežas pāri.

Viņa gan uz mani bažīgi noskatījās, ka es vēl tik jauna, bet apglaudīja mani un teica, ka varot arī palikt un vismaz iepazīties ar skolu. Mani ierakstīja sagatavošanās klasē.

Mūs atlaida, jo nāca jau citi pieteikties un mēs nu gājām iepirkties apzīmētās grāmatas un burtņicas.

Visas bija dabūjamas gan pa jaunam, gan pa vecam pie vecā Lēvenšteina „Lielajā ielā“, iepretim „Pasta ielai“.

Tādi Lēvenšteini tolaik Jelgavā atradās divi: par veco „Lielajā ielā“ bija viens vēl vecāks „Skrīveru ielā“. Tas tirgojās tikai ar antikvariatu un arī pats izskatījās kā tāds. Tas bij vecs žīds ar garu, baltu bārdi. Jauns viņš nekad nebij, laikam, bijis un vecs nekad palicis; īsts Metuzala pēcnācējs.

Viņš iepirka no skolniekiem, kuŗi kādu klasi bija beiguši, grāmatas par ļoti lētām cenām un pārdeva tās daudz dārgāk. Tādā ceļā viņš bija palicis ļoti bagāts.

Bieži nācās ari, ka skolnieki viņam ielika ķīlā vajadzīgās grāmatas, jeb, tā sakot, „ieknallēja“, lai vēlāk tās ar lielu procenti izpirktu; tas notika, kad vecāki tiem nebij devuši pietiekoši kabatas naudas, vai kad tā bij nelaikā patērēta.

Visi šie mazie kapeiku grēciņi tomēr bij tik sīki salīdzinot ar tagadējām dažu skolnieku nerātnībām, ka tos varēja salīdzināt ar mušu raibumiem uz logu stikliem pret citiem traipiem.

Viena izdzerta alus butele no puikām bij liels noziegums un viens papiross — aizliegts auglis.

Skuku noziegumi pastāvēja iekš tam, ka tās tērēja naudu uz mazām bildītēm, kuŗas līmēja piemiņu burtnīcās, kādas tās cita citai rakstīja, vai ari pirka bonbonkus.

Ak, cik daudz rājienu bij sagaidams par tādiem grēkiem, ja nenāca vēl kas ļaunāks. Vecāku autoritate toreiz stāvēja uz stipriem pamatiem, un tāda pat stingrība valdīja ari skolās.

Skolnieki skatījās uz skolotājiem kā uz augstākiem ideāliem, un, neraugoties uz viņu bardzību, dažus ļoti dievināja.

Drīz vien man nācās ar šādu laiku raksturu iepazīties.

Kad nu visi iepirkumi bij nodarīti, abas mātes veda mūs uz pansiju, kuŗa jau agrāk no viņām bij izraudzīta.

Tā bij kāda vācu ģimene, kuŗa pastāvēja no pieciem locekļiem: tēva, mātes un divām pieaugušām meitām — Augusti un Albertini. Trešā meita, Ella, bij ar mani vienos gados un bija iestājusies tanī pašā skolā un klasē, kā es.

Ģimenes vārds bij Janson, pats viņas galva bij pēc dzimuma prūsis, ieceļojis sen atpakaļ Latvijā un apprecējis latvieti, bet ģimenē runāja tikai vāciski un tā turējās ari pēc tēva par vāciešiem.

Pats Jansons pēc amata bija virssulainis, vai pārzinis muižnieku kazino, kuŗa atradās „Upes ielā“ 13 un kur muižnieki sarīkoja bieži greznas dzīres.

Jelgava toreiz skatījās kā veca Kurzemes galvas pilsēta un muižniecības centrs, kaut gan pati hercogu pils stāvēja

pustukša un viņas valdinieki svina zārkos, iebalzamēti, valdīja, varbūt, nāves valstībā dziļi pils pagrabos.

Starp tiem atradās arī slavenais Birons, spožākais loceklis muižnieku vēsturē un ap viņu vērpās dažādi mīti.

Arī es vēlāk dabūju ar šiem nostāstiem iepazīties.

Pirmais iespaids priekš manis bij Jelgava pati.

Un tāpat arī tagad jāievēro, ka Jelgava un Rīga ir spilgtākie izcilus vārdi Latvijas vēsturē un ka abas pilsētas ir interesantas ar savu gluži pretējo raksturu.

Jelgava ir pagātnes pilsēta, Rīga turpretīm, kā tagadējā rezidence, tagadnes un, varbūt, nākotnes pilsēta.

Jelgavā valda sapņi, romantika un dziļdzīļa nogremdēšanās pagātnē, it kā nogrimušā pilī. Ielas paliek arvien klušākas, cilvēki staigā arvien lēnākiem soļiem, tiem ir daudz laika. Un ap Jelgavu atrodas tik daudz vecu, skaistu kapu ar izdzisušiem uzrakstiem un sensenām atmiņām.

Rīgā turpretīm novērojama liela traukšanās, steigšanās nezin kurp. No vienas puses tā, varbūt, ir meklēšana uz nākotni, no otras veikālniecisms ar skolām, biržām, bankām un visādiem uzņēmumiem.

Te maz laika un telpu sapņiem, arī mirt te neviens nedomā, jo kapi atrodas tāli ārpus pilsētas un uz tiem grūti tikt tikpat mirējiem, kā viņu apmeklētājiem.

X. nodaļa.

Pirmie iespaldi. Pansijas mamma's ideāls.

Man bij lemts savu dzīves rītu pavadīt Jelgavā.

Šinī vecajā, sīkajā pilsētas dzīvē valdīja šaurums, garīga aprobežotība un kafijas dāmu klačas, kur sīko ierēdņiņu sievas cita citu aprunāja un, tā sakot, visu, kas dzīvāks un kustīgāks, nolika līdz pēdējam.

Bet kopā ar to jāucās jaunu siržu dīgstošā plaukšana, jo te sanāca ļoti daudz skolēnu. Kad rudenī sākās skolas laiks,

tad vēsturiskā „Lielā iela“ mudžēt mudžēja no skolēnu bariem.

Še cits citu centās sastapt un sveicināties. Puikas savās jaunās ģimnazistu rotās sveicinādami rāva cepures pa gabalu nost. Skuķes nosarka un smaidīja un vairījās un bēga, bet tomēr bij atkal sastopamas.

Te norisinājās pirmās jūtas, pirmie papirosi, pirmā mīlestība, pirmā revolūcija pret visu vecu un sastingušu un pret visiem aizspriedumu žogiem.

Gaiss bija pilns ar ideju dīgliem, ar priekšpavasara atomiem, kādi lidoja 80 gadu beigās un 90 gadu sākumā.

Šinī atmosferā es biju nu ievērpta iekšā un iesūcu te savas pirmās dzīvības sulas.

Kad māte aizbrauca mājās un mēs ar asarām bijām šķīrušās, es jutos ļoti vientuļa.

Māšica, kuŗa pa tiem gadiem, ko bija pavadījusi pagasta skolā, prata jau kautcik vāciski un sarunājās ar lielajām meitām, bet es, piespiedusēs pie savas gultiņas, klusēju.

Man pienāca mazā Ella, bet tā gandrīz nemaz neprata latviski un es viņai uz viņas daudziem jautājumiem neko nevarēju atbildēt.

Tomēr kautkāda saprašanās mūsu starpā notika, jo mēs abas bijām vienā vecumā un tā ir bērnu vecumā stiprākā saite.

Viņa mani ņēma pie rokas un izveda dārzā.

Dārzs pieslēdzās pie mūsu dzīvokļa un mēs tanī drīkstējām uzturēties.

Nams pats piederēja kādiem poļu muižniekiem, Dimža, un atradās uz „Pētera“ un „Zaļās ielas“ stūra.

Šis nams priekš manis bij liktenīgs, jo man nācās tur vairāk posmus savā dzīvē pārdzīvot.

Dārzā mēs ar Ellu gājām rotaļās, ķērām viena otru rokā un visādi jokojamies. Vārdu pa vārdam es arī no valodas biju tikdaudz iepratusēs, ka varēju atbildēt; tā bija īsteni mana pirmā lekcija.

Tad man maz pamazām nācās iepazīties ar citiem ģimenes locekļiem un apstākļiem.

Vecākā meita, Auguste, bij laipna, piemīlīga, ar brūnām stirnas acīm un brūniem matiem, kuŗa, tāpat kā otra māsa, valkāja tīkliņu un ap galvu melnu samta lenti. Tā bija vācu mode un es redzēju dažas no skolotājām tāpat matus valkājam.

Otra māsa, Albertine, bija liela auguma, vairāk blondā, nekā brunete, mazrunīga un ar noslēgtu raksturu.

Reti es tādu raksturu dzīvē tiku redzējusi kā viņai. Viņa prata dzīvot un, vēl vairāk, viņa prata mirt. Viņa mira jau 24 gadu vecumā.

Viņai bija kādu 19 gadu un vecākā māsa skaitīja 21, tomēr jaunākā ar savu augumu un nopietnību izskatījās kā vecākā.

Auguste man tūdaļ ar sirsnību nāca pretim un lauzīdamās ar mani sarunājās latviski; man bij ļoti jāsmejas par dažiem viņas teicieniem. Viņa smējās līdzī, un smieklū dūetā saskanēja sirdis.

Albertine turpretīm maz smējās, vai pat nemaz, ari ar mani tā daudz neielaidās runās, bet vēlāk tomēr iznāca, ka es kļuvu viņas mīlule, kamēr māsicai Doriņai vairāk saskanēja ar Augusti.

Ienāca ari pati mamma, viņa bija liela, resna, bet vaigs tai smaidīja kā mīļa saulīte.

Es pret viņu nesajutu nekādu svešumu un jau pie pirmās iepazīšanās sāku saukt par mammu un drīz vien par mīlo mammu.

Ari pret mani viņa sajuta lielu simpatiju, jo viņas ideāls un sapņi visi tiecās uz lauku dzīvi; un es taču taisni nācu no laukiem.

Ar kādu sajūsmu tā cēla no groziem laukā šķiņķus un pīles un salda krējuma buteles, kuŗas māmiņa bija līdzī ievēdusi priekš mana pansijas uztura, kuŗš gandrīz pastāvēja produktos vien.

Jansonu mamma ne par ko negribēja, ka tai pansiju maksā naudā, jo „kas tas esot, ko te, pilsētā, par naudu varot dabūt! Un kas vispār pati pilsēta esot!“

Bet uz laukiem, tur barojot treknas cūkas un kaujot pīles un zosis un kāds tur sviests un krējums! Tur viss uz mēles kūstot ārā.

Iedomājoties savos lauku sapņos, viņai vaigs sāka spīdēt kā apsmērēta maize saulē, vai, labāk sakot, kā Mozum, kad tas no kalngala skatīja „izredzēto zemi“.

Tāda pat izredzēta zeme vai pat paradīze šķita Jansonu mammai lauku dzīve un allaž un allaž viņas runa uz šo tematu atgriezās un ikreiz viņas vaigs laistījās un acīs radās savāds spožums.

Auguste par to smējās un teica: „Nu tev, mamma, acis atkal peld kā sviestā ceptas neaizmirsteles.“

Mani, kā jau no laukiem nākušū, viņa tūdaļ sāka izprasīt, cik cūku barojot, cik pīļu un zosu kaujot un vispār, cik mums zirgu un govu.

Kad izrādījās, ka es esmu lielsaimnieka meita, viņa jo vairāk par mani sajūsminājās un mani iemīlēja.

Man turpretīm tādas sarunas nebūt nepatika. Kā lai es nu būtu sākusi interesēties par cūkām un govīm un vispār par lauku saimniecību, kur man visas dziņas tiecās no laukiem projām uz pilsētu un uz augstāku gara dzīvi.

Jansonu mamma tomēr par to nedeķa ne graša, un, neraugoties uz īgnām atbildēm, kādas es viņai devu un no novirzīšanās no šāda temata nost, tā uzņēma to no jauna un man stipri piekodināja:

„To es tev piesaku, precī tikai bagātu lauku saimnieku, jo tie pilsētnieki ir visi tikai plūksnas vien, un te uz akmeņiem nav nekāda dzīve. Es tad iešu pie tevis par saimnieci un tad tik mēs barosim cūkas un zosis un ēdīsim, kā tauki pil no lūpām.“

Man aiz dūsmām un īgnuma saskrēja asaras acīs:

„Vai es ar saviem deviņiem gadiem lai sāku domāt par precību“!

Un tad vēl laucinieku, kas man priekš acīm tēlojās kā

resns papa ar lielu vēderu un platu valodu — tas tik vēl trūka!

Es nezin ko viņai strupī atcirtu, bet mamma to nebūt neņēma ļaunā, un ja arī šodien mūsu sarunas izbeidzās, turpmāk tās tādā pašā veidā atkārtojās un mani ļoti sarūgtināja.

Kad es viņas smaidošo ģīmi un spožās acis ieraudzīju no tālienes, es tūdaļ zināju, par ko viņa runās un ko viņa man liks pie sirds.

Es viņu sāku nicināt kā pēdējo materialisti un viņai atklāti sacīju, cik zemu tā grimusi manās acīs, bet viņa itneko neņēma ne vērā, ne ļaunā un tikai vienmēr runāja par to pašu.

XI. nodaļa.

Ģimenes galva. Bismarks un Jezaja.

Vēl viens ģimenes loceklis bija, ar kuŗu es tikai vēlāk dabūju iepazīties, un tas nebija loceklis vien, bet pats galva.

Tas bija Jansons pats, jeb „papa Jansons“.

Otrā rītā agri es izdzirdu pagalmā skaļu dziedāšanu:

„Jesu, geh voran,
Auf der Lebensbahn.“

(latviešu dziesmu grāmatā):

„Jezu, pavadi,
Ceļā žēlīgi.“

Es redzēju, ka Jansonu mamma skatījās pie loga un sacīja: „Tur nu viņš atkal nāk, tas vecais nelietis, nu tik jāiet ar slotu pretīm!“

Tur tiešām nāca pati ģimenes galva no pagalma puses, jo ielas durvis bij aizslēgtas. Bet galva nespēja lāgā uz kājām noturēties, un kājas gāja streipulodamas liku loču līnijā.

Papa Jansons bija piedzēries jeb pārdzēries un tiešām viņam bij Jezus jāpiesauc, lai pavada viņu ceļā žēlīgi, jo bieži vien notika, ka viņš pārnāca vai nu ar pārsistu galvu, ko bij

iemantojis krizdams dzērumā pret kādu ielas akmeni, vai ar citu kādu dziļu brūci.

Tie nu bij dzīves dubļi, ko es tagad redzēju, bet cik daudz zelta slēpās šinīs dzīves dubļos! Tikai vēlāk dzīve man to noskaidroja.

Jansons pēc izskata bija sīks vīriņš, jau labi pasirms, kaut gan ne no vecuma, bet no dzīves, kuŗa viņu bij ierāvusi savā vīrpulī. Viņam bija vaigu bārda uz divām pusēm, kā jau sulaiņi mēdza valkāt un zilas acis, kā logi, pa kuŗiem spīdēja sirds laukā.

Nākdams no muižnieku dzīrēm, viņš bij ģērbies melnā frakā, kuŗa bija ar dubļiem aptašķīta.

Bieži vien, kā vēlāk redzēju, viņš tādās reizēs pārbrauca ar fūrmani un tad notika, ka viņš pēdējam atsvieda visu savu maku ar sapelnīto dzeramnaudu, bet šoreiz viņš bij uzticējies pats savām kājām, un tās arī viņu bij laimīgi pārnēsušas mājā.

Jansona mamma, kuŗa viņam iepriekš bij devusi ne visai skaistus titulus un solījās iet ar slotu pretīm, tomēr to nedarīja.

Es ļoti brīnījos, ka viņa to mīlīgi ņēma pie rokas un teica: „Nāc nu, Janson, tūlīt gulēt!”

Bet papa Jansons ne domāt nedomāja pie gulēšanas. Viņš tūdaļ sāka revidēt visu māju.

Pirms viņš iegāja ķēķī un es dzirdēju, ka blīkšēja un blākšēja: visus traukus, kuŗus viņš atrada netīrus un nemazgātus, viņš laida pret sienu, ka sašķīda gabalos un drumsklas bira apkārt kā krusas graudi pārkoņa laikā.

Jansonu mamma savu vīriņu tādās reizēs pazina: viņa ne drusku neuztraucās, laikam pa gadiem jau šādu pašdisciplīnu bij iemācījusies, jeb arī tas bij viņas raksturā, gluži mierīgi un mīlīgi viņa to ņēma pie rokas un mudināja:

„Papiņ, nāc nu gulēt!”

Papa gan no viņas rokas izrāvās un skraidīja apkārt pa istābām un meklēja, vai vēl kam nevarētu uzbrukt, vai ko iz-

postīt. Saķēra drēbju gabalus un meta tos uz grīdu, apsmēja savas meitas, ka neesot diezgan skaistas, kaut gan tā nebūt nebija, īsi sakot, meklēja kur un kā tik vien varēja troksni celt.

Bet mamma staigāja viņam neatlaidīgi pakal un tik vienmēr mudināja: „Papiņ, nāc nu gulēt!“

Beidzot tas viņai arī izdevās un viņa to iedabūja gultā, — novilkdama pa gabalam viņam drēbes.

Bet pie tam viņai bija arī savs nolūks: viņa izčamdīja kabatas un izvilka, cik nu vien atrada, naudas. Tās nebij vis

tik maz, jo muižnieki toreiz mēdza dot lielas dzeņamnaudas un par skurbuli arī nebij nekas jāmaksā, jo to varēja iegūt no atlikušiem vīniem.

Bet papa Jansons pazina arī savu mammu: Viņš savukārt mīlīgi lūdza: „Lotchen,“ — tā mammu sauca, — „padod man kādu vajadzīgu trauku,“ un tikko mamma bij aizgriezusies, viņš arī paķēra noglabāto naudu un iebāza to arī mutē. Protams, ka mamma no sākuma šādu paslēptuvi nevarēja uziet, jo Jansons tad vairs nerunāja un tikai nurdēdams smējās.

Vēlāk gan mamma arī šo vietu izzināja, bet naudu no mutes izdabūt tai nenācās vis tik viegli.

Ikreiz gan papa naudu nepārnesa un ikreiz gan viņš tik viegli nebij apklusinams, kad arī mamma to gultā iedabūja.

Tad viņš sāka runāt viens pats ar sevi monologos, jeb labāk sakot, dialogos, jo viņš arvien sarunājās par un pret ar kādu partneru, kam viņš mēģināja ko pierādīt.

Šinīs pašrunās bij daudz asprātības, pacilātības un sajūsmības, un kaut gan tās notika reibuma stāvoklī, tās nebija bez savas loģikas, cik es vēlāk no atmiņu stāvokļa varēju spriest.

Sarunu galvenie priekšmeti bija savāda rakstura, bet tie atkārtojās arvien tie paši: tie bija vai nu Vācijas politika, kuŗa aptvēra Bismarka laikmetu, vai arī no bībeles vecās testamentes pravieši, it sevišķi Jezaja.

Par pirmējo es neko nevarēju teikt, jo es no politikas, kā bērns, nekā nesapratu, tikai zinu, ka papa Jansons bija liels Bismarka cienītājs un ar viņu savās sarunās apspriedās, kā Vāciju šā vai tā iekārtot.

Neko ļaunāku papam nevarēja nodarīt, kā kad Bismarku aizskāra, bet mamma to bieži darija tādās reizēs, kad viņš negribēja naudu atdot. Pietika, ka viņa Bismarka vārdam sagrozīja pirmo burtu un „B” vietā lika „P”, lai Jansons lielās dusmās lēktu no gultas laukā un sāktu viņu lamāt.

Bet to jau tikai Jansona mamma bij gribējusi panākt. Jo tikko papa atdarīja muti vaļā, lai teiktu platu vārdu, sāka nauda birt laukā, ko viņš bija aiz vaiga aizbāzis un mamma to mierīgi lasīja no grīdas un pagultes kopā.

Papam pietrūka aiz dusmām vārdu un naudas arī, kamēr mamma, visu uzlasījusi, gāja mierīgi pa durvīm laukā.

Šādi skati norisinājās allaž un ikreiz no rītiem, kad viņš pēc nakts pārnāca. Es par to, galvu zem segas ierāvusi, ļoti smējos, jo man bij jādāmā pie ēzēļa pasakā, kuŗam arī bira nauda, tikai ne no mutes.

Savas pašas mājās, kur arī bij notikuši līdzīgi skati starp tēvu un māti, kad pirmējais ne pēc vienas vien, bet pēc vairāk naktīm mēdza nākt mājā ar tukšām kabatām un pilnu galvu un es tik bieži biju redzējusi mātes asaras un arī dzirdējusi nelabus vārdus, es biju arvien mātei līdzī bēdājusies un raudājusi.

Te viss notika no komiskās puses, es mācījos smieties. Es sāku smieties gaišos, sudrabainos smieklos, bez kuņiem

bērns top vecs, pirms kā tas bijis jauns.

Ak, es te vēl daudz ko mācījos, kas pamazām audzēja manu personību. Te viss izlīdzinājās mīkstās pārejās un ne visai asās pretešķībās, kādās līdz šim biju uzaugusi.

Mana jaunā dvēsele bija kā negatavs ābols ar baltām sēkliņām, kurām vajag saules, daudz saules, lai ietecētos.

Un te bij saule.

Ik diena man nesa ko jaunu. Es mācījos skolā un mājā.

Bet tā nebija mācīšanās vien, tā bij piedzīvošana, un pārveidošanās.

Ar jauniem, dzirkstošiem vārdiem es ātri visu uzņēmu un piesavinājos sev to, kas man bij vajadzīgs un radniecīgs ar manu temperamentu.

No sākuma man darija grūtības vācu valoda, bet pēc 2—3 nedēļām es to jau diezgan labi biju piesavinājusies, tā man, tā sakot, gulēja asinīs, un neviena no valodām, kuŗas vēlāk man nācās tik daudz dzirdēt un mācīties, man nav tik radniecīga bijusi, kā taisni šī.

Dzērājam Jansonam bija, kā jau minēju, vēl otrs temats bez Bismarka, par kuŗu viņš sajūsminājās un arvien pats ar sevi par to disputēja: Tā bija bibeļe un sevišķi vecās testamentes pravieši: Jezajs, Jeremijs, Hecekiels un Daniels.

Sevišķi Jezajs bija viņa dievinātais mīlulis.

Es gan bibeli jau pazinu, jo mājās tā bij mans vienīgais lasāmais materials bijusi, bet es pazinu to no episkās puses ar viņas pirmstāstiem par Abramam, Izaku un Jēkabu, kā tie ceļojuši un ar Dievu cīnījušies, kamēr tas viņus svētījis.

Ari Zalamana augsto dziesmu es biju lasījusi, tikai es to viņas erotiskā satura dēļ, kā bērns, nebiju sapratusi.

Tagad es dzirdēju kaut ko citu, lielu līriku, tik lielu, kādas, varbūt, pasaules literatūrā ir vienīgā.

Sākot es vācu valodas dēļ, kā jau minēju, to nesapratu.

Bet pa vārdam vien, ko uztvēru, man vilktin vilka pie sajūsminātā papa gultas.

Es aizmirsu visas bailes, visu svešumu, aizmirsu, ka tas ir mazsniecīgs cilvēciņš un pat dzērājs, bet caur viņa muti runāja lielais pravietis Jezajs:

„Jūs, kalni, ceļaties un jūs, ielejas, līgsmojat!“

Te visa daba tika personificēta un dabūja citādu seju.

Vēlāk es visu sapratu un man atvērās jauna pasaule, Jāves pārkoņi ap mani grāva, un es jutos viņu vidū.

Vecais Jansons mani drīz vien iemīlēja, un es kļuvi, tā sakot, viņa savāda veida skolniece.

Un vēl ko viņš man mācīja. Viņš mani iepazīstināja ar Šilleru.

XII. nodaļa.

Pa Šillera pēdām. Baltais generalis.

Viņš uzdeva man vienu dzejoli izmācīties un viņam uz-
sacīt, kad viņš otru rītu pārnāksot:

Protams, tā nebij skolas lekcija, ne uzdevums, bet es to-
mēr izmācījos. Dziesmiņa skanēja tā:

„An der Quelle sass der Knabe,
Blumen wand er sich zum Kranz,
Und er sah sie fortgerissen,
Treibend in der Wogen Tanz.
Ach, so fliehet deine Jugend,
Wie die Quelle rastlos um,
Und so eilen deine Tage
Wie die Blumen schnell verblüh'n.“

latviski apmēram:

Puisēns sēdēja pie upes,
Puķes vija vainagā,
Un viņš redzēja tās krītam,
Projam rautas straujumā.
Tava jaunība tā līdzī,
It kā upes ūdens līst,
Un tā tavas jaunās dienas
Līdz ar puķēm ātri vīst.

Bez apstāšanās un kļūdīšanās es to viņam uzsacīju, un
domāju, ka ar to viņš būs apmierināts.

Bet Jansonu papa kratīja galvu un smējās: „Nē, mans
bērns, tā tā lieta neiet! Tev priekš acīm jāredz, ko tu uz-
saki, un vēl vairāk, tev priekš savas redzes jāatrod izteiksme,
lai citi to arī redzētu.

Nesim nu dzejoli vēlreiz priekšā:

Tu redzi puisēnu sēžam pie upes un puķes vijam vai-
nagā:

Raugi vārdu „puķes“ izteikt ar tik maigām, dvesošām ska-
nām, it kā tavs teiciens arī puķes būtu.

Ieliec maigumu un žēlumu savā balsī.

Es nu dariju, ko varēju un nezinu, kā tas man izdevās.

„Bet nu tālāk,“ papa skaidroja: „Tu redzi, ka puķes izirst no rokām un ka straume tās nes projām. Tev balsī jāliek izmisums un jāizstiepj rokas pakal it kā tu tās vēl gribētu saķert.“

Es atkal pūlējos un vairāk reižu atkārtāju pantīnu.

„Bet nu tālāk,“ papa mācīja: „tagad mierīgāki, bet runā sērīgi, ar resignāciju, it kā tev balsī būtu paslēptas asaras:

„Un tā manas jaunās dienas

It kā puķes ātri vīst.“

Šāda veida lekcijas mums ar papu Jansonu atkārtojās bieži, tā kā citi mājenieki mūs abus bieži aprāja un teica: „ko jūs te abi „ālējaties“.

Šāda „ālēšanās“ man tomēr vēlāk nesa lielu svētību, jo es skolā uzdotos pantīnus pavisam citādi uzteicu, nekā citas skolnieces.

Skolotājs tapa uz mani uzmanīgs, slavēja mani un nostādīja mani drīz vien citām par paraugu.

Mājās es jau sen biju kļuvusi par Jansona papa mīluli, un viņš, būdams sapīcis pret citiem un, lai kādā gara stāvoklī, pret mani vienmēr bija laipns.

Viņš vēlēja man vislabāko, ko vien varēja iedomāties. Un tā kā Jansona mamma man mēdza piekodināt, ka man, kad izaugšot liela, jāprecot bagāts lauksaimnieks, kam pulka zošu un cūku, tā papa man apsoliya, jeb pravietoja gluži ko citu:

„Kādā dienā, kad būšot liela un skaista kļuvusi, atjāšot uz balta zirga kāds ģenerālis un uzcelšot mani sev līdzī seglos un aiznesišot nezin kur tālu pasaulē.

Šādu pravietojumu viņš bieži atkārtoja un nezināmo ģenerāli dažreiz nosauca par Skobeļevu, kurš tam bij palicis atmiņā no pēdējā krievu-turku kara kā popularākā persona, kuŗa ar dažādiem mītiem bij apvīta un ļaužu mutē ieguvusi nosaukumu „baltais ģenerālis“.

Diemžēl, šis baltais, mistiskais ģenerālis bij par agru dzimis un es par vēlu, un tā viņš man sen papriekšu bij aizjājis garām un mēs nekad dzīvē nesastapamies.

Manā fantazijā valdīja jau vēl kāds cits mistisks ēnu tēls, tas bij lubu dzejā apdziedātais bālais Antonijs, kuŗš jutās pārāk vientulis pasaulē.

„Tas gar Donavas krastiem iet,

Tur savu dzīvīb' pabeigt šķiet.“

Bet tad ierauga ērgli:

„Tas ērglis arī viens pats skrej,

Tak savu dzīvīb' neapsmej.“

Un šis vientuļa Antonijs smēlas no ērgļa paraugu un domā, ka dzīvē vēl ir daudz ko darīt, un tādēļ aiziet pie karaļa un prasa „plint' un zobenu“ un aiziet cīņā.

Šis Antonijs bij laikam pārveidojies par „balto ģenerāli“ un saplūda vienā ēnu tēlā, kā arī vēlāk viņš man vēl citos, netveramos veidos tika rādījies un uz sava baltā zirga garām pajājis.

Vispār, pirmie iespaidi jau dzīvē paliek, tikai formas izveidojas, tāpat kā koks nevar mainīt savu sakni.

Šī grūtsirdīgā poezija jau toreiz iemiesojās manī un mūza ar melno lauru vainagu bij pirmā, kas man skūpstu spieda uz pieres.

Tāds skūpsts nekad neizdziest!

Tikai ar otro, Jansona mammas solīto kandidātu, zemes īpašnieku ar daudzām cūkām un zosīm, man nebij nekā kopīga un to es arī dzīvē bez nožēlošanas arvien esmu palaidusi garām.

XIII. nodaļa.

Vijolišu smarša. Pasaciņa par sātanu.

Vēl dažus citus iespaidus man atgadījās uzņemt šinī mājā.

Vecākā meita Auguste bij apdāvināta zīmētāja un es redēju dažas lielas, skaistas ģimenes, kuŗas viņa bij zīmējusi, bet viņa tās labprāt nerādīja un turēja paslēptas.

Viņa teicās esam vēl negatava skolniece, kuŗai daudz jā-mācoties un viņas sapnis bij nokļūt, lai papildinātos izglītībā, Italijā un sevišķi Romā.

Diemžēl, arī viņas sapnis nekad neizpildījās, un viņa nenokļuva nekad Romā, bet pēc gadiem kādā vājprātīgo tumšā, šaurā kambarītī.

Ari par viņu man būtu stāstāma raiba pasaciņa, bet tā pieder pie tām realajām pasaciņām, kādas dzīvē dažreiz at-gadās.

Tagad minēšu tikai sākumu:

Pie viņas nāca kāds zīmēšanas skolotājs Gross un deva viņai 2—3 reizes nedēļā stundas.

Viņiem bij zīmējumi priekšā un viņš šur tur ko aizrādīja vai izlaboja.

Bet ikreiz, kad viņš nāca, viņam bij līdzī mazs vijolišu pušķītis, ko viņš Augustei dāvināja un kuŗu viņš teicās pats plūcis.

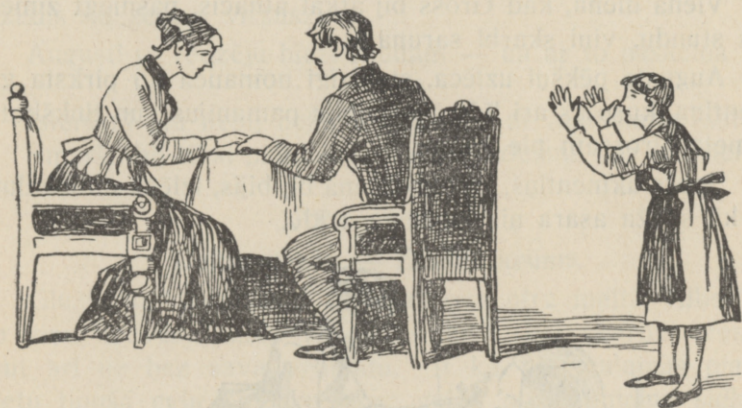
Tāda pušķīša netrūka ne vasaru, ne ziemu un nezin kur

viņš ikreiz varēja tādu plūkt, vai viņš tik tādēļ vien nebij braucis uz pašu Itāliju.

Auguste pušķīti sprauda pie krūts un viegli sarka, bet smarša kā mākonis ietina viņus un pildīja visu istabu.

Ak, cik salda bij šī smarša!

Ari es stāvēju iztālēm un to ieelpoju, bet mazā Ella stāvēja Grosam aiz muguras un rādīja garu degunu.

Es baidījos, ka viņi to neierauga, bet Ella apgalvoja, ka tie abi neko ne redzot, ne dzirdot, un ne jau par zīmējumiem vien tie sarunājosies, tie runājos jau sen par citu ko.

Bez tā viņa piebilda, ka viņa Grossi nevarot ciest un ka tas viņai nemaz nepatīkot.

Es ņēmos viņu apskatīt: jauns, slaiks cilvēks, melnēksnis ar tumšām acīm, glīti ģērbies brūnās drēbēs. Kas tur ko patīkt, kas nepatīkt! Un kādēļ vispār kam jāpatīk?

Ja sieviete apvelk skaistu kleiti, tad viņa patīk, bet vīrietis jau nekad nevar tā apģērbties, ka viņš varētu patīkt.

Es arī mīlēju skaistas drēbes un biju Dievam pateicīga, ka viņš mani bij radījis par sievieti.

Te no visas tās lietas man patika tikai saldā vijolišu smarša.

Es labprāt būtu kādu puškīti paņēmusi, kad Auguste to nometa, bet kā redzams, viņa to nometa vis, lai tas arī bij cik maziņš un stiebrīni tik tieviņi kā saulē izžuvuši cīruļa kauliņi.

Cik daudz viņai vajadzēja būt tādu puškīšu, jo Ella taču teica, ka viņš jau sen viņai tādus esot nesis.

Jau sen, sen bij pasaciņa vērpusēs, bet es viņu nesapratu.

Tikai beigas es redzēju un tās nāca tik pēkšņi:

Vienā dienā, kad Gross bij atkal atnācis, pasniegt zīmēšanas stundu, viņi skarbi sarunājās.

Auguste pēkšņi uzlēca, steidzīgi nomaucā no pirksta gredzentiņu, kuŗu es arī līdz šim nebiju pamanījusi, un tinkšķot to nometa Grossam pie kājām.

Spožs akmentiņš, kas gredzenā bij bijis, izlēca no iekaluma un kā spoža asara aizripoja pa grīdu.

Gross aizgāja.

Es nojaudu, ka viņš bij ļoti bēdīgs.

Otrā rītā es redzēju, ka Auguste vilka no kādas paslēptuves daudz, ļoti daudz tādu sakaltušu puškīšu laukā un meta tos visus krāsnī un pielaida uguni.

Liesma gaiši cēlās, it kā upūruguns kādam nezināmam dievam.

Vēl no sadegušiem pelniem izplatījās salda smarša pa istabu, kā atmiņa no kaut kāda zuduša daļuma.

Ari visas zīmētās ģimetnes tā vilka no rakstamgalda laukā un sameta kādā kastē un lika uznest uz bēniņiem.

Gross uz nākošo zīmēšanas stundu vairs nenāca, ari uz pēcnākošo vairs nē — viņš nenāca vairs nekad.

Vai nu viņš bij viens pats aizceļojis uz Itāliju, vai pavisam pazudis no zemes virsus.

Augusti es redzēju bieži raudam — un ar to pasaciņa beidzās.

Isteni tā jau nebij nekāda pasaciņa ar atstāstamu saturu. Smarša bij tikai pāldojusi pāri kā dziesma bez vārdiem.

XIV. nodaļa.

Baltās rozes. — Ērkšķu krūms.

Gluži citāda rakstura bija Jansonu otra meita, Albertine. Ap viņu nedvesa salda vijolišu smarša, bet skarba dvesma, kaut ari ne bez sava aromata. It kā no saulainas plavas ieietu tumšā egļu biezoknī, kur valda noslēpumaina šalkoņa un valdzina sveķu smarša.

Jau pēc izskata viņa bij citāda, nekā saulainā Auguste: Liela un plecīga auguma, viscaur proporcionēta, viņa ar saviem 19 gadiem izskatījās vecāka par 22 gadu veco Augusti.

Vecākā māsa, kautgan tumšmate, mīlēja ģērbties gaišas krāsas drēbēs, it sevišķi rudzupuķu zilās, jaunākā turpretim nevalkāja citādas, kā vien tumšas kleites. Vieniņi savus pelēkblondos matus viņa, tāpat kā otra māsa, nesāja pelēkā tiklīnā, un ap galvu sēja melnu samta banti.

Bet vēl vairāk Albertine atšķīrās no savas māsas ar savu nopietno un noslēgto būti un raksturu.

Varēja sacīt, ka vecākā meita līdzinājās pavum un jaunākā mammai, bet mamma jau taisni bij ļoti atklāta, runīga kā valējas durvis.

Albertine, varbūt, arī no dzimuma tāda bij bijusi, tikai viņa caur dzīvi bij citāda tapusi.

Diezin kādas vētras viņai, tik jaunai, bij pūtušas pāri, ka visi smieklī un jautrība bij no viņas aizbēguši, kā nimfas un fauni aizbēg rudenī no meža, kad saltie vēji sāk pūst — —

Ko viņa bij zaudējusi un kas gan viņai bij palicis?

Ir cilvēki dzīvē, kuriem nevar paiet garām neapstājies un nepētījis pēc viņu noslēpuma.

Albertine bij tāda, bet es biju vēl par jaunu, minēt sfinksas mīklu, un tā neminēta moca vēl tagad manu atmiņu.

Tikai vienu es zinu: viņa kaut kādā veidā bij noveikusi dzīvi un droši skatījusies acīs nāvei, jo, kā jau minēju, pēc nedaudziem gadiem viņa mira.

Tomēr, kautkādas puķes, kuŗas viņa bij aizmirsusi izraut, auga arī viņas dzīvības dārza stūrī.

No puķēm sevišķi viņa mīlēja baltas rozes.

„Weise Rosen für die Toten,
Weise Rosen sind so bleich —
Und an banger Todesahnung,
Und an stiller Sehnsucht reich.“
(Baltas rozes tiem, kam jāmirst —
Bāls ir balto rožu vaigs —
Viņā visas slēptās ilgas,
Viņā tuvās nāves baigs.)

Es šos pantus gan lāgā nevarēju aptvert, bet man tie dvēselē skanēja kā salda, sēra muzika.

Es drīzi pamanīju, ka Albertinei ir kāda neliela, pabieza klade, kuŗā viņa norakstīja dzejas, kuŗas viņai patika.

Šo kladi viņa rūpīgi slēpa, bet es nezinu, kā tas nācās, reiz šī klade nokļuva manās rokās, un viņas dzejoļu saturs mani tā valdzināja, ka es ilgu laiku, varbūt, vairāk stundu pie viņas kavējos lasīdama un nemaz nepamanīju, ka Albertine stāv manā priekšā un novēro, ka es viņas noslēpumu esmu atklājusi.

Beidzot viņa man ieprasas, vai man tādas dzejas patīkot.

Es nezināju, ko atteikt, bet man bij tā ap sirdi, it kā es būtu tanī teiku mežā nokļuvusi, kur brīnumputniņš dzied, un kuŗā klausoties, paiet tūkstots gadu un tos nemaz nemana.

Albertine laikam bij ari bez vārdu sapratusi, kādu iespaidu dzeja uz mani dara, un viņa man no tā laika labprātīgi atļāva savu dzeju kladi, kuŗā viņa arvien jaunus dzejoļus pierakstīja klāt.

Bet tie visi bij tik bēdīgi, ak, tik bēdīgi!

Mani, viņus lasot, arvien pārņēma tādas neizprotamas skumjas, it kā es tās senos senlaikos, priekš savas dzimšanas jau būtu izjutusi.

Kādu reiz Albertine man lika lasīt kādu dzejoli priekšā, kuŗš nobeidzās ar pantīnu:

„Uns alle hat es belogen,
Uns alle hat es betrogen,
Das sonnige Märchen vom Glück.“
(Mums visiem melojusi,
Mūs visus piekrāpusi,
Laimes saulainā pasaciņa.)

Viņai laikam bij paticis, ka es lasu priekšā, jo no viņas pašas papa es taču biju mācījusies dzejā ielikt jūtas un no tā laika man viņai bieži bij jālasa dzejoli priekšā.

No tā laika vērpās mūsu dvēseles saites kopā un starp mums nodibinājās draudzība.

Viņa bij devēja un es uzņēmēja, jo viņa man atvēra poezijas vārtus, jeb ieveda teiku mežā, un man taču vairāk nebija kā mana, varbūt, jūtīgā vai melodiskā balsīte, ar kuŗu es viņai dziedāju kā teiku putniņš priekšā viņas melancholiskās dzejas.

Albertines liktens piepildījās ātri, viņas dzīves loks slēdzās 2—3 gados, kamēr es pie Jansoniem mitu pansijā.

Viņa ar saviem 19 gadiem bija par jaunu, lai tā galīgi no dzīves noslēgtos. Vidus laikos gan mūķenes tā mēdza darīt,

bet mūsu modernajos laikos dzīves vilinājumi un izpriecas ir pārāk tuvu, tā kā nēgribot pie tiem jāpieduras kā pie svilinošas uguns.

Nezin, kas bij Jansonu abas lielākās meitas pierunājis ņemt dejas kursus, varbūt, pati dejas skolotāja bija viņām personīgi pazīstama un viņas tāpat uzaicināja kādā vakarā ņemt dalību. Tā bij kāda Neimaņa kdze, kuŗa, kā sludinājumos esmu lasījusi, arī vēl tagad rīko dejas kursus Rīgā; var arī būt, ka tā ir viņas meita.

Dejās vakarā Albertine bija daudz dejojusi un stipri svīdusi. Ārā valdīja sals un viņai bij jāgaida pie mājas vārtiem, jo atslēgas māsas nebija paņēmušas līdzī, nedomādamas, ka tik ilgi aizkavēsies, un naktssargs ar savām atslēgām arī nezin kur bij aizklīdis prom, tā kā bija jāgaida sasvīdušām un plāni apģērbtām māsām kādu pusstundu ārā, stiprā salā.

Otrā rītā abas jutās gurdas. Auguste gan nekādas slimības zīmes nemanīja, viņa bija vai nu bijusi ciešāk apģērbusies, vai arī mazāk dejojusi, pie viņas, pēc izgulētā noguruma, nekādas ļaunas sekas neparādījās.

Gluži citādi notika ar Albertini.

Viņa sajuta stipras sāpes locekļos. Atsauca gan ārstu, bet viss neko nelīdzēja. Arī visādi māju līdzekļi izrādījās veltīgi.

Akuta ģikts lēkme rāva viņai visas dzīslas kopā.

Viņa likās uz gultu un vairs nepiecēlās. Veselus trīs gadus viņa tā samocījās un no lielās, staltās meitas bija tikai izžuvis dzīslu kamoliņš palicis pāri, kuŗu varēja viegli paņemt un nesāt uz rokām.

Sevišķi briesmīgas bija viņas nakts, kuŗas viņa bez miega bij pārlaidusi, un kuŗās sāpes parādījās visasākā veidā, tomēr neviens žēlošanās vārds nenāca pār viņas lūpām.

Mājās gan visi viņu rūgti nožēloja un kopa, bet caur savu ilgu gulēšanu tā bij kļuvusi visiem par nastu.

Vienīgais prieks viņai bija, kad es pie viņas gultas sēdēju un lasīju viņai dzejas priekšā, bet vai tad mani, tādu jaunu

vēja grābsli varēja daudz pie vietas saistīt un vai es maz viņas sāpes sapratu!

Par atalgojumu viņa man atļāva uz skolu ejot nēsāt savu ziemas cepuri. Pašai, diemžēl, man ziemas cepures nebija, jo māmiņa stingri noteica, ka pietiekot ar vasaras cepuri vien un ziemai lika man uzšūt melnu, biezi oderētu kapšonu, lai ausis neapsaldējot.

Es gan par to rūgti raudāju, jo man ausu nebūt nebija žēl, lai tās salā vai nokristu pavisam, bet kapšonu valkāt, kā mazie bērni, es sajutu par kaunu.

Var iedomāties, kāds liels prieks man bij, kad Albertine man atļāva nēsāt savu cepuri.

Tā bij melna samta ar melnām gaiļa spalvām un man daudz par lielu, bet es viņu valkājot jutos pacilātā gara stāvoklī un pa ielu ejot garām gājējiem uzmetu tādus skatus, it kā gribētu sacīt: „paskaties uz mani, kas es esmu!“

Vēl citu prieku man darīja slimā Albertine. Toreiz mēdza matus, protams, kam tādi bija, vīt ap paresnu, apaļu koku un valkāt tos garās cirtās.

Albertine arvien priecājās par maniem matiem, kuŗi bij kupli un zeltaini, un viņa tos bieži ar savām slimajām, sāpīgajām rokām ap resno koku, kuŗu vēlāk izvilka, tā kā mati dabiskās cirtās man kā zelta mētelis pārklājā visu muguru.

Ari skolā manas skolotājas par tiem priecājās un iesauca mani par „Zelta Elzi“. Tāds nosaukums nāca no Marlītas romaniem, kuŗi toreiz bij modē un visur tika lasīti.

Ari mūsu mājā abonēja „Gartenlaubi“, kuŗā atradās visi Marlītas un Verneras romani.

No sākuma es gan tos nesapratu, bet vēlāk es tos lasīju ar lielu aizrautību.

Par šām abām rakstniecēm man jāmin, ka viņas vēlāk, realisma laikmetam uznākot, tika ļoti nicinātas un pat izzobotas.

Vācu humorists, Oskars Blumentāls, attiekdamiens uz kādu Marlitas romanu „Das Geheimnis der alten Mamzel“ rakstīja:

„O, währe doch alles, was geschrieben, Das Geheimnis der alten Mamzel geblieben!“

(Ak, kaut viss, ko viņa rakstījusi, būtu palicis vecās mamzeles noslēpums!)

Tomēr viņam nebij taisnība un vēsture, nemaldīgā patiesības lieciniece, runā savu valodu.

Viņa mēro un sijā un atšķir pārejošo no paliekošā.

Visām šīm rakstniecēm, Marlitai, Vernerai un viņu trešai biedrenei, Heimburgai, gan ir, varbūt, pārejošs saturs, dibināts uz senvācisku morali un mietpilsonību, bet viņām ir viena lieta, apbrīnojama, meistariska tehnika.

No tās var visi romanu rakstnieki mācīties.

Un kā par brīnumu visas šīs sen apraktās un aizmirstās grāmatas ceļas augšā un tiek no jauna izdotas skaistos un lētos izdevumos ar ilustrācijām.

Tas tādēļ vien iespējams, ka viņas daudz tiek lasītas.

Nesen es šos izdevumus ieraudzīju kādā lielā vācu grāmatveikalā par 50 rubliem gabalā.

Bet kas tad pie mums vēl vāciski prot?

Mūsu vidusskolās gan māca franciski un angļiski, divas ļoti nevajadzīgas valodas, kuŗas der tikai priekš dārgās reprezentācijas un valsts parādu maksāšanas, bet citādi nav zināms, kur tās vēl noderētu.

Turpretim abas ļoti vajadzīgās valodas — vācu un krievu — netiek obligatoriski skolās ievestas, kautgan mūsu kaimiņos atrodas abas lielvalstis, Vācija un Krievija, un mūsu maziņā Latvijā ar saviem nepilniem 2 miljonu iedzīvotājiem ir starp tām iespiesta kā grauds starp diviem dzirnu akmeņiem.

Tāpat arī no mūsu skolām ir izmesta klasiskā kultura, kuŗa gan neder priekš tirdzniecības un saimniecības, kā vācu un krievu valodas, bet uz kuŗas taču dibinājas visa līdzšinējā Eiropas attīstība.

Tagad, diemžēl, jāsaka, ka mūsu skolu beigušie vidusskolnieki neprot lāgā nevienas valodas.

Atceros, ka pāra gadu atpakaļ dzejnieks-deputats Skalbe Satversmes Sapulcē uzstājās ar runu, ka mums vairāk nevajagot prast, kā tikai vienīgi latviešu valodu, ar to pietiekot.

Varbūt viņam bij tā pārliecība, ka latviešu valoda pārvaldīs visu Eiropu.

Man tas atgādina kādu Krilova pasaku, kur varde pelķi, kuŗā tā piemita, iedomājās par okeanu.

Lai nu no dzejnieka mutes tas ietu Dieviņa ausī.

Attiecībā uz minētām rakstniecēm, krīt vēl svārā mana neaizmirstamā koleģa, netaika Rudolfa Blaumaņa spriedums.

Es, būdama pēc tā laika modes realisma cienītāja, kādā sarunā ar viņu, izsacījos ar nicināšanu par minētām vācu rakstniecēm.

Bet mans koleģis man ļoti nopietni atteica: „Nerunājat vis tā, bet ejat labāk un mācieties no viņām, gan nākotne viņas atzīs!”

Viņam bij taisnība. Blaumanis bij labs vācu valodas un kulturas pratējs un viņš man arī atzinās, ka viņš ierosinājumu kādai savai klasiskai novelei Andriksonam ņēmis no vācu laikraksta „Daheim” pielikuma kalendāra.

Tāpat arī dažus citus motīvus viņš smēlies no vācu valodas.

Bet atmiņas par Blaumani ir cits temats; šimbrīžam man vēl jāatgriežas pie balto rožu karalienes, slimās Albertines.

Rozēm, diemžēl, lapas bij nobirušas, jo tās bij lemtas nāvei, ne dzīvībai, un līdz ar viņām Albertine vīta un kalta kā rožu lapa.

Viņas pēdējā vēlēšanās bij, lai viņai uz kapa krustiņa rakstītu sekošo dzejoli:

„Wen ich tot bin, pflanzt mir auf das Grab
Einen Dornstrauch, Sinnbild meines Lebens —
Werfet keine Blumen mit hinab,

Denn den Toten duften sie vergebens.
 Dass nichts störe die errungne Ruh,
 Die mir Unverstand und Härte raubten,
 Deckt das kalte Herc mit Erde zu,
 Das sie nimmer an das warme glaubten.
 Stich, o, Dornstrauch jeden, der es wagt
 Diesen Wunsch der Toten nicht zu ehren,
 Nur die wahre Reue, wenn sie klagt,
 Dass zu spät sie liebte, lasst gewähren.“

Tulkojumā tas apmēram būtu:

Kad es miršu, stādat man uz kapa —

Ērkšķi, manas dzīves simbolu —

Nemetat nevienu rožu lapu,

Mirušai tā velti smaršotu.

Man miera trūkst, ko ieguvuši

Cietsirži, neviens lai nenāk klāt,

Mana aukstā sirds, nu zemē dusi,

Silto sirdi jūs jau atstūmāt. —

Duri, ērkšķi, asiem dzelkpiem duri,

Kas šīs sāpes cienīt nesaprot,

Tikai īstās jūtas neatturi,

Kas šē nāk par vēlu nožēlot.

Kādā dienā Albertine skaidrā balsī sauca: „Sanākat nu visi kopā, un klausaties, ko es jums teikšu!“

Visi sapulcējās ap viņas gultu un viņa gaiši un skaidri teica:

„Nu es jums vairs nebūšu par nastu, tagad es mirstu. Sveiki! Pateicos!“ un nolikusi galvu uz spilvena, viņa mira.

XV. nodaļa.

Asins draudzība. Briesmas un dēkas. Asins suņi. Mirušie hercogi. Karusels.

Gluži cita skaņa uz dzīvības instrumenta man ieskanējās Ellā, trešajā Jansonu ģimenes locekli, augstais C vai pat D

dūra skaņojumā, tas bij bērības prieks, bērības dzīve — rotaļas.

Vientule uzaugusi, tādas nebiju pazinusi, lelles man drīzi bij apnikušas, tādēļ, ka tās nedzīvas, un mans vienīgais draugs, pelēkais, vecais runcis, kurš man bij, kā jau atstāstiju, dzīvību glābis, bij ticis no suņiem saplosīts.

Tagad man bij cita, dzīva rotaļu biedrene, mazā Ella.

Diemžēl, tas viss bij nācis par vēlu, jo man jau bija deviņi gadi pilni un es gāju desmitā un biju mācījusies raudāt pirms kā sāku smieties.

Mēs spēlējām „ģimnaziju“, kurū izvelk smiltis ar strīpām un iedala klasēs un noslēdz ar torni galā. Te no zemākās klases sākot, katrā klasē jāmet oliņa un, uz vienu kāju lecot, jāizspēr akmentiņš laukā, tā kā neaizskar nevienu otras klases līniju, un oliņa izlec pa zemo galu laukā.

Kad pārnācām no skolas, mēs ar šo rotaļu nodarbojāmies, bet Ella mani bieži viņā pārspēja, jo viņa jau agrāk tanī bij vingrinājusies, kamēr es ar to iepazinos tikai tagad.

Tas man nepatika un es uzņēmos ko citu, kur viņa mani nevarēja pārspēt.

Es varēju lielā augstumā staigāt un no liela augstuma nolēkt zemē.

Mūsu sētā atradās kāds šķūnis ar bēniņiem, kurš tagad izbūvēts par dzīvokli.

Tur es pa valējo lūku mēdzu lēkt zemē, rokas plivinādama un kā putns lidodama, jo šķūnis bij diezgan augsts.

Tāpat es arī varēju nostaigāt pa pašu jumta virsotni, tā ka Jansonu mama, mani ieraudzījusi, rokas vien sasīta un izbailēs sauca, lai es tūdaļ kāpjot zemē, jo es nositīšoties un viņai būšot jāatbild.

Bet priekš manis tas nebij nekas, jo es taču biju mēģinājusies vēl lielākā augstumā staigāt mājā pa mūsu rijas šķērsbalķiem, kā īsta cirkus akrobate. Varbūt es būtu pat par cirkus mākslinieci kļuvusi, ja dzīve mani būtu uz to pusi vadījusi.

Cilvēkā ir daudz neapzināmu talantu, kuŗi panīkst un aiziet bojā, jo netiek attīstīti.

Bet ari augstumu lēkšana un staigāšana, tāpat kā „ģimnazija“, man drīzi vien apnika.

Mēs ar Ellu uzmeklējām citādas dēkas un avanturas.

Vispirms mēs noslēdzām romantisku draudzību: iegriezām katra sev pirkstā, iepilinājām asinis kopēji vienā glāzītē un pa pusei katra izdzērām, tāpat kā senāk asins brāļi „Nibelungās“ bija darijuši. Šo draudzību mēs ari uzturējām līdz skolas beigām un ari vēlāk, kamēr Ella mira.

Un viņa mira ļoti jauna, jo viņa bij dievu mīlule, un dievi par agri ņem pie sevis tos, kuŗus viņi mīlo.

Kā jau visi bērni, mēs saldumus ļoti mīlējām. Ja vien kādai no mums kāda kapeika gadījās, tūlīt skrējām uz bodi pīkt bonbonkus, bieži pa 1—3 kapeikām un mēs tās dalījām vienmēr uz pusēm.

Ja gadījās, ka viena savu bonbonku apēda ātrāk, tad pēdējo, kas atlicis, no vienas mutes devām otrā sūkt.

Uz dēku meklēšanu mūs sevišķi pamudināja Maks un Morics, kuŗu kopā lasījām, bet māju rajonā mēs savu darbību vairāk nedabūjām attīstīt, ja daudz, tad uzspraudām kādam cedelīti uz muguras, vai ari poļu muižnieku sunim kādu aprakstītu papīrīti ar nerātņībām piesējām pie astes. Par to mūs Jansonu mama nikni izbāra, solīja mums apsiet cūkas ādu ap pieri, un ar to mūsu darbība likvidējās.

Meklējām citu romantiku ārpus mājas un tādu drīzi vien atradām; tā bija senā Jelgavas hercogu pils, kuŗa tolaik atradās vēl pilnā sastāvā, jo kā zināms, tā kaŗa laikā no vāciešiem tika nodedzināta.

Pils bij celta pēc franču Versaļas pils parauga un sastāvēja no bezgala daudzām istabām, koridoriem un stāviem.

Paša apakšā bij liķu velve, kur atdusējās Kurzemes bijušie hercogi, starp kuŗiem itkā izcilus vietu, vismaz ļaužu atmiņā ieņēma slavenais Bironi.

Ļaudis stāstīja, ka tie visi esot iebalzamēti un nesatrunēšot līdz pastara dienai un augšāmcelšanai.

Mūs abas ar Ellu laida uz pili tādēļ, ka tur dzīvoja kādi Jansonu tuvi radi, Berģi.

Bet mūs turpu nevilka vis radu mīlestība un labdienu nodošana, bet pavisam citas lietas.

Vispirms mūs interesēja plašais parks ar grantētām ejām, kuŗš skaitījās par publikas izpriecas vietu, un svētdienās mudžēt mudžēja no apmeklētājiem.

Bieži tur ari spēlēja muzikas kapele, sastāvoša no septiņiem prāģeriem.

Pa šo parku mēs nu izskraidījāmies tiku tikām un uzmeklējām visus apslēptākos un aizaugušos taciņus, pa kuŗiem vairs publika nestaigāja.

Bet ar to vien nepietika.

Mēs sākām interesēties par pašu pili.

Iekšā, noslēgtajās, vēsturiskajās telpās, kur valdīja vecā greznība ar izdilušiem gobeleniem un nobālušām seno hercogu un hercogeņu portretjām zelta rāmjos, protams, mūs nelaida.

Vispār šās telpas nebija publikai pieejamas, un viņu atslēgas likās iekritušas mūža dzelmē.

Mēs arī nebūt negribējām tur kļūt iekšā un lūkojāties tikai pa atslēgas caurumiem, kur jau sākās mistika un dvesa pretim mūžības dvesma.

Mēs tikai laidāmies lejā gar plašo akmeņu trepju abām slīpajām malām, kurās abās pusēs atradās aiz kāpeņu galiem.

Tas bija lidojums tīri kā vējš, tā kā mēs nobraucām tālu vēl no kāpenēm uz pliena, tīri kā Alpu kalnu sportisti uz sniega ragaviņām.

Kad ar šo darbu pietika, mēs sākām uzmeklēt visādas šausmas un briesmas, kādām pēc mūsu iedomām šinī mistiskajā pili visādā ziņā vajadzēja būt.

Viens pils spārns bija reals, tur nodarbojas visādi skrīveri un tas mūs maz interesēja. Tāpat arī otrais, kuŗu apdzīvoja augstākie ierēdņi.

Bet vidū, zem klu-sājām, mistiskajām istabām stiepās gaŗi, tumši gaŗgi. Ella bija dzirdējusi, ka tur pie ķēdēm tiekot turēti briesmīgi asins suņi, kurti, kuŗiem nevienš nedrīkstot tuvoties un kuŗi baŗojoties tikai no cilvēku gaŗas vien.

Kas viņus tur baŗo, par to mēs tāļāk nepadomājām.

Bailīgi mēs lūkojāties pie gaŗņu ieejām un mums šķita itkā dzirdētu kaucam un smīkstam asins suņus, kuŗi bij saoduši cilvēka smaku. —

Ja nu kāds no ķēdēm atrautos vaļā un mūs saplosītu? —
Drebēdamas mēs viena otrai ciešāk piespiedāmies, lai briesmu brīdī kopā mirtu, bet prom no šausmu gaņģa tomēr negājām.

Bet tā ka no visa gaidītā nekas nenotika, mēs gājām uzmeklēt citas briesmas:

Mēs mēģinājām pa dzelžu aizkrustotiem, zemiem līķu velvēs lodziņiem ieskatīties iekšā.

Miroņi jau paši par sevi bij bīstami, kur nu vēl tādi, kas gadusimteni un vairāk bija miruši un tur velvē dusēja pēc izskata ne dzīvi, ne miruši.

Ella atkal zināja, ka tiem, kas līķu velvē pa lodziņiem ieskatās iekšā un ieelpo trūdu smaku, ir jāmirst, kaut gan ne uz vietas, bet drīzi vien.

Visu to zinādamas, mēs tomēr lūkojāmies iekšā, lai kaut ko piedzīvotu vai ieraudzītu: vai vismaz kāds zārka vāks ne-

sprāgs vaļā, un kāds sapelējis hercogs ar zelta kroni galvā mums nedzīsies pakal, lai kā vampirs mums asinis izsūktu.

Diemžēl arī tas nenotika.

Viss, ko mēr varējām ieraudzīt, bija zārki un atkal zārki no nomelnojuša svina un uz viena no tiem bij uzlikta uz vāka zelta brokata tupelīte, arī jau stipri nomelnējušas.

Cik mēs dabūjām zināt, tad tupelītes piederējušas kādam ubagam, kurš Bironam dzīvību glābis un par to ticis iecelts lielā godā.

Kurzemes hercogu vēsture par to zinās vairāk vēstīt, nekā es šē savās no baumām savārstītās atmiņās varu pastāstīt.

Neko nepiedzīvojušas, mēs no miroņu un briesmu valsts sākām kādu dienu meklēt piedzīvojumus reālajā pasaulē.

Bija jau vēls rudens un nāca tirgus laiki „Māras“ un „Mīķeļi“, kuri Jelgavā tika plaši svinēti.

Tad sabrauca daudz laucinieku, un uz tirgus laukuma tika saceltas visādas būdas ar saldumiem un raibiem ķīņķezīņiem.

Zvēru būdās, kur uz izkārtņēm bija nobildēti briesmīgi tīģeri un lauvas, mēs iekšā negājām, jo tie taču varēja būt stiprāki par neredzāmiem asins suņiem pagrabos un mirušiem hercogiem.

Par visu vairāk mūs pievilka tirgus galvenais punkts, karuseles, no kuŗa jau iztālēm nāca skaļa mūzika.

Kad mēs tam tuvojāmies, viņu jau ieslēdza bieza rinda skatītāju, sastāvošu visvairāk no ielu puikām.

Mēs kaut kā izlauzāmies cauri un mums atklājās aina visā viņas skaistumā:

Ak, kādi apmāļēti zirdziņi dažādās krāsās un ar segliem mugurā un kuplām astēm! Cik lepnī bij puikas, kas tiem varēja sēdēt virsū un samaksāt trīs kapeikas.

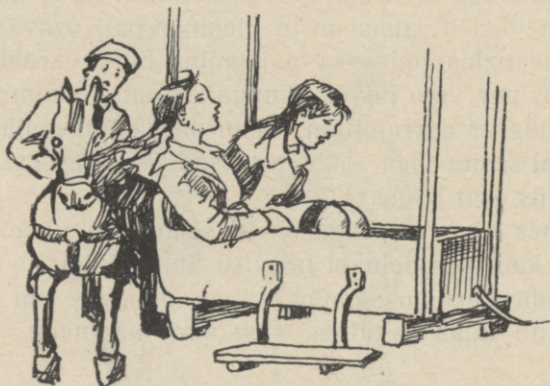
Bija tādi izredzēti, kas spēja vēl otrreiz samaksāt 3 kapeikas, tie nemaz nekāpa zemē un ar nicināšanu noraudzījās uz apkārtējo publiku.

Kamaniņas, kuŗas arī bij izraibotas dažādās krāsās, pa lielākai daļai sēdēja skuķi, un pat labi pieauguši, līdz 15 vai 16 gadiem.

Mēs brīnījāmies, kādēļ tām visām bij tik bālas sejas, un kādēļ tās liecās tik zemu uz vienu pusi?

Kad muzika apstājās, dažas nemaz nevarēja izkāpt ārā un bij pavisām noreibušas, un pat ģība.

Bet tas mūs nebūt nevarēja atturēt no braukšanas.

Sameklējušas pa visām kabatām kopā kapeikas, lai izrāktu pienācīgā sumu, katrai pa trim, mēs ar bravuru kāpām iekšā kamaniņās.

Muzika ar bungu sitieniem no kādas neredzamas leijerkastes sāka dūkt, un mēs braucām. —

Tas bij brauceens, kādu tik vienreiz dzīvē brauc, un par kuŗu mūs var apskaust visi mūsu tagadējie braucēji ērtos automobiļos, kuŗi ar resniem vēderiem un plikiem pauriem brauc uz zināmām izpriecas vietām.

Mūsu brauceens veda uz jaunības zemi, uz kuŗieni tie vairs ne par kādiem miljoniem nevar tikt.

Arī mēs bijām gluži bālas un vai ģībām, bet kas par to! Skaists bij šāds brauciens, ak, cik skaists!

Sēdāmieš vēl otrreiz iekšā, jo tik daudz naudas mums vēl tika, un laidām kā vējš skrien gar ausīm, un galvas jau sāka nokarāties kā pogas, bet ko mēs par to bēdājām.

Ielu puikas, kuŗi apkārtņē, stāvēja lokā, apmētāja mūs ar sapuvušiem āboliem tā kā vai visas acis piešķīda, bet mēs ari uz to negriezām vērību, kaut tikai brauciens ilgtu vēl ilgāk un kaut tikai tas nekad neapstātos!

Cik niecīgs viss tas izliktos un smeļams priekš mūsu tagadējās jaunatnes un viņas notrulušiem nerviem, kuŗa tik labi apzinās, ka viņa ir jauna un to vienmēr pati uzsver, bet mēs, kas mēs neapzinājāmieš savu jaunību, būtu varējušas apgalvot, ka mēs par viņu bijām laimīgākas, daudz laimīgākas!

Kad mēs ar aptraipītām sejām pārnācām mājās, Jansona mama atkal sasita vien rokas un izsaucās: „Jesses! kādā caurumā tad jūs esat bijušas!”

Bet mēs tik smēļāmieš un klusējām, un viņa ari smēļās vien līdzī, kad mēs beidzot tai visu atstāstījām.

Ak, mīlā Jansonu māmiņa, tavas laipnības un labsirdības stari vēl no tālās pagātnes klīst šurp uz manu sastingušo sirdi.

Visas nerātības, visus nedarbus tā mums piedeva un tikai smaidīja vien, kaut gan viņas pašas dzīve ari nebij vieglā, jo viņa strādāja kā baronu smalkās veļas mazgātāja ar kaulu sāpju savilkām rokām, bij gandrīz vienīgā ģimenes uzturētāja, jo pats papa, kā jau minēju, bieži visu sapelnīto naudu apdzēra.

Es, protams, no abām pusēm saņēmu mīlu un tāpat ari Ella vairāk pieslējās papam, neraugoties uz viņa trūkumiem.

Viņš mūs kā bērnus mīlēja abas, un ari manim, kā svešam loceklim atkrita šad un tad kāds saldumiņš, ko viņš izvilka no savas apsmulētās kabatas otrā rītā kā atkritumu no muižnieku dzīru galda.

No šiem pāra, mana mūža vislaimīgākiem gadiem, pavadītiem Jansonu ģimenē, man vēl prātā kāds spilgts iespaids:

Jansonu papa mums bieži bija solījis paņemt mūs līdzī uz muižnieku dzīrēm un reizi to arī izpildīja.

Atminos, ka mums bij jākāpj pa trepju trepēm, kāmēr nokļuvām lielā augstumā, kur spēlēja muzikantu koris. Aiz tā nu mūs paslēpa, tīri kā naudu aiz cepures oderes un atļāva mums pa šķirbiņu paskatīties, kas apakšā zālē notiek.

Ak, kādos vizošos un mirdzošos apģērbos tur staigāja muižnieces un kā kungi, melnās frakās pret viņām locījās!

Muzikanti rāva valā, tā kā mums viņu tuvumā vai ausis aizkrita, un tad sākās dejas.

Bij tīri ko pabrīnīties, kā kavalieri spēja izlocīties ap tik garām šlepēm, kādas tolaik bija modē.

Dejas laikam bija pēc franču parauga vai nu menueti, vai fransezēs, vai kotiljoni, es jau no tam nekā nesapratu un redzēju tikai raibo grezno mudžēkli un visādu locīšanos.

Nevaru sacīt, ka pie tā būtu lielu patīku atradusi.

Kad dejā bija iestājusēs pauze, un kungi bij iegājuši otrā zālē ēst vakariņas, Jansonu papa pie mums ieradās un vedit-

nāja mūs arī kāpt zemē un caur dejas zāli izskriet cauri un doties uz mājām, jo nu jau mēs esot diezgan tā jaukuma atskatījušās.

Kā pelēkas pelītes mēs arī skrējām cauri greznajām telpām pa glumo grīdu, un es gandrīz uz kādas nomestas rozes būtu pakritusi, jo varbūt šī roze bij pie muižnieces krūtīm dusējusi un ņēma ļaunā, ka tāds zemnieku skuķis viņai drikst mīt virsū.

Tas bij mans personisks iespaids no toreizējās Kurzemes muižniecības, kuŗa atradās savas varas un spožuma augstumos.

XVI. nodaļa.

Pārkāptais mūris. — Koks ar zelta lapām. — Zilas neaizmirstelītes un baltas atraiknītes.

Līdz šim es runāju tikai par māju dzīvi pensionātā, ko tā man bij varējusi dot, un tas bij diezgan daudz, zelts rudā.

Te es biju rezējusi raksturu stiprumu un enerģiju pie Jansonu Albertīnes, kaut gan tā direkti vēl mani pašu neveidoja, bet palika tikai atmiņā kā paraugs, lai vēlāk attīstītos personība.

Un personība ir cilvēces augstākais likums, kā lielais Ģete saka:

„Höchstes Glück der Erdenkinder
Ist doch die Persönlichkeit.“

(Visaugstākā zemes bērnu laime ir personība.)

Protams, manī, mazajā cilvēciņā, viss vēl bij plūdums, nekur vēl nebij rakstura sacietējuma, nekur pārliecības spēka un protesta asuma; tikai brīnums vien, kas uz visu raudzījās ar lielām acīm.

Bet tikai sēklas graudiņš visur krita, lai no tā vēlāk izaugtu koks.

Noteiktāk jau bij atskanējis zvans, kas veda uz poezijas zelta durvīm, to man bij zvanījusi vecā dzērāja Jansona sakaltusē, dzīslainā roka, un visa apkārtne, kuŗa nebij līdzīga realajai dzīvei ārpusē.

Bet tas viss jau slēpās ari manī pašā iekšā, kaut ari saistītā veidā, jo citādi tas mani nebūtu varējis iespaidot.

Tāpat es ari stipri ticēju vecā papa solījumiem, ka reiz atjās ģenerālis uz balta zirga un mani seglos uzcels sev līdzi, aizaulekšodams nezināmā tālē, jo mana mazā sirsnīga bij radīta, lai ašāk pukstētu un kā debesu zirdziņš zem sudraba pātdziņas aizskrietu tālumā.

Ar mazo Ellu es dabūju izšalkoties un izvirpuļoties bērnu trakulībās un rotaļās, priekš kuŗām es jau biju par nopietnu kļuvusi, lai tās mani ilgi saistītu; tās nāca par vēlu —

Bet vēl kas mani bij skāris, itkā gaŗāmskrejošu spārnu dvēsmā, kam es vārda nezināju, bet ko atceroties es ieelpoju vijolišu smaršu.

Tas bij cēlies no Augustes satiksmes ar zīmēšanas skolotāju Grossu.

Bet visi šie iespaidi no māju dzīves bij tikai paralele no skolas dzīves, kuŗa taču bij mans īstais mērķis, jo vecāki neved bērņus pilsētā priekš māju dzīves, bet lai bērņs ietu skolā.

Māju dzīve vispāri nekrīt svarā, salīdzinot ar skolu, kā melnā mēneša mala ar spožo.

Un pirmās dienas, pirmās nedēļas skolā patiesi līdzinājās šai melnajai malai.

Vislielākās grūtības man sagatavoja vācu valoda, kuŗā bij jāmācās visi citi priekšmeti.

Mani gan ielika sagatavošanas klasē, bet tur ari gadījās, ka visas citas skolnieces bij par mani labi vecākas, un kaut gan pa lielākai daļai lauku meitenes, tomēr kaut cik tās jau bij apmācījušās vāciski.

Citādi jau ari nedrīkstēja savā starpā sarunāties, kā tikai

vāciski, un kad dzirdēja vienu vārdu latviski, tad par to dabūja tūdaļ sliktu atzīmi klasu grāmatā.

Klases prīmene bij kāda vāciete, vārdā Nedlere, labi jau pieaugusi, bet ļoti laiska un nolaidīga, bet totiesu nikna pret savām apakšniecēm.

Drīzi vien tā sava slinkuma dēļ krita, un viņas vietā nāca kāda cita prīmene, Kulikovska, latviete, laikam no Vircavas puses; tad mums sāka labāki klāties.

Man bij nevien bailes, bet arī kauns par manu valodas neprašānu, jo tikko sāku lauzīties un izteicu kaut ko vācu valodai līdzīgu, kad bij jāatbild skolotājai, visas skolnieces tūdaļ skāli smējās.

Skolotāja, kura priekš kādām piecdesmit skolniecēm bij viena pati, bij direktrīses von Osten-Zakenes māsa, arī jau pavecā jaunkundze, blondīne, liela auguma, bet ļoti labsirdīga.

Viņa apsauca smējējas, bet neprata labi rāties un bērnus turēt disciplinā, tādēļ tie arī daudz vairāk iedrošinājās, nekā skolā pienācās.

Bez tam vēl man bij kauns, kad man pirmajā dienā kā lekciju uzdeva izmācīties no galvas kādu vācu peršīņu:

„Ich bin noch klein, ich kann noch nicht
Mit in die Kirche gehen,
Und muss mit traurigem Gesicht,
Hier hinterm Fenster stehen;
Die andern geh'n mit frohem Sinn
So all' zusammen immer hin.“

(Es vēl esmu maziņa, es nevaru līdzi iet baznīcā, un ar bēdīgu seju man jāstāv pie loga un jāredz, kā citi priecīgi arvien iet turpu.)

Vai tas nu nebij kauns!

Lauku skolā es jau biju izaugusi tik liela, un te mani tikpat miesīgi, kā garīgi nostādīja kā vismazāko no mazākiem.

Es tādu mulķīgu pantu, kuru sajutu taisni uz mani zīmētu, negribēju mācīties, un tas man arī negāja galvā, bet aiz

respekta pret vācu valodu un aiz bijāšanās no skolotājas, es to kaltin iekalu tā, kā tas man vēl tagad skaidri atmiņā.

Bet kur nu vēl visi citi priekšmeti, kuŗi man nākošās dienās bij jāmācās un kuŗi man rēgojās priekš acīm kā augsts, nepārkāpjams mūris!

Ak, bēdas, bēdas! Man šķita, ka es šo mūri nekad nepārkāpšu.

Sevišķi krievu valoda un rēķini man likās grūti un es tos būtu vai no pasaules izdeldējusi laukā.

Kad māte iebruca no laukiem, es lūdzos, lai viņa iet pie Saken jaunkundzes un to pierunā man šos priekšmetus atņemt.

Māte lietu gribēja pārlikt un tūdaļ negāja, mani mierinādama, ka iešot nākošu reizi pie skolotājas, kad iebrukšot.

Mājā viņa par to bij pastāstījusi tēvam, un tas viņai bij uzbrucis ar pārmetumiem, ka nū skaidri redzams, ka viņa pati savu bērnu gribot nogalināt.

Vēl spēcīgāk bij savu daļu apdraudējusi vecā tante un teikusi, lai mani labāk tūlīt ņemot no skolas laukā, un neļaujot nogrimt tādā zaņķī.

Tāda skološana esot tikai lepnība un grēks pret Dievu, kas bez soda nepalikšot.

Lai vedot labāk ik svētdienas baznīcā, nekā skolā.

Māmiņa bij pārdomājusi — un nebij klausījusi ne tēva, ne tantes, ne arī bijušies no grēka un Dieva soda; viņai pat nebija žēl manu asaru un tā cieti bij apņēmusies, kad iebrauktu nākošu reizi, atstāt mani visās manās nepārvāramās grūtībās un neiet pie skolotājas ar lūgumu, lai man mācības atlaiž.

Viņa gribēja mani ar mīliem vārdiem mierināt, lai neraudātu un vēl paciestos.

Kad nu viņa pēc pāra nedēļām atkal iebruca — viņa ar nodomu pat bij vilcinājusies — viņa piedzīvoja mazu pārsteigumu: manās acīs vairs nemirdzēja asaras, bet bij ieradies mazs spožumiņš, kā stariņš no cerību zvaigznītes.

Ari deguntiņš vairs nenokarājās, bet bij pacelts lepni uz augšu.

Es mātei vairs nelūdzos, lai tā ietu pie skolotājas, un man tiktu atvieglotas grūtības ar krievu valodu un rēķiniem, bet gluži otrādi, es piekodināju, lai viņa labāk neietu.

Tā arī palika.

Par krievu ābece žuburainajiem burtiem es biju pārkāpusi pāri kā par žagaru kūļiem un celmiem, kas aizšķērso ceļu un pat svabadi jau lasīju kopā un burtnīcā ar tinti norakstīju.

Ar franču valodas pasākumiem man gāja vēl vieglāk, jo tur bij darišanas ar latīņu burtiem, kas man likās pat pazīstami.

Izruna man arī labāk padevās, nekā krievu valodā.

Vācu valodā man šķīrās pavisam viegli, jo te man palīdzēja sarunas skolā kā mājā.

Visas trīs valodas es norakstīju burtnīcās, un drīkstēju rakstīt ar melnu vai lillā tinti.

Diemžēl pati rakstīšana man neizdevās, jo es vasarā, būdama mājās, biju pati sākusi rakstīt ar tinti un nebiju pratusi turēt spalvas kātu kā pienākas, jo es biju to turējusi pirkstus augsti sakniebusi, itkā ko karstu skārdama, vai ari spalva gulēja augšpēdu, kā putns laizdamies uz muguras.

Ari traipēkli, kaut gan no lillā tintes, bieži izplūda kā mazi lillā ezeriņi.

Nelīdzēja pat ne daudzās kaligrafijas stundas, laba numura

es nekad nedabūju, un ari šo baltu dienu nevaru skaitīties par dailu rakstītāju.

Ar mācībām man gāja gluži citādi.

Drīzi vien man vairs nebij jāmācās tādi dzejoļi, kuŗu saturs mani nostādīja kā mazu bērnu, bet līdz semestra beigām visa lasāmā grāmata bij jau izņemta cauri gan stāstīņus atstāstot, gan dzejoļus no galvas mācoties, un es itkā pa kāpēm ik nedēlas kāpu augstāk un augstāk.

Daži dzejoļi man ar savu saturu ļoti patika, tā piemēram, par koku, kuŗš nebijis mierā ar savām zaļajām lapām un iegribējies, lai tās būtu citādas.

Zelta mākoņi.

Papriekš tas gribējis sudraba lapas, bet tās viņš drīzi vien bij apnīcis, vai arī citādi, kāda klizma ar tām bij notikusi.

Pēc tam koks bij vēlējies zelta lapas un viņa vēlēšanās bij arī piepildījusies.

Kad rīta saule bij uzlēkusi, viņš bij starojis un mirdzējis vienā zeltā.

Koks nu bijis laimīgs, bet viņa laime atkal drīzi vien nobeigusies: kāds paunu žīds gājis taisni garām, un tanī pašā dienā visas zelta lapas noplūcis un sabāzis maisā.

Nu kokam bij jāstāv gluži kailam, un nu citas vēlēšanās tam vairs nebijis, kā atdabūt savas senākās, zaļās lapas atpakaļ.

Tās nu vairs nebij tik viegli iegūstamas. Pagāja labs laiciņš, kamēr tās pamazām atzēla un izauga.

Bet, diemžēl, pa tam jau arī bij pienācis rudens, un lapām, kas tikko bij uzaugušas, bij jākrit nost.

Es neiegaumēju šā stāsta morali, kas, laikam, biedināja no pārgalvības, es atminos tikai mirdzošo lapu skaistumu un dažādību, un es koku vis nenosodīju, bet man tā bij ļoti žēl.

Es pati viņa vietā, apzinājos, nebūtu darījusi citādi.

Līdzīgs stāsts par „mulķa Ansi“ man tāpat gāja pie sirds.

Tam savā mulķa laimē bijis pirms liels zelta gabals, kuŗu tas drīz vien izmainījis pret zosi vai citu kādu lietu. Zosi tas atdevis pret kreķlu, un tā vienmēr iemainījis vienu lietu mazvērtīgāku par otru, līdz beidzot tam palikusi rokā tikai maza oliņa.

Patika man arī stāsts par dažādām krāsām, tas nebij tikvien kā jāatstāsta, bet mums pašām bij jāizvēlas, kuŗa krāsa katrai vismīļāka un jāpamato, kādēļ.

Manas jaunības krāsas bij gaiši zilas un baltas, jo atminos, ka māmiņa viņās mani vismīļāk ģērba, un tās bij arī viņas pašas vismīļākās krāsas. No puķēm viņa arī visvairāk mīlēja, neaizmirstelītes un baltās atraiknītes.

Vēlākos gados, kad mēs pēc lieliem zaudējumiem kritām nabadzībā, tad — vasarā, lai arī maizes nebija, neaizmirstēšu pušķītis vai kronītis arvien atradās ūdenī uz viņas loga.

Tagad — baltas atraiknītes un zilas neaizmirstelītes aug uz viņas kapa.

Mana karstākā vēlēšanās arī būtu, ka kāds ziedīņš no tām tur tiktu uzstādīts, ja manas rokas to vairs nespēs.

Tam līdzīgi stāsti un dzejas man skolas dzīvi darīja interesantu un arī citas mācības man šķirtin šķīrās.

Uz pusgada beigām es jau biju tiktāl uzkāpusi, ka tiku par prīmeni.

XVII. nodaļa.

Sāpju aplociņš. — Pēkšņs uzliesmojums.

Nākošā pusgadā es jau pārceļta no sagatavošanas klases uz nākošo, jeb īsto pamatskolas klasi.

Te divas klases bij apvienotas vienā un skaitījās kā augšas un apakšas nodaļa. Visa skola pastāvēja no četrām klasēm un vienas sagatavošanas klases, kurā es nupat biju nobeigusi.

Te nu atkal es savā lidojumā atsitos kā putns pret sienu. Mācības te bij daudz grūtākas, aritmetiskie uzdevumi

daudz sarežģītāki, bij jāmācās visās valodās gramatikas, jāraksta diktāti, ekstemporāli un mazi domu raksti.

Atkal tas pats bēdu aplociņš, par kuŗu bij jāpārlēc pāri.

Reizē man darija arī bēdas mana apkārtne, es jutos te tik sveša, tik sveša!

Iepriekšējā klasē bija tikai viena pati skolotāja, un es to tā biju iemīlējusi, tā kā man ar asarām bij no viņas jāšķīras.

Arī es biju viņas mīlule, un ikreiz, kad viņas skateens uz mani pavirzījās, tas mani skāra, kā mīla, silta vasaras saulīte.

Te bij vairāk skolotāju, un viņas visas bij tik bargas, tikai krievu skolotāja, Fadejeva, bij maiga un labsirdīga.

Visniknākā bij kāda Adolfiga un taisni tā padeva stundas vairākos priekšmetos. Viņa lamāja visas sliņķes un neprašās un parastais viņas lamu vārds bij „Unhosel“, kuŗu tā, laikam, bij ņēmusi no franču revolūcijas sanskilotiem jeb „bezbikšiem“.

Bet vēl vairāk, kā skolotājas, darija man bēdas līdzskolnieces.

Klase bij plaša un no skolniecēm pārpildīta. Kā jau minēju, tā sastāvēja no divām nodaļām.

Es atkal biju pēdējā starp pēdējiem, maza, neievērota ne no skolotājām, ne skolniecēm. Skolotājas man gandrīz nekā nenoprasīja.

Skolnieces noslēdzās arī savstarpīgi. Mana māsiņa, Doriņa, jau bij tūdaļ tikusi ceturtā klasē bez sagatavošanas klases, jo viņa taču trīs gadus bij apmeklējusi pagasta skolu.

Viņa atradās augšējā klasē jeb nodaļā un turējās kopā ar lielajām meitām.

Es redzēju, ka viņas visas savstarpīgi knaibījās, slepeni smējās, cita citai suflēja aiz muguras priekšā un arī viena no otras norakstīja.

Pamanīju arī, ka starp viņām cirkulēja kādas bilžainas burtnīcas, kur viena otrai ierakstīja kādu atmiņas pantu un pielipināja klāt bildīti.

Ak, cik skaistas bij bildītes un cik labprāt es arī ko būtu

ierakstījusi, un kāds man būtu prieks, ja man arī tāda burtnīca būtu bijusi.

No visām meitenēm tomēr viena manis iežēlojās, viņa saucās Geinert un arī sēdēja starp pēdējām. Viņa bija liela auguma un ļoti labsirdīga, bet, diemžēl, nebij apdāvināta un nezināja atbildēt, kad skolotājas viņai ko noprasiņa.

Likās, ka viņa jau šinī nodaļā sēdēja otro pusgadu, bet tālāk netika. Es viņai šad un tad suflēju priekšā, un tā starp

mums nodibinājās draudzība. Viņa arī bez tā, es sajutu, būtu mani iemīlējusi.

Reiz nu arī Geinerte man pasniedza tādu piemiņas burtnīcu ieskatīties, kuŗa bij nodota viņai priekš ierakstīšanas.

Es nu ņēmos no gala lasīt cauri visus pantiņus, bet, ak, cik tie bij mulķīgi! Nekādā ziņā tie nesaskanēja ar klāt pieliktajām skaistajām bildītēm.

Citēšu te dažus piemērus, kuŗi raksturo manu līdzskolnieču gara līmeni.

Viens pantiņš bij sekošs, protams, tikai vācu valodā:

„Emilie, Emilie, denk an mich!
 Evig, evig lieb ich dich,
 Wenn ich auch nicht bei dir bin,
 Steh' ich doch im Stammbuch drin!“
 (Emilija, Emilija, piemini mani,
 Mūžīgi, mūžīgi es tevi mīlu!
 Kad arī es nebūšu pie tevis,
 Es būšu tavā piemiņas grāmatā.)

Es nodomāju, kas tā par mūžīgu piemiņu, kur katrs pēc
 gada, varbūt, aizies uz savu pusi.

Citi panti bij vēl mulķīgāki:

„Rosen und Vergissmeinnicht
 Blühen auf dein Schafsgesicht.“
 (Rozes un neaizmirsteles
 Zied uz tava aitas ģīmja.)

Vai atkal:

„Lebe glücklich und sei froh,
 Wie der König Salomo!“
 (Dzīvo laimīga un esi priecīga
 Kā ķēniņš Zālamans!)

Ja, to viņas varēja darīt un tādas bija viņas pašas! Man
 nebij tur nekā ko nožēlot, ne viņu draudzība, ne viņu skalu-
 grābju panti.

Vēl vairāk mani aizskāra, kad viņas sāka nozaimot kādu
 skolotāju.

Zīmēšanas stundas mums pasniedza kāda veca, ļoti gara
 auguma, kalsna jaunkundze Stavenhagena. Viņa bij klusa, ne-
 runīga un arī vien apskatījusi skolnieču zīmējumus, šo to pie-
 zīmēja un atkal apklusā.

Totiesu runīgākas bija skolnieces.

Viņas smīnēja, sačukstējās un rakstīja cita citai zīmītes.

Reiz tāda nāca arī manās rokās, un es aiz dusmām un līdz-
 jūtības uz skolotāju varēju raudāt.

Vienā tādā zīmītē bij rakstīts:

„Fräulein Stavenhagen,
Darf ich wagen
Sie zu fragen,
Wieviel Kragen
Sie vertragen
Auf der Reise
Nach Kopenhagen?“

Šādu gara ražojumu viņas nabaga skolotājam piesūtīja anonīmi un kad, pēdējā nelikās neko manīt, uzsprauda viņai to uz mēteļa muguras.

Nezinu, par ko viņas nabaga skolotāju tā nicināja? Vai tādēļ, ka tā bij tik klusa un neviena barga vārda skolniecēm neteica?

Adolfijai turpretim, kura viņas rāja un turēja stingrā autoritatē, viņas to nebūtu uzdrošinājušās darīt.

Vai tiešām tā mēdz būt dzīvē, ka vajākais un labākais tiek samīts?

Es to neizturēju un kad skolotāja apvilka mēteli un taisījās ar visu piesprausto zīmīti iziet uz ielas, es uz to viņai aizrādīju.

Viņa jau bij tāda, ar skatu, uz iekšu vērstu, kas nemana, kas ap viņu notiek.

Klusu viņa noņēma zīmīti kā riebigu tārpku un nometa to zemē.

Man viņa nekā neteica, neuzmeta pat ne pateicīga skata, bet es jau arī biju par ātru aizskrējusi prom, lai to pamanītu vai gaidītu.

Bet citas skolnieces gan manu aizrādījumu bij pamanījušas un mani par to sāka ienīst un vēl vairāk noslēdzās pret mani.

Tikai lielā labsirdīgā Ģeinerte man vēl bij draudzīga un ar to man pietika.

Bet vēl kāds cits gandarījums man nejauši tika.

Vairāk kā pus semestru neviena skolotāja man neko nebija noprasījusi, ne arī mani ievērojusi.

Te, kādā dienā niknā Adolfija pārāk noskaitās uz kādu židieti. Bij taisni vācu stunda, kur stāstiņi bij jāatstāsta, vai arī jāuzsaka kāds dzejols.

Bija uzdota Šillera balade „Demetras žēlabas“ par zudušo meitu, kurā Plutons bij ierāvis upes dzelmē. Balade bij diezgan grūta un gara.

Židiete, kaut gan jau labi paaugusi un pirmā nodaļā, to neprata nemaz. Bez tā viņai bij paraša pie uzteikšanas no vienas uz otru kāju ligoties un vēderu grozīt.

Viņa bij ļoti resna un darīja tādu iespaidu, itkā kuģis svaidītos vētrā.

Kad tā teksta nezināja, viņa klusu ciezdama svaidījās tāpat un atstāja ļoti komisku iespaidu.

Visa klase būtu smējusies, ja vien Adolfijas stundā to būtu drīkstējusi.

Adolfija pati galīgi pārskaitās, dzina viņu atpakaļ solā un uzsauca citus, bet neviena baladi neprata.

Nu skolotājas dusmu mērs gāja pāri un viņa, itkā pa jokam uzsauca mani.

Nekā viņa no manis nebij gaidījusi kā tikai klusēšanu, bet te notika kaut kas negaidīts.

Es netikvien garo, grūto baladi pratu uzteikt no galvas, bet uzteicu to arī ar jūtām.

Adolfija aplusa. Viņas acis plētās arvien platākas, diemžēl, viena bij ielikta no stikla, bet otrā pamirdzēja asara.

Viņa uz mani paskatījās, neteica nekā un lika apsēsties.

To pašu nedēlu, kā par brīnumu, visas skolotājas mani uzsauca, un visas bij pārsteigtas.

Nākošā nedēļā mani no pēdējā sola aicināja laukā un lika nosēsties par piektā galda priekšsēdētāju.

Tādu priekšsēdētāju bija par visu klasi divpadsmit.

Es biju pēkšņi kā ar gaismu aplieta, pat līdzskolnieces sāka no manis bīties un dāvināja man bildītes un, galvenais, es biju kļuvusi visu skolotāju un sevišķi niknās Adolfijas mīlule.

Nu es būtu varējusi kā ar spārniem laisties, ja tikai nebūtu nācis atkal vilnis, kas mani atsvieda atpakaļ, tas bij kāds pārgrozījums vai notikums manā māju dzīvē.

XVIII. nodaļa.

Bada laiks. — Pirmā romantika. — Mazā pelīte. — Sirds, debesu trakulīte.

Mana dzīve jau no sākta gala nav gājusi taisnā līnijā uz priekšu, bet vilnodama, kā jūra, tā mani drīz cēlusi augšup, drīz nogrūdusi lejā.

Ja skola mani bij pacēlusi pēkšņi augstumos, tad māju dzīve mani atkal novilkā zemē.

Es gan divus gadus sadzīvoju Jansonu ģimenē vispāri, kurus es arī pieskaitu pie savas bērnības laimīgākiem gadiem, bet tie nebija bez pārtraukuma.

Pastarpām es dzīvoju vēl citur.

Mana māte bij slima, tādēļ ka bij atnākuši man atkal jauns brālītis ar māsiņu un viņa bij saistīta pie gultas.

Pa to laiku mana māsiņa bija kļuvusi ļoti nemierā ar Jansonu pensiju: vecais papa esot piedauzīgs, jo vienmēr iedzerot, un ēšana arī neesot tik laba, kādai vajadzētu būt samērā ar ievestiem produktiem.

Kad ieobrauca viņas māte, viņas abas kļuva sačukstējās un gāja un uzmeklēja kādu citu istabiņu.

Iznākot taču daudz lētāk, kad no laukiem ievedot produktus un meitenes pašas sev tos pagatavojot.

Man, protams, bij jāklausa un jāiet visur līdzī, kurp ved, kaut gan man bij ļoti žēl no Jansoniem šķirties.

Vēlāk es gan atnācu pie viņiem pensijā atpakaļ, bet pa šo starplaiku man nācās daudz ko izciest, kas stipri bojāja manu veselību un atstāja sekas uz visiem laikiem.

Vispirms, nelaimīga bij istabiņas izvēle — tā atradās mājā, kur bij dzertuve un mūsu durvis bij taisni dzertuves durvīm blakām, tā kā mums bieži nācās, ja arī ne redzēt, tad tomēr dzirdēt dzērāju riebīgo ālēšanos, jo mūs šķīra tikai viena siena, tāpat arī mūsu durvis gāja uz koridori, kur visiem bij jāiet garām.

Gadījās pat, ka, ja mūsu durvis nebija no iekšpuses aizslēgtas, ka kāds istabā iestreipuloja iekšā un nebija tik viegli izdabonams ārā.

Es, kā bērns par to tikai smējos, tomēr tagad nesaprotu, kā mana māsiņa un viņas māte ar to varēja apmierināties. Bet laucinieki tanī laikā vēl bija ļoti naīvi.

Ālēšanās un troksnis dzertuvē, kur bieži arī spēlēja šādi,

tādi ielu muzikanti, stipri traucēja mūs arī skolas darbos, bet māsica uz to negrieza nekādu vērību, kaut gan taisni viņai nenācās visai viegli mācīties. Toreiz jau arī māās bija jāmācās daudz vairāk, nekā tagad, kur pēc jaunākām metodēm lielāko daļu mācību materiala pārstrādā skolā.

Lielākais ļaunums tomēr neslēpās te, psihikas dzīvē, bet taisni materialā, sevišķi man ļoti grūti gāja ar ēšanu:

Kaut gan bij nolemts, ka mēs ēdienu pašas gatavosim, tad tomēr tas mums nebija iespējams, jo nebija jau laika priekš tā un ne arī virtuves, kur varētu kaut ko izvērīt.

Tikai-pareti, kad iekūrām krāsnīti, jo sākās patlaban rudens, mēs trumulī novārijām kartupeļus, un šī siltā maltīte mums tad ļoti garšoja.

Citādi mums bij jāaprobežojas ar aukstu ēdienu vien, bet tas jau pēc 2—3 dienām, lādītē iekšā stāvēdams, samaitājās un tad sākās īstie bada laiki, kur bij jāēd ievārīumi ar sausiem kartupeļiem, vai arī sausa maizīte, jo sviests arī drīz palika vecs.

Pa lielākai daļai mēs sabojāto ēdienu izmetām laukā.

Māsikai klājās drusku labāk, jo tai māte ieobrauca pa divām nedēļām vai vēl biežāk un atveda allaž ko svaigu, kamēr mans tēvs ieobrauca tikai pa 2—3 nedēļām. Es zināju, ka māte, kuŗa tagad bij slima, viņu ne labprāt laida, tādēļ ka arī viņš, diemžēl, kā jau minēju, bij alkohola draugs un notērēja visu naudu, palikdams visu nakti cauri tanī pašā dzertuvē, jo tur reizē atradās arī iebraktuve.

Māja atrodas vēl tagad ar to pašu iekārtu Jelgavā, Lielās un Petera ielas stūrī, un tanī pastāv arī mūsu mazā istabiņa, kuŗa pieredzējusi manus smieklus un asaras.

Par citiem dzērājiem es savā bērna nevainībā biju smējusies, un mana dvēsele visam ļaunam kā balts tauriņš melnam purvam bija pārlidojusi pāri, bez kā tā spārni saslaptu, bet redzot savu pašu tētiņu šinī purvā, tas tauriņa spārnus darīja mitrus un smagus un grūti tam bij laisties.

Raudādama es ikreiz tēvu skubināju, lai brauktu mājā, un dažreiz viņš mani arī paklausīja, bet pa lielākai daļai gan nē.

Viņš gan mani mīlēja un savu mīlu mēdza man pierādīt ar to, ka iedeva man vairāk tēriņa naudas nekā māte.

Ja māte man deva 30 kapeikas, tad viņš šo skaitu dubultoja, skubinādams:

„Ej un pērc kriņģelus!“

Tas bij tikpat teikts, kā „ej, iztrakoies un dzīvo pār mēru.“

Māmiņa, turpretīm, naudu dodama, nokratīja pirkstu un teica:

„Nu, tik dzīvo taupīgi un godīgi!“

Es tikko varēju sagaidīt māti aizbraucam, kad tūlīt ieskrēju Likopa un Lankovska bodē, kuŗa atradās tanī pašā namā, un nopirku pa 5—10 kapeikām citrona bonbonku, tie man vislabāk garšoja un es krimtu tos, ka zobī vien krakšķēja.

Tā es sapratu mātes pamācības pirmo daļu.

Otrie 10 kapeikas tika izpirkti uz bildītēm Kupfera vai Levensteina bodē, Lielajā ielā, kur jau visi skolnieki pirka.

Es nevarēju noskatīties vien spoži krāsainajās pukītēs, kuŗas lipināju burtnīcās, vai arī novelkamās bildītēs, kuŗas no sākuma izskatījās kā mīkla, neredzamas, un vēlāk tikai, saslapinātas un uz papīra novilkas, atklāja savus brīnumus, kā, piemēram, „Sniegbaltīte“, vai „Ērkšķurozīte“, vai „Zābakotais runcis“.

Protams, bija jau arī citi kairekļi, kas saistīt saistīja: netālu bij kāds pagrabiņš ar augļiem un saldumiem, kuŗu turēja kāds resns krieviņš, bet viņam piemita tā nelabā īpašība, ka viņš bija ļoti dārgs, samērā ar manu kapīšanu, un tā tad pēc 3—4 dienām viss mans naudas maciņš bij tukšs, un taupība un godīgums vējā!

Ēdiens lādītē, turēts siltā istabā, arī bij jau samaitāties, un tad sākās īstie bada laiki, kuŗi ik pēc pāra nedēļām atkārtojās.

Tā jau no sāкта gala mani dzīve svaidīja augšup, lejup, itkā es ar mazu laiviņu būtu iebraukusi lielos ūdeņos.

Bet manai dzīvītei bij vēl kāda puse, kurai bij kautkāda attiecībā ar romantiku, kas man uzpūta ziemā kā dzvēsma no tāliem ziedoņa dārziem.

Mūsu istabiņas durvīm pretīm veda kāpes uz augšējo stāvu, kuŗu apdzīvoja dzertuves turētāji, Nordmaņi.

Viņu ģimene sastāvēja no trim locekļiem, paša Nordmaņa, viņa kundzes un pēdējās māsas. Tie bij ļoti laipni un smalki cilvēki un it sevišķi Līziņas jaunkundze kļuva mums par draudzēni.

Protams, ne man, bet māsicai, jo es nekur vēl neskaitījos līdzī.

Līziņa bija maza auguma ar melniem matiem, ļoti piemīlīga un gracioza.

Ar māšicu viņas vienmēr runāja par precēšanos un mīlestību, kaut gan es šādām runām piegriezu maz vērības, bet šad un tad kāds vārds man ieslīdēja ausī.

Atceros, ka Līziņa vienmēr runāja, cik daudz precinieku viņa atraidīusi, un nupat, pagājušo svētdien, baznīcā, kāds ieskatījies viņā un ar vari spiedis simtu rubļu ņemt, kā rokas naudu, lai tik vien pie viņa ejot, bet šī gan neesot ņēmusi.

„Ak, tu dieviņ,“ es nodomāju, „kas par laimi! Simts rubļu, cik tur nevarētu sapirkt bonbonku un bildīšu! Vispār, tā man likās tik liela suma, kā šimbrīžam miljoni.

Bez Līziņas romantikas, vēl kāda cita krāsota lapas puse, līdzīga novelkamām bildītēm, pašķīrās manas dzīves burtiņā.

Nordmaņi turēja arī pansionārus, kādus 3 puikas, divus pēdējo klasu realskolniekus, Samuelu Veilandu, un Eisbergi, un trešo mazāko puiku, Kristapu Dreimani, mūsu abu radenieku, kuŗš tikko gāja Pfeifera pamatskolā.

Pēdējais varēja būt 12 gadu vai vairāk, bet gara gaismas viņam maz bija galvā.

Totiesu vairāk viņš nodarbojās ar citu gaismu, ar sērkoņiem, kurus viņš pastāvīgi nēsāja kabatā, un tikko mēs bijām no skolas pārnākušas, ar ribienu, pa 3 kāpieniem ņemams, sviedās mūsu istabīnā un, pretējā kaktā nostājies, uzlika sērkokociņu kā bultu uz loka un laida mums acīs; sevišķi man, jo es biju mazākā un nespēcīgākā.

Ja viņš netrāpīja acīs, tad vismaz apsvilināja matus vai pieri un par to ļoti priecājās.

Kaut gan es viņu lūdzos, lai to nedarītu, tad tomēr šāds eksperiments viņam darīja lielu prieku un viņš to ikdienas atkārtoja.

Šīs bēdas jeb bēdiņas bij tomēr mazas, salīdzinot ar vēlākām, un es uz tām atskatos ar sērīgu smaidu, kā uz jaunības piederumu.

Savs prieks jau arī mums bij, kad mēs varējām pie Nordmaņiem uziet augšā un tur pakavēties. Nordmaņa kundze bij allaž slimā, un jutās ļoti laimīga, kad viņu apciemo.

Kā likās, viņa ar savu eleganto vīru labi nesatika, bet es par to nevarēju spriest.

Pie Nordmaņa kundzes ejot, mums arvien bij jāiet cauri puiku istabai un priekš tā mana māsiņa arvien uzpucējās, skatījās spogulītī, kāds nu mums bija, un sarkdama gāja cauri, kad lielie puikas piecēlās un sveicināja.

Es no visa tā nekā nesapratu, kas tur ko sarkt, bet sekoju viņai, kā jau parasts.

Reiz es Nordmaņa kundzei kautko lasīju priekšā, tā bija pasaku grāmata, un viņā bij pasaka par „Kēniņieni un mazo pelīti“.

Es to lasīju skanīgā balsītē, un puikas blakus istabā bija to noklausījušies un mani no tā laika iekrustījuši par „mazo pelīti“.

Ak, kā es par tādu nosaukumu skaitos, bet tas neko nelīdzēja, es nu biju un paliku „mazā pelīte“.

Reiz gadījās kādā pievakarē, kad krēsla laidās un mēnesis

uzlēca, mana māšica stāvēja pie loga, savas lielās, zilās acis atplētusi, un es redzēju, ka mēnesgaismā viņai lija pār vaigiem spožas asaras, kas mirdzēja kā sudrabs.

Man viņas palika ļoti žēl un es, piegājusi tai, prasīju, kas viņai kait? vai tā būtu slima?

Viņa purināja galvu, ka ne.

Atkal es prasīju, vai viņai ēst gribas un dabūju to pašu atraidošo atbildi.

Par ko tad viņa raudāja? Es viņai apķēros apkārt un lūdzu, lai viņa man iemeslu saka, jo man bij viņas ļoti žēl.

Tad viņa man ari atzinās, neievērodama, vai es to sapratu, vai nē, ka viņa esot „iemīlējusies“ un tas esot vairāk nekā slimība un ēstgriba, jo sirds sāpot un to nevarot dziedināt.

„Ak tu, žēlīgais dievs,“ es nodomāju, „kāda briesmīga nelaime un ko tur lai dara!“

Atkal es viņai apķēros un līdzī raudādama apsolījos, ka palīdzēšu viņai ari līdzī mīlēt.

Tad tikai es sāku prasīt pēc priekšmeta un viņa man nu, kad reiz strāva bij pakļuvusi valā, teica, ka tas esot viens no tiem pašiem puikām, kas tur dzīvojot augšā.

Kad es tālāk prasīju, kurš tas būtu, viņa atbildēja, ka tas esot Eisberģis un viņa to mīlot tādēļ, ka viņš izskatoties tik bāls un nelaimīgs.

Nu drusku kautko zināju, kādēļ jāmīl: tādēļ, ka kāds izskatās bāls un nelaimīgs.

Doriņa tomēr manu piepalīdzību negribēja pieņemt. Viņa teica, ja jau es visai gribot līdzī mīlēt, tad lai labāk mīlot to otro, Samuelu Veilandu.

Bet kā lai es tādu mīlu, kas izskatās gluži pretējs mīlas idealam, jo tas nebija ne bāls, ne nelaimīgs, bet tam bij melni mati un tik sarkani vaigi, it kā tie ziedēt ziedētu un viņš stāigātu vienā laimē.

Vai tādu var mīlēt!

Bez tā viņš mani bij stipri nokaitinājis, iesaukdams par „mazo pelīti“.

„To es viņam ne mūžam nepiedošu!“ es nodomāju.

Bez tā ari lielajiem puikām bij nelāga paraša, kad mēs viņu istabai gājām cauri, mūs ķerstit rokā un dažādi ķircināt.

Apakšā mums bij jācieš no Kristapa sērkokciņu bultām un augšā no lielo puiku kaitināšanas.

Sevišķi Veilands mani ķēra rokā, kā jau nu pelīti, kas es biju un paliku.

Es gan spārdījos un kodu viņam rokā, ko peles nemēdz darīt, bet viņš par to neko nebēdāja.

Un ko es viņam varēju padarīt? Viņš bij liels no auguma un pēdējās klases skolnieks, un es maza meitenīte.

Kā ābolu viņš mani, ja izdevās noķert, svieda gaisā un atkal uzķēra. Viņš nemaz nedusmojās par maniem splāvieniem un kodieniem.

Tikai vienu reizi, atceros, es viņu stipri aizkaitināju. Tas bij no rīta, viņš sēdēja pie galda vienā istabas stūrī un dzēra kafiju. Es no otra istabas stūra pakēru viņa garo, dubļaino zābakū un sviedu viņam taisni virsū, tā kā kafijas tase ar visu saturu nokrita uz grīdas un saplīsa. Nu bija brokasts pagalam!

Tad gan viņa sarkanie vaigi satvīka vēl sarkanāki, un es nomanīju, ka nu vairs nav labi. Tikai neatceros, kādā veidā viņš man atriebās.

Bet laiks dziedē visas brūces, varbūt ari saplīsušas tases.

Neilgi pēc tam augšējie puikas sarīkoja kādā vakarā lielu mielastu no viņu pašu vārītiem ķilķēniem, uz kuŗu mūs arī ielūdza.

Doriņa kaunējās iet: kā nu kopā pie galda sēdēšot! Labāk paslēpties.

Bet nebijām vēl paguvušas apdomāties, kad dzirdējām, ka puikas rībedami nāk pa trepēm lejā mums pakal, lai ar varu mūs vestu pie ķilķēnu mielasta.

Ak, tavu baiļu!

Bēdzām nu, kur katra paguvām, jo nu vairs nebij laika uzmeklēt kopēju paslēptuvi.

Nezinu, kur Doriņa palika. Viņu dabūja rokā, bet es aizbēgu iebrauktuves otrā galā un tumsā palīdu zem kādiem ratiem, kur labu stundu notupēja, aiz aukstuma drebēdama, plānā svārciņā, bez virsdrēbēm, caur ko ari stipri saaukstējos un dabūju zobu sāpes.

Bet bail man bij, neganti bail, un sirds tā pukstēja, itkā tā gribētu izlekt vai iz krūtim laukā. Vai nu tiešām tā būtu liela nelaime bijusi, ja man siltā istabā būtu pie galda bijis jā-sēd un jāēd ķilķēni?

Bet ej nu saproti mazas meitenītes sirsniņu, kuŗa pati sev bij mīkla!

Samuels Veilands mani gan beidzot bij ieskatījis par ļoti muļķīgu skuķi, viņš man deva lasīt Reclama izdevumu „Russo Emīlu jeb domas par audzināšanu“ un Žoržes Zand „Judianu“. Bet priekš manas mazās galvas tāds uzdevums bij par stipru un es, grāmatiņās ieskatījusies, tās nemaz nelasīju.

Vēl šādi, tādi sīki notikumi norisinājās mums pie Nordmaņiem mazajā istabiņā dzīvojot, kuŗi priekš liela cilvēka ir pār-ejoša dienas parādība un kuŗu vairs otrā dienā neatmin, bet priekš bērna viss iespiežas atmiņā itkā tas būtu iegravēts ar neizdzēšamiem burtiem uz metala platēm, tiklab ļaunais ar melnu svīnu, kā labais ar zeltmirdzošiem burtiem.

Tikai atmiņa, kaut gan neko neviltodama, to redz citādā gaismā un pacel to citā skaņu kārtā.

Kā žēli raudoja vijole saldā meldiņā, tā mums tēlo bēr-nību.

Bēdas? Kas nu bērnam var būt bijušas par bēdām! Tās jau tīri vai priecīgas bēdas, kā mazi, rotaļīgi kaķīši pret vēlā-kiem tīģeriem.

Un bērnu sīkie, mazie prieciņi ar spožām actiņām? Kā sīki aptiekas gramī pret vēlākiem pudiem!

Un tomēr šie sīkie gramī nav atsverami vairs ar pudiem.

Un kur tas noslēpums glabājas? Ne lielā pašā, bet viņas uzņemšanā.

Sirds, ak, sirds, šī visas dzīvības motors, kas jaunībā visu uzņem kā debesu trakulīte un zvaigžņu pārgalvīte, top ar gadiem arvien smagāka, kūtrāka, nejūtīgāka un visu sajūsmas putojošo plūdumu, ko ar joniem sasmēlusies, iztecina pilienu pa pilienam, kamēr beidzot top pavisam tukša, un nervi, viņas sulotie zari, atslābst un top truli vai neiecietīgi kā dreboši šķspārņa spārni, kad tiem pieskaņas.

Ak, cik liela un pašapzinīga es jutos, kad man pirmoreiz pašai bij kādas naudas kapeikas kabatā, un es pati iegāju pie maiznieka un nopirku kādu kringeli!

Pati arī es biju ielas atradusi un viena pati no skolas pārgājusi mājā.

Kā viss tas pacēla mani manas pašas apziņā un caur to itkā ķieģelīts pēc ķieģeļa uzcēla manas personības ēku.

Vaj tas nebij brīnums par sevi staigāt pa pilsētas ielām, kur staigāja tikdaudz cilvēku tik dažādi apģērbti, un tad tie pārdotavu logi, kas tur nebij izlikts un skatāms!

Protāms, ar 1—2 gadiem es jau pie visa tā biju pieradusi, un brīnums man vairs nestaigāja līdzī kā neredzams vadonis ar burvju zizli visu pārvērzdams.

Man šķiet, ka dzīves māksla, vai audzināšana pastāv iekš tā, maz pa mazam visu uzņemt, lai nervi netiktu caur daudzu materiālu uzņemšanu par agru notrulināti un neaizsteigtos priekšā fiziskai attīstībai.

Man šķiet, ka esmu še to jau teikusi, bet ar ziņu atkārtotu to vēlreiz, un manas pašas augšana un tapšana, kā arī kautkuņa cita bērna manos apstākļos, lai noder par piemēru tagadnei gan negatīvā, gan pozitīvā ziņā.

XIX. nodaļa.

Brīnumi un noslēpums. — Rūgtais kauss.

Kad par pirmiem brīnumiem vairs nebrīnējos, un acis kā bites no apkārtējiem dārzem bij ziedus salasījušas, tās sāka laisties tālāk; es sāku meklēt pēc noslēpumiem.

„Kas gan varēja būt aiz tiem augstajiem dārzu žogiem, kuŗi no dēļiem bij celti un neļāva caur nevienu šķirbiņu ieskatīties iekšā?

Vai tur auga pavisam vēl neredzētas puķes un koki kā pasākā ar zelta un sudraba lapām? Vai tur nestaigāja arī skaistāki cilvēki, nekā uz ielas un neieelpoja brīnišķi saldas smaršas it kā debesu dārzos?

Varbūt tur lēniem soļiem vilkāš kā mēnešsērdzīgi tādi bāli un nelaimīgi jaunekļi, kuŗi visādā ziņā jāmīl?

Vai tik tur nebij viņu pulkā arī tas „bālais Antonijs“, par kuŗu jau kā gluži maza meitenīte biju dziesmu dzirdējusi un kas vēlāk bij pārvērties par „balto ģenerāli“?“

Lai nu kā! Varbūt tur slēpās pavisam cits kas, bet izdibināt es to nevarēju un noslēpums palika noslēpums.

Vēl kāds cits pusnoslēpums, pusbrīnumš man bij jāpie-dzīvo:

Es nekad vēl nebiju redzējusi dzelzceļu un lokomotivi ar braucienu.

Radās izdevība man to redzēt.

Pie Nordmaņu Līziņas allaž nāca ciemā kāda viņas rad-niece, kuŗas tēvs bij dzelzceļa ierēdnis.

Mēs ar māšicu ar viņu iedraudzējāmies, un kādā reizē tā mūs ielūdza noiet pie viņas uz dzimumdienu.

Viņa dzīvoja pie paša dzelzceļa, un kad mēs turpu nogā-jām, lokomotive šņākdama un elsdama ar gaŗu vagonu rindu stāvēja nupat brauciena gatavībā.

Tur nu gan bij ko skatīties!

Kādi lieli dzelzu riteņi, un kādi rati, augsti kā mājas! Ari cilvēki viņos cits pēc cita kāpa iekšā.

Pašā priekšā lokomotive, garu dzelzu kaklu izstiepusi un šņākdama un dūmus pa muti izgrūzdama kā pasakā pūķis!

Vai tiešam viņa nebūtu dzīva? Ko tad tā sāka smagos dzelzu locekļus kustināt un stūma drīz uz priekšu, drīz atpakaļ? Bet tad uzreiz tā izgrūda tādu spiedienu, ka es vai uz vietas sastingu.

Tā kvieca uz laukiem rudenos cūkas, kad tās kāva.

Es ikreiz tad aiz bailēm un želuma biju galvu dziļi paslēpusi spilvenos.

Vārds „kāva“ ir tik nodeldēts un parasts mūsu ausīm, ka mēs vairs nekā pie tā nedomājam. Bet kam vēl ir jūtīga sirds, vai tas nevar izjust, kas ir siltai, pukstošai dzīvībai pēkšņi grūst aukstu asmeni krūtīs. Vai cūka nav tāpat dzīvība kā kautkuņa.

Šī dzelzu cūka gan nespiedza aiz sāpēm un drīz atkal tā izgrūda otru un trešo vēl neģēlīgāku spiedienu. Ari zvans atskanēja pa trim reizēm, un tas arī nebij nekāds bērnu zvans, tad tā sāka elsdama kustēties un pēkšņi aizjonoja tik ātri, ka tā no acīm pazuda, un dūmi vien nokūpēja pakal.

Pie Līziņas radnieces dzimumdienā gāja ļoti priecīgi. Bij diezgan viesu sanākuši un gāja rotaļās.

Man ļoti patika, ka mani uzņēma lielo vidū, un kad gāja rotaļā „Viens zemnieks brauc uz mežu“, tad arī es bieži vien tiku izvēlēta kā aktīva līdzdalībiece. Tāpat arī rotaļā „Adamam bij septiņi dēli“.

Senāk, uz laukiem, man cita uzdevuma nebija bijis, kā ķīlas izpērkot „grūst piparus“, t. i., palēkāt uz vienas kājas, to tikai maziem bērniem vien uzdod.

Reti, kad es esmu tā izpriecājusies, kā šo vakaru. Vēlu pēc pusnakts mēs tikai pārnācām mājā.

Bet saldās atmiņas vēl ilgi novilpoja pa nervu stīgām, kā lēni vibrejoša pēcskaņa pēc muzikas.

Ar varu pie manīm viss tiecās augt, ar varu sniegties uz augšu.

Skola tomēr bij mans galvenais attīstības lauks.

Tolaik viss dibinājās uz sacensību, uz pārsēdināšanu, uz slavu un smādēšanu un uz skolotāju autoritāti.

Es biju savā īstajā elementā: Bij jācenšās, kuŗa visātrāk var izrēķināt sarežģītākos aritmetiskos uzdevumus, un tur es biju vienmēr pirmā.

Tāpat arī vācu, franču, krievu diktatā man bij vismazāk vai nekādu kļūdu.

Skolotājas izlasīja priekšā kādu vācu vai franču stāstiņu, kuŗš bij jāatstāsta vai jāuzraksta — atkal es to vislabāk varēju, jo man bij sevišķi laba atmiņa.

Mani domuraksti tika bieži kā paraugi lasīti priekšā.

Īsi sakot, es biju visur pirmā, nervi zibsnīja, galva kvēloja, bet acis mirdzēja uzvaras prieksā.

Nebija gads pagājis, kad es jau biju augstākās nodaļas, jeb visas klases primā, skolotāju mīlule, no visām līdzskolniecēm apskausta.

Gada beigās es dabūju cenzuru visos priekšmetos ar 5+. Tikai, diemžēl, zīmēšanā un daiļrakstīšanā numuri bij zemāki, tur citas mani pārspēja, jo mūsu klasē bija pāri apdāvinātas zīmētājas.

Bet ar manu skaisto cenzuru notika maza nelaime, kuŗa man tolaik izlikās ļoti liela: man to nozaga kāda līdzskolniece. Tā ar gumiju izdzēsa manu vārdu un ielika vietā savu, lai mājā ar to varētu lepoties. Citas skolnieces to bij redzējušas un faktu atstāstīja.

Es raudāju gaužas asaras, jo es biju priecājusies cenzuru mājā parādīt un nu man bij jāiet tukšām rokām kā palaidnei. Varbūt, mani nemaz vairs skolā nelaidīs.

Skolotājas tomēr manu asaru cēloni bij dabūjušas zināt, un izrakstīja man no jauna cenzuru, tādu pašu kā bijušo.

Varēja jau arī saprast to skolnieci, kas mani bij apzagusi un viņai piedot. Viņa bij bārenīte zem niknas pamātes. Slinka tā arī nebij, tikai neapdāvināta. Pamāte to droši vien būtu

situsi, ja tā būtu ar sliktu cenzuru pārgājusi mājā. Bez tā, tas bij viņas pēdējais gads, jo vairāk to skolā vairs nelaida.

Nu mans garīgais darbs bij vaiņagots un es varēju gavilēt, ja tik man būtu miesa izturējusi līdzī.

Arvien aukstu un samaitātu ēdienu ēdot, jeb, labāk sakot, badu ciešot, es kļuvi ikdienas bālāka, vājāka un gandrīz ēteriska.

Skolotājas to nomanīja un pierunāja mani, lai es tā ar mācībām nesteidzoties, jo esot vēl par jaunu.

Bet mācības man nekādas grūtības nedarīja, īsto iemeslu es kaunējos viņām sacīt.

Beidzot kautkā direktrīse tomēr bij dabūjusi par to zināt un tūdaļ ik dienas sūtīja man siltas pusdienas no sava galda. Porcija bij tik liela, ka mēs ar māšicu abas varējām no tās paēst — tomēr tas viss nāca jau par vēlu.

Slimības dīgli manī perinājās un pārrāva visu manu spožo attīstības gaitu.

Ieradās niknas galvas sāpes un ik novakares, kad metās krēsla, es nolikos gultā, lai pēc kādām stundām atkal celtos un mācītos.

Varbūt, arī uz manīm bija sliktu iespaidu darījis tas, ka es pār to kabātās naudu, ko tēvs man iedeva, vairs nepirku citrona bonbonkas, bet citronus pašus un ēdu tos tāpat bez cukura; man viņi nemaz neizlikās skābi.

Varbūt, tas darīja iespaidu uz manām asinīm un tās pašķīdrināja, jo līdz ar skolas beigām es sasirgu ar dzelteno slimību.

Mana māšica jau pārbrauca mājā un man vēl bij jāpaliek pāra dienu vienai mazajā, vientulā istabiņā.

Visu to laiku es gandrīz nogulēju gultā ar drudžaīnu temperatūru. Nordmaņu Līziņa gan nāca mani apmeklēt, bet es vislabāk jutos viena.

Pus sapņos, pus nomodā es atrados mistiskā stāvoklī; tas, bij tik sāpīgi salds un tik pilns ilgu, ka es to nevarēju izprast un arī nemaz pēc tā necentos.

Nokrēsla, kuŗu es mīloju, ienesa arī savu tiesu jūtoņas, un blakām, šepka istabā bez apstājas kļiedza un spiedza kāda neskanīga vijole gan rupji smiedamās, gan ķērcoši raudādama. Kas viņu spēlēja? — nezināju; bet tā jo labāki, viss bij nezināms.

Nezināmas jūtas saviļņoja manu dvēseles līmeni:

Vai man bij kaut kas zudis, vai neatsaucami pagājis? Nē, taču! Man jau nemaz vēl pagātnes nebij.

Sāpes? Sastrēgušos jūtu asie dzeloņi manai bērna dvēselei vēl nebij tik dziļi iedūrušies.

Nākotnes jausmas? Kāda nākotnes sajūta var būt nepilnu divpadsmit gadu vecai skuķei?

Ilgas? pēc kā? Un tomēr no visa kautkas juku jukām kā sapnis, kā sāpes, kā vizija drebināja manus nervus.

Tā bij tuvojošās traģika no visa, kas savu melno ēnu no tālienes iepriekš meta.

Un tad vēl šī ķērcošā vijoles elsošana, kas spiedās caur visām sienām cauri. —

Es jūtu, ka dvēsele tāli aizlidoja projām kautkur, kur miesa nevarēja sekot — — predisponēta traģiska dvēsele, dzimusi ar zvaigzni uz pieres.

Kad man iebrauca pakal un pārveda mājās, es grūti salīmu ar dzelteno kaiti.

Kad no tās izveselojos, tā bij atstājusi savas sekas: acis man bij palikušas pavisam slimas un ar labo aci es gandrīz nekā neredzēju. Tāpat arī labā auss, kuŗa jau bij reiz cietusi, atkal kļuva nedzirdīga, un visa labā puse ķermenim bij kļuvusi vājāka. Man bij jāzaudē no skolas gandrīz vai vesels gads, jo es vairs nevarēju ne redzēt, ne dzirdēt.

Tas nu bij visrūgtākais malks, ko dievi man sniedza no sava rūgtā kausa.

Saturs:

	Lapp.
I. nodaļa. Šķiršanās. — Zelta mākoņi. — Jaunais ceļš .	3
II. " Pie dabas ciemā. — Skolas namā. — Pasaku princese. — traģiskais skolotājs	11
III. " Jauna pasaules aina. — Lillā tinte. — Sarkanā tinte	19
IV. " Ziedonis—siržu dziedinātājs. — Vakara lūgšana	30
V. " Divas draudzenes — Smalka skroderiene. — Trīs labi ceļi	33
VI. " Krustā kārtie tauriņi. — Jauna gara dvēsmā	42
VII. " Pie upes. — Uz kapiem. — Negaiss nakti	47
VIII. " Mazā bakchante. — Pie nāves vārtiem. — Sveša nākotne	54
IX. " Ceļā uz jaunu pasauli	68
X. " Pirmie iespaidi. — Pausijas mammas ideāls.	74
XI. " Ģimenes galva. — Bismarks un Jezaja	79
XII. " Pa Šillera pēdām. — Baltais ģenerālis . . .	85
XIII. " Vijolišu smarša. — Pasaciņa par sātanu . .	88
XIV. " Baltās rozes. — Ērkšķu krūms	91
XV. " Asins draudzība. — Briēsmas un dēkas. — Asins suņi. — Mirušie hercogi. — Karusels	98
XVI. " Pārkāptais mūris. — Koks ar zelta lapām. — Zilas neaizmirstelītes un baltas atraiknītes. .	108
XVII. " Sāpju aplociņš. — Pēkšņs uzliesmojums . .	115
XVIII. " Bada laiks. — Pirmā romantika. — Mazā pelīte. — Sirds, debesu trakulīte	121
XIX. " Brīnumi un noslēpums. — Rūgtais kauss .	131

104296 balt

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309062348

3. JAN. 1928